ΠΑΝΔΩΡΑ.

1. ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ. 1853. ΤΟΜΟΣ Δ'. ΦΥΛΛ. 85.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΑΣΠΑΡΟΥ ΜΕΝΔΕΖΟΥ.

Αἱ ἐξαιρετικαὶ αἰτίαι ὑφ' ὧν ὁ ἄνθρωπος ὁρμώμενος ἐνίοτε καθίσταται ὄργανον παραδόξων πράξεων, ὑπερβαίνουσι πολλάκις τὰ ὅρια τῆς πιθανότητος τοσοῦτον, ὥστε ὁ συγγραφεὺς, ὁ σεβόμενος τὴν αὐστηρὰν λογικὴν τῆς ὑγιοῦς κριτικῆς, δειλιᾷ ἐπιχειριζόμενος τὴν διήγησίν του. Πρό τινων ἡμερῶν ἀνέγνωμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι Γάλλος τις, κατηγορηθεὶς ἐπὶ φαυλοβιότητι καὶ φοβούμενος μὴ καθ' ὁδὸν συλληφθῇ, εἰσῆλθεν ἐντός τινος θεάτρου τοῦ Λουγδούνου καὶ ἐφόνευσε νέαν τινὰ γυναῖκα, ἣν ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶδεν, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ θανατωθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ δημίου, καὶ οὕτω νὰ διαφύγῃ τὴν αὐτοκτονίαν καὶ τὴν στέρησιν τῆς μετὰ τοῦ οὐρανοῦ συνδιαλλαγῆς τῆς ψυχῆς του. Ἐπεθύμει, δηλαδὴ, τὸν θάνατον ὡς μέσον ἀναπαύσεως τοῦ ἀγωνιῶντος πνεύματός του· ἀλλ' ἀντὶ ν' αὐτοχειρισθῇ ἐθανάτωσεν ἄλλον· ὁ νόμος τῷ ἐχορήγει καιρὸν νὰ μετανοήσῃ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ποινῆς.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἦτο παράφρων· δὲν ἀντιτείνω, διότι τοιοῦτος καταντᾷ ἕκαστος πιεζόμενος ἀπὸ τὴν φλογερὰν ἐπίρροιαν ψυχικοῦ τινος πάθους, εἴτε ἔρως εἶναι τοῦτο, εἴτε ζηλοτυπία, εἴτε θεοβλάβεια, εἴτε ἐκδίκησις. Ἡ ἀκόλουθος ἱστορία θέλει θέσει ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀναγνώστου μίαν φάσιν τοιαύτης παραφροσύνης.

Κατὰ τὸ ἔτος 1789 κατῴκει ἐν Ἰταλίᾳ, οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἀκουίλης, πόλεως τῶν Ἀβρουζῶν, ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἄνθρωπός τις ὀνόματι Γάσπαρος Μενδέζος. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦν Ἱσπανὸς, ἂν οὐχὶ ἐκ γεννήσεως, τουλάχιστον ἐκ καταγωγῆς, καὶ ὅτι εἶχε μικρὰν ἰδιοκτησίαν, ἧς ἐπηύξησε τὴν ἀξίαν διὰ τῆς φιλοπονίας του. Ὀλίγον μακρὰν τῆς κατοικίας αὐτοῦ ἔζη μετὰ τῆς οἰκογενείας της ὡραία κόρη, ὀνομαζομένη Βιάγκα Βενόνη. Ὁ Μενδέζος ἠράσθη τῆς ὡραίας ταύτης νεάνιδος. Αἰσθανόμενος δ' ἐν ἑαυτῷ πλεονεκτήματά τινα, ἅτινα τὸν καθίστων ὑπέρτερον τῶν νέων τῶν περιχώρων, δὲν ἀμφέβαλλεν ὅτι αἱ προτάσεις του ἤθελον τύχει

ἐνθέρμου ὑποδοχῆς. Τοιαύτην ἔχων πεποίθησιν ἐξέθεσε τὸν πόθον του, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπροσδοκήτως ὥστε ἡ Βενόνη, καταπληχθεῖσα, τὸν ἀπήντησε δι' ἀρνήσεως. Ἀλλὰ φαντάσθητε ποσον ἐπηύξησεν ἡ θλῖψις του ὅταν ἀνεκάλυψεν ὅτι νέος τις, Γιουζέπος Ῥίπας καλούμενος, ὑπῆρξε μάρτυς ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς ἀποποιήσεως γενομένης ἐντός τινος κήπου. Ἐνῷ δὲ ἀπεσύρετο φέρων θανατηφόρον τραῦμα εἰς τὴν καρδίαν του, ἤκουσεν ὄπισθέν του γελῶντας ἀπερισκέπτως δύω νέους. Ὑπερήφανος καὶ φύσει ἐκδικητικὸς ὁ Γάσπαρος φαίνεται ὅτι προσεβλήθη εἰς ἄκρον· ἀλλὰ, καθὸ φιλότιμος, ἐπειρᾶτο νὰ κρύψῃ τὰ αἰσθήματά του ὑπὸ φαινομένην ἀδιαφορίαν. Οἱ μαθόντες τὸ γεγονὸς δὲν ἠπατῶντο· καὶ ὅτε, μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς, ἀνεκαλύφθη ὅτι ὁ Γιουζέπος ἦν ὁ εὐνοούμενος ἐραστὴς τῆς Βιάγκας, ἡ ἔχθρα, καίτοι πάντοτε κρυπτὴ, κατέστη ὑπὲρ ποτε δριμυτέρα.

Ἐν τούτοις ὁ γέρων Βενόνης πατὴρ τῆς Βιάγκας, ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ θυγάτηρ του ἀπέῤῥιψε τὰς προτάσεις τοῦ τόσον καταλλήλου ἐραστοῦ, καὶ ἐκυριεύθη ἀπὸ μεγάλην δυσαρέσκειαν, καθότι ἡ κατάστασίς του ἦν πολὺ μετρία, καὶ ἑπομένως ἐθεώρει λίαν εὐάρεστον ν' ἀποκτήσῃ γαμβρὸν πλούσιον. Ὅθεν ἐσκέπτετο πῶς νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Μετὰ πρώτην ἀπόπειραν τῆς πατρικῆς πρὸς τὴν θυγατέρα του ἐπιῤῥοῆς, ἀφοῦ ἐξήντλησεν ἐπὶ ματαίῳ πᾶσαν πειθὼ καὶ πᾶσαν φιλοφροσύνην, δὲν ἐδίστασε ν' ἀποταθῇ καὶ πρὸς τὸν Γάσπαρον αὐτὸν, εἰπὼν ὅτι ἄπειρος εἶναι ἡ θυγάτηρ του, καὶ ὅτι ἀπερισκέπτως ἀπέῤῥιψε τοσοῦτον ἀξιόλογον πρότασιν· ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι, καθὸ ἤλπιζε, δὲν ἤθελ' ἐγκαταλείψει τὸν σκοπόν του, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἤθελεν ἐπαναλάβει τὰς προτάσεις του.

Ὁ Γασπαρος ἤκουσε μετ' εὐμενείας τὸν γηραιὸν πατέρα τῆς Βιάγκας, ἀλλ' ἀπεκρίθη ψυχρῶς, ὅτι δὲν ᾐσθάνετο οὐδεμίαν διάθεσιν ν' ἀνανεώσῃ τὰς πρὸς τὴν νέαν προτάσεις, ἐκτὸς ἐὰν ἐπείθετο ὅτι αὕτη ἦτο πρόθυμος ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἀποποίησίν της. Λαβὼν τὴν ἀπόκρισιν ταύτην ὁ Βενόνης ἐπανέλαβε τὰς πρὸς τὴν θυγατέρα του παρατηρήσεις. ἀλλ' ἀτυχῶς τὴν εὗρεν ἐπὶ μᾶλλον προσκεκολλημένην εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ Ῥίπα καὶ ἀμετακίνητον εἰς τὸν σκοπόν της. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἔμεινεν ἐκκρεμὴς ἐπί τινας μῆνας, μέχρις οὗ ὁ Βενόνης, στενοχωρούμενος ἀπὸ τὰς οἰκονομικὰς περιστάσεις του, ἀνενέωσε τὰς προσπαθείας του, συμπαραλαβὼν εἰς τὰς ὁμιλίας του συκοφαντίας τινὰς κατὰ τοῦ Γιουζέπου, θεμελιουμένας ἐπὶ τῆς κατὰ τύχην ἀπωλείας ποσότητος χρηματικῆς, ἣν εἶχεν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθῇ φίλος τις, κάτοικος γειτονικοῦ χωρίου, ἔνθα ὁ Γιουζέπος ἐσύχναζεν. Ἡ ἀπώλεια αὕτη, φαινομένη ὅτι προῆλθεν ἐξ ἀφροσύνης καὶ ἀπρονοησίας τοῦ νέου, ἐπροξένησε μεγάλην δυσθυμίαν εἰς τὸ πνεῦμά του, καὶ ὄχι μόνον ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ὀφειλέτην του τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντά του, ἀλλὰ πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ ὅλου χρέους, ὑπεσχέθη νὰ πληρώνῃ προσέτι τακτικῶς μέρος τοῦ ἑβδομαδιαίου κέρδους του.

Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ νέου Γιουζέπου ἦτο τοσοῦτον ἔντιμος ὥστε ὁ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἐχρεωστεῖτο ἡ ποσότης τῶν χρημάτων ἀπεδέχθη εὐμενῶς τὴν διάταξιν ταύτην τῆς ἐξοφλήσεως· ἀλλ' ὁ γέρων Βενόνης ἔλαβεν αὐτὴν ὡς ἐπιχείρημα συντελοῦν εἰς τοὺς σκοπούς του, καὶ πρόσφορον εἰς ἀμαύρωσιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Γιουζέπου. Οἱ λόγοι του ἔτι μᾶλλον ἐφαίνοντο ἰσχυροὶ, ὅτ' ἐπανελάμβανεν εἰς τὴν θυγατέρα του τὴν ἐρώτησιν, πῶς τοιοῦτος ἄνθρωπος, κύπτων ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοιούτου ἐπιμόχθου χρέους, ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὴν εὐτυχίαν τῆς συζύγου καὶ τῆς οἰκογενείας του; Ἡ Βιάγκα ἐξ ἐναντίας, διετέλει πιστὴ εἰς τὸν ἐραστήν της, ἡ δὲ περιπεπλεγμένη αὕτη τῶν πραγμάτων κατάστασις οὐδαμῶς ἐβελτιοῦτο. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀδελφή τις τοῦ Γασπάρου ὑπανδρεύθη Ἀλέξανδρόν τινα Μάλφον, ὅστις, καθὸ φίλος τοῦ Γιουζέπου ἀπεπειράθη νὰ φιλιώσῃ τοὺς δύω ἀντιζήλους, ἢ μᾶλλον νὰ συνδέσῃ τὰς προτέρας σχέσεις των, μὴ προϋπαρξάσης οὐδέποτε προσωπικῆς διενέξεως. Ἐὰς πρὸς τὸν Ῥίπαν, δὲν εἶχε βεβαίως ὁ Μάλφος οὐδένα λόγον ζηλοτυπίας, καὶ ἠπόρει πῶς ὁ γυναικάδελφός του ἐμίσει τὸν ἐπίσης δυστυχῆ ἐραστήν. Ὁ Γάσπαρος ὅμως ἐφρόνει ἄλλως· ἐμίσει τὸν Ῥίπαν· ἀλλ' ἐπειδὴ προσεβάλλετο ἡ φιλαυτία του, ἐὰν ἡ ἔχθρα του πρὸς ἐκεῖνον ὃν ἐθεώρει κατώτερον ἑαυτοῦ ἐγίνετο γνωστὴ, ὑπέκρυψε τὸ πάθος του, καὶ ὅτε ὁ γαμβρός του Μάλφος τῷ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προσκαλέσῃ τὸν φίλον του εἰς δεῖπνον, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ὁ Μενδέζος δὲν ἤθελεν ἀποποιηθῇ τὴν μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν, ὁ Ἱσπανὸς οὐδεμίαν ἐπρότεινεν ἀντίστασιν· «Διὰ τί ὄχι; εἶπε, δὲν ἔχω κανένα λόγον νὰ μὴ συνδειπνήσω μὲ τὸν Γιουζέπον Ῥίπαν, ἢ μὲ ὁποιονδήποτε ἄλλον προσκαλούμενον ἀπὸ τὸν γαμβρόν μου.»

Οὕτω τακτοποιηθέντος τοῦ πράγματος, ὁ Ῥίπας, κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἑσπέραν, μετὰ κρυφίαν συνέντευξιν μετὰ τῆς φίλης του ὑπὸ τὰ δένδρα τοῦ πατρικοῦ της κήπου, διευθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου ἦτο προσκεκλημένος. Ἡ οἰκία αὕτη, τρία μόλις ἀπέχουσα μίλια ἀπὸ τὴν τοῦ Βενόνη, ἔκειτο εἰς τὴν ἰδίαν διευθυνσιν τῆς τοῦ Γασπάρου, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὤφειλε βεβαίως νὰ διαβῇ. Τοῦτο παρατηρήσας ὁ Ῥίπας ἀνέβαλε τὴν ἀναχώρησίν του εἰς βραδυτέραν ὥραν, ἐπὶ τῇ προθέσει νὰ μὴ συναντηθῇ μετὰ τοῦ ἀντιζήλου του ἀλλοῦ ἢ ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ φίλου του. Ὁ Μενδέζος εἶχεν ὑπηρέτην ὀνόματι Ἀντώνιον Γουέῤῥαν, ἐργαζόμενον εἰς τὸ ὑποστατικόν του, καὶ ἀπολαύοντα τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κυρίου του. Ὅτε ὁ Ῥίπας διέβαινεν ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ Ἱσπανοῦ, ἀπήντησε τὸν Ἀντώνιον ἐρχόμενον ἀπὸ τῆς ἐναντίας διευθύνσεως καὶ τὸν ἠρώτησεν, ἐὰν ὁ Μενδέζος ὑπῆγεν εἰς τὸ δεῖπνον· οὗτος δὲ ἀπεκρίθη ὅτι ὑπέθετε μὲν τὸν κύριόν του ἀπελθόντα, ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτο βέβαιος, καὶ ἐκβαλὼν κλεῖδα ἐκ τοῦ θυλακίου του, ἤνοιξε τὴν πύλην καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐνῷ ὁ Ῥίπας προέβαινεν.

Ἐν τούτοις ὁ Μάλφος περιεστοιχίσθη ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους φίλους, ἐκτὸς τῶν δύω κυριωτέρων προσώπων, τοῦ Γασπάρου καὶ τοῦ Γιουζέπου. Προχωρούσης δὲ τῆς ὥρας, οἱ παρόντες, διαλεγόμενοι μεταξύ των, ἔλεγον διαφόρους ἀστεϊσμοὺς καὶ ἤθελον νὰ μὴ συμβῇ τι καθ' ὁδὸν εἰς τοὺς περιμενομένους φίλους. Ἐπὶ τέλους ὁ Ῥίπας ἐφάνη, καὶ εὐθὺς τὸν ἠρώτησαν κατὰ πρῶτον λόγον, τί ἔκαμε τὸν ἀντίζηλόν του; ἐκεῖνος δὲ ἀποκρινόμενος ἠρώτησεν ἐπίσης διὰ τί ὁ Μενδέζος δὲν ἔφθασεν ἔτι. Καὶ ἐπροσπάθει μὲν νὰ φαίνεται γαλήνιος, ἀλλὰ τεταραγμένος ἦτο ὁ τόνος τῆς φωνῆς του, οἱ δὲ ἀσυνήθεις τρόποι του ἐπηύξανον τὴν γενικὴν περιέργειαν. Ὁ Γάσπαρος κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν νὰ καθησυχάσῃ τὴν ταραχήν του, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον παρετηρεῖτο ὁ βίαιος ἀγών του. Τέλος ἡ τοιαύτη ἀπουσία τοῦ Μενδέζου κατέστη τόσον ἀκατάληπτος, ὥστε νέφος ἐπεχύθη εἰς τοὺς διαλογισμοὺς τῶν παρόντων, καὶ ὁ δεῖπνος παρῆλθε λίαν σκυθρωπός.

«Ποῦ ἄρα ἔμεινεν ὁ Μενδέζος; τί τὸν ἐμπόδισε νὰ παρευρεθῇ; μὴ τὸν συνέβη δυστύχημά τι;» Τοιαῦτα ἐλέγοντο, ὅτε μίαν ὥραν περίπου πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, ἐνῷ ὅλοι ἡτοιμάζοντο ν' ἀναχωρήσωσιν, ὁ Ἀλέξανδρος Μάλφος εἶπεν ὅτι, πρὸς διασκέδασιν τῶν φόβων τῆς συζύγου του, περιθορύβου διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ της, ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ ἕως εἰς τὸ χωρίον Φόρνι, ἔνθα ἦτο ἡ ἔπαυλις τοῦ Γασπάρου, διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὰ κατ' αὐτόν.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Ῥίπας ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, συνώδευσε καὶ οὗτος τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ περίπατος ἐγίνετο ἐν ἄκρα σιωπῇ, διότι ὁ Γιουζέπος ἦτο κατ' ὑπερβολὴν κατηφὴς, καὶ μόλις ἀπεκρίνετο εἰς τὰς προκλήσεις τοῦ φίλου του. Ἐπὶ τέλους ἔφθασαν εἰς τὸ Φόρνι, καὶ σημάναντες τὸν κώδωνα εἶδον εἰς τὸ παράθυρον τὸν Ἀντώνιον Γουέῤῥαν, ὅστις ἠρώτησε ποῖοι ἦσαν καὶ τί ἐζήτουν.

«Εἶμαι ὁ Ἀλέξανδρος Μάλφος. Ἦλθα νὰ μάθω ποῦ εἶναι ὁ κύριός σου, καὶ διὰ τί δὲν ἦλθεν ἀπόψε εἰς τὴν οἰκίαν μου, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του.»

«Ἐνόμιζα ὅτι ἦλθεν» ἀπεκρίθη ὁ Ἀντώνιος, «διότι ἀνεχώρησεν εἰς τὰς ἑπτὰ ὥρας.»

«Παράδοξον!» ἀνέκραξεν ὁ Μάλφος, «τί λοιπὸν ἔγεινε καὶ δὲν ἐφάνη;»

«Τῇ ἀληθείᾳ, εἶναι παράδοξον,» ἐπανέλαβεν ὁ ὑπηρέτης. «Ἀκόμη δὲν ἐπέστρεψεν ἐδῶ· καὶ ὅτ' ἐσήμανες τὸν κώδωνα, ἐνόμιζα ὅτι ἦτον ἐκεῖνος.»

Μὴ δυνηθέντες νὰ μάθωσί τι περιπλέον οἱ δύο φίλοι ἀπεχωρίσθησαν. Καὶ ὁ μὲν Μάλφος ἀπῆλθεν ἀπορῶν διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ γυναικαδέλφου του, ὁ δὲ Γιουζέπος, τὴν ἐπιοῦσαν, ἐνῷ εἰργάζετο εἰς τὴν ἀμπελόν του, συνελήφθη ἀπὸ δύο κλητῆρας καὶ ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν. Ἐρωτήσας δὲ τὴν αἰτίαν, ἔμαθεν ὅτι κατηγορεῖτο, ὅτι τὴν προτεραίαν νύκτα ἀπεπλάνησε τὸν Μενδέζον εἰς ἀτραπὸν ὀρεινὴν καὶ τὸν ἐπλήγωσεν ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωήν.

Μόλις ὁ Ῥίπας ἤκουσε τὴν κατηγορίαν ταύτην καὶ ἀνέκραξεν ἀκουσίως «Καὶ δὲν ἀπέθανε λοιπόν;»

«Ὄχι δὲν ἀπέθανε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου,» ἀπεκρίθη ὁ κλητήρ· «ζῇ καὶ θέλει ἀναγνωρίσει τὸν δολοφόνον του.»

«Πῶς!» ἀνέκραξεν ὁ Γιουζέπος, «ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ὅτι δὲν ἀπέθανε!»

«Λοιπὸν, ὁμολογεῖς ὅτι τὸν ἐπλήγωσες;»

«Ὄχι!» ἀπεκρίθη ὁ Ῥίπας, «δὲν ὁμολογῶ κανένα τοιοῦτον πρᾶγμα. Ἐνῷ τὴν περασμένην νύκτα διέβαινα, παρετήρησα πῖλον ἀνδρὸς κείμενον εἰς τὸν δρόμον· ἀνασηκώσας δὲ αὐτὸν εἶδα ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸν Μενδέζον. Ἐνῷ δὲ ἠπόρουν πῶς ὁ πῖλος εὑρίσκετο ἐκεῖ χωρὶς τὸν κτήτορά του, καὶ ἐκύτταζα πέριξ μου μήπως τὸν ἀπαντήσω, τὸν ἀνεκάλυψα κείμενον ὀλίγον μακρὰν ὑπὸ δένδρον. Κατ' ἀρχὰς τὸν ἐνόμισα κοιμώμενον, ἀλλὰ παρατηρήσας αὐτὸν καλῶς, εἶδα ὅτι δὲν ὡμοίαζε κοιμώμενον ἄνθρωπον, καὶ ἐσυμπέρανα ὅτι ἦτον νεκρός. Ἐὰν ἦτον ἄλλος τις ἤθελα τὸν σηκώσει, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι λίαν γνωστὸν, ὅτι δὲν εἴμεθα φίλοι, ὁμολογῶ ὅτι ἐφοβήθην νὰ κάμω τοῦτο. Ἐὰν λοιπὸν, ὡς λέγεται, εἶναι ζωντανὸς, ἴσως δύναται νὰ εἴπῃ τίς τὸν ἐπλήγωσε.»

«Χωρὶς ἀμφιβολίαν ἠμπορεῖ νὰ ὁμιλήσῃ», εἶπεν ὁ ὑπάλληλος «λέγει ὅτι εἶσαι σύ!»

«Λοιπὸν εἶμαι χαμένος ἄνθρωπος!» ἔκραξεν ὁ Ῥίπας, ὅστις παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τῆς ἐξουσίας ἐπέμεινεν εἰς τὴν αὐτὴν διήγησιν, προσθέτων ὅτι, ὄχι μόνον δὲν ἐζήτει νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν Μενδέζον, ἀλλ' ἤθελε νὰ μὴ γείνῃ τοῦτο, καὶ ἰδοὺ διὰ τί ὑπῆγεν εἰς τὸ δεῖπνον ἀργά, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἱσπανὸς τὸν ἐχθρεύετο καὶ ὑπέθετεν ὅτι, ἐὰν συναπηντῶντο μόνοι, ἦτο πολλὰ πιθανὸν νὰ ἔλθωσιν εἰς λόγους.

Ἐφαίνετο ὅμως, ὅτι εἶχεν ἐνδιατρίψει καθ' ὁδὸν πολὺ πλείονα χρόνον, ἢ ὅσον δικαίως τις ἤθελε πρὸς χάριν του ὑπολογίσει· διότι δύω ἢ τρεῖς ἄνθρωποι τὸν ἀπήντησαν πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ Φόρνι, ὥστε ὁ Ἀντώνιος Γουέῤῥας ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς διαβάσεώς του. Τὴν ἀντίῤῥησιν ταύτην ἐπροσπάθησε νὰ ἐξηγήσῃ λέγων, ὅτι, ἀφοῦ εἶδε τὸν Μενδέζον κατὰ γῆς νεκρὸν, ὡς ὑπέλαβε, τόσον ἐταράχθη, ὥστε ὑπῆγε μόνον καὶ μόνον εἰς τοῦ φίλου του τὴν οἰκίαν, ἵνα μὴ ἐγείρῃ ὑποψίας. Ὁμοίως ἐξώδευσεν ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸ ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἀμῤῥίῤῥοπον ἰδέαν του, ἐὰν ἔπρεπεν ἢ ὄχι νὰ εἴπῃ τί εἶχεν ἰδεῖ καθ' ὁδὸν, ὅτι ἀπεφάσισε τέλος νὰ μὴ εἴπῃ τίποτε· ἀλλὰ κατεταράχθη ὅτε ἐμφανισθεὶς εἰς τὴν αὔθουσαν ἤκουσε πολλάκις τὴν ἐρώτησιν, τί ἔκαμε τὸν Μενδέζον, ἐρώτησιν διεγείρουσαν κατ' αὐτοῦ ὑποψίας.

Ἡ διήγησις αὕτη βεβαίως δὲν ἐπιστεύθη. Ἀφ' ἑνὸς ὅλοι οἱ τρόποι του κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος νύκτα ἔτεινον εἰς καταδίκην του, ἀφ' ἑτέρου ὁ Μάλφος, καί τοι φίλος του, ὡμολόγει ὅτι ὁ Ῥίπας ὄχι μόνον ἐφαίνετο τεταραγμένος ὡς ἔνοχος ὅτε ἐπεριπάτουν, ἀλλ' ὅτι λαβὼν τὸν βραχίονά του, ᾐσθάνθη ὅτι ἔτρεμεν ὅλος ὅτε διέβαινον ἀπὸ τὸ μέρος ἔνθα ἐγένετο ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Μενδέζου.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸν Μενδέζον αὐτὸν ἐφάνη ὅτι κατὰ πρῶτον ἔπεσεν ἀναίσθητος, καὶ ἀκολούθως συνῆλθεν εἰς ἑαυτόν, ἀλλὰ τόσον ἀδύνατος, ὥστε ἦτο πάντα δύσκολον νὰ δώσῃ θετικάς τινας πληροφορίας· μετὰ τὴν πρώτην ὅμως ἰατρικὴν περιποίησιν, ἅμα

ἀναλαβὼν τὰς αἰσθήσεις του ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ γαμβροῦ του, εἶπεν εἰς τὴν ἀδελφήν του Φαυστίναν Μάλφου, ὅτι ὁ Γιουζέπος Ῥίπας ἦτον ὁ δολοφόνος του.

Ὁ Γιουζέπος λοιπὸν ἐρρίφθη εἰς τὴν εἱρκτὴν περιμένων τὴν δίκην του. Κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην ὡς καὶ κατ' αὐτὴν τῶν ἀρχῶν, ἐθεωρεῖτο γενικῶς ἄξιος θανάτου. Μόνη ἡ Βιάγκα, ἡ μόνη καὶ ἀληθινὴ ἐπὶ τῆς γῆς φίλη του, ἀφωσιωμένη εἰς τὸν δυστυχῆ ἐραστήν της, τὸν ἐπεσκέπτετο εἰς τὴν ζοφερὰν του εἱρκτὴν, τὸν ἐπαρηγόρει καὶ διισχυρίζετο ὅτι ἦτο ἀθῶος. Ἀλλ' ἐὰν ἦτο ἀθῶος, ποῖος ἦτο ὁ ἔνοχος;

Ἐν τούτοις ὁ Γάσπαρος ἀνελάμβανε, θεραπευομένων τῶν πληγῶν του, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μέλλων νὰ διασαφίσῃ καταλεπτῶς τί συνέβη ἀφοῦ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν εἰς Φόρνι οἰκίαν καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν τοῦ γαμβροῦ του Ἀλεξάνδρου Μάλφου. Ὅτι ἐλησταεύθη καὶ ἐτραυματίσθη ἦτο γνωστὸν, καθ' ὅτι ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφή του εὗρον τοὺς κόλπους του κενοὺς καὶ τὸ ὡρολόγιόν του λεῖπον. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὀλίγα τινὰ ἤξευρε περὶ τοῦ συμβάντος, καὶ ὅμως ἐπέμενεν εἰς τὴν πρώτην βεβαίωσιν, ὅτι ὁ Ῥίπας ἦν ὁ δολοφόνος του. Ὡς δὲ πρὸς τὰ κλαπέντα χρήματα, δὲν ἔγεινε φανερὸν ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι ἡ ποσότης αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀδελφήν του ὡς προερχομένη ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν ἐνοικίων δύω οἰκιῶν, αἵτινες ἐδόθησαν ὡς προῖξ εἰς αὐτὴν καὶ ἐκεῖνο εἰς τὴν Ἀκυλίαν. Τὸ ἀργύριον τοῦτο ἦν δεδεμένον εἰς σάκκον ἐκ χονδροῦ ὑφάσματος, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ, ὅπερ ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν, εὑρίσκετο εἰς τὴν οἰκίαν του ἐντὸς στερεοῦ κιβωτίου, ἔνθα εὑρέθη ἀναζητηθὲν, ἀνέπαφον. Πρὸς τούτοις οὐδένα ἐλάνθανεν ἡ πενία τοῦ Ῥίπα, καὶ ἕκαστος εὐκόλως ἐπείθετο ὅτι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀπωλεσθείσης ποσότητος δὲν ἦτο ἀπίθανος ἡ συμμαχία τῆς λῃστείας καὶ τῆς δολοφονίας. Ἀπ' ἐναντίας ἡ περίστασις αὕτη συνετέλει πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἐνοχῆς του, προσθέτουσα ἔγκλημα ἐπὶ ἐγκλήματος.

Ἕνεκα τῆς κακουχίας τῶν πληγῶν του ὁ Μενδέζος ἤργησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κατοικίαν του. Μόλις δὲ ἀναλαβὼν, ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Φόρνι, ἀπέλυσε τὸν ὑπηρέτην του Ἀντώνιον Γουέρραν, καὶ αὐτὸς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν ἔνθα διέτριψεν ἱκανοὺς μῆνας.

Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ὁ Γιουζέπος Ῥίπας διέμενε δέσμιος, καταδικασμένος εἰς θάνατον, ἀλλὰ μὴ φερόμενος εἰς τῆς καταδίκης τὸν τόπον, διότι μετὰ τὴν δίκην καὶ καταδίκην του εἷς τῶν δικαστῶν ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἐπιπλήττουσαν αὐτὸν ὅτι ἔχυνεν αἷμα ἀθῶον. « Ὁ Κ. Μενδέζος ἀπατᾶται, » ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ, « δὲν εἶδε τὸν δολοφόνον ὅστις ὄπισθεν τὸν προσέδραμε, καὶ ὁ Γιουζέπος Ῥίπας δὲν εἶναι ὁ ἔνοχος. »

Ὁ δικαστὴς οὗτος, ὀνομαζόμενος Μαρῖνος, φαίνεται ὅτι ἦτο δίκαιος ἄνθρωπος, καὶ ὅτι ἠσθάνετο δυσαρέσκειάν τινα διὰ τὴν καταδίκην τοῦ Ῥίπα, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ Μενδέζος, ὅστις κατὰ τὴν πρώτην ἀνάκρισιν κατέθεσε περὶ τῆς ἰδίας του ὑποθέσεως, ἐφάνη ὕστερον διστάζων ὅτε ἦλθε νὰ ὁμιλήσῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ δώσῃ θετικωτέραν τινὰ καὶ πλατυτέραν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου μαρτυρίαν· ἀλλὰ τὸ κατὰ τοῦ δεσμίου πάθος, καὶ ἄνευ τῆς ὁλοσχεροῦς καταθέσεως τοῦ Ἱσπανοῦ, ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν λοιπῶν συνδικαστῶν ἀρκετὸν μαρτύριον πρὸς μόρφωσιν τῆς πεποιθήσεώς των. Ὁ Μαρῖνος παρετήρησεν, ὅτι ἡ πρὸς δολοφονίαν ἀπόπειρα ἐγένετο μὲν ἐνῷ εἰσέτι ἔφεγγεν, διότι ἦτο θέρος τότε καὶ αἱ ἑσπέραι ἦσαν φωτειναὶ, ἀλλὰ τῷ ἐφαίνετο παράδοξον πῶς ὁ Μενδέζος δὲν ἐδυνήθη νὰ καταθέσῃ πλείονας διασαφήσεις ἐπὶ τοῦ ἀτόμου τοῦ δολοφόνου. Προσέτι εἰς τὴν ἐξομολόγησιν, καὶ τοιαύτην μάλιστα οἵαν ἐπιτρέπει ἡ δυτικὴ ἐκκλησία, ὁ Γιουζέπος ἐπέμενε λέγων ὅτι ἦτο ἀθῶος. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὑρέθησαν παρ' αὐτῷ χρήματα, ἡ δὲ Φαυστίνα Μάλφου ἐπεθύμει ἐνθέρμως νὰ ἀνακτήσῃ ὅ,τι ἀπώλεσεν, ἐπειράθη νὰ εὕρῃ μέσον τι ἵνα κάμψῃ ὀλίγον τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου, καὶ ἐπὶ τέλους νὰ παράσχῃ εἰς τὸν κατάδικον τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἠδύνατο νὰ μετριασθῇ ἡ ποινή του, ἐὰν συγκατετίθετο νὰ ὁμολογήσῃ τουλάχιστον εἰς τὸν πνευματικὸν, ποῦ εἶχε κρύψει τὸ ληφθὲν ἀπὸ τὸν ἀδελφόν της ἀργύριον. Ματαία ὑπῆρξεν ὅλη τοῦ πνευματικοῦ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτηδειότης! ὁ Ῥίπας ἐμάχετο θαρραλέως ὑπὲρ τῆς ἀθωότητός του.

Ἐν τούτοις ἡ νέα Βιάγκα ὑπέστη προμερὸν καταδιωγμὸν ἐκ μέρους τοῦ πατρός της ἕνεκα τοῦ Μενδέζου, ὅστις ἐπέστρεψεν ἐκ Φλωρεντίας καὶ κατῴκησε πάλιν εἰς τὸ χωρίον Φόρνι. Ὁ πρώην ἐραστὴς ἦν ἤδη κατάδικος καὶ ἐκτὸς τοῦ σταδίου τῆς μάχης· ἠδύνατο νὰ τὸν ποθῇ ὅσον ἤθελε καὶ νὰ θρηνῇ τὴν δυστυχίαν του, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο πλέον καὶ νὰ τὸν λάβῃ σύζυγον. Ὁ Ἱσπανὸς ἦτο πλούσιος, ἕτοιμος, καὶ ἡ προοδεύουσα ἡλικία της καὶ ἡ ἐλαττουμένη πατρικὴ περιουσία καθίστανεν ἔτι μᾶλλον ἐπιθυμητὸν τὸν Μενδέζον. Ἐν συντόμῳ, ἡ θέσις τῆς θυγατρὸς ἦτο τοιαύτη, ὥστε τὰ πάντα ἔρρεπον πρὸς ἀνατροπὴν τῶν θερμῶν πόθων της, καὶ ὑποτασσομένη εἰς τὸ χρέος τῆς πατρικῆς ὑποταγῆς ἐδιάζετο ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ κακούργημα τοῦ Ῥίπα, καὶ νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν Ἱσπανὸν ἄνευ ἀναβολῆς.

Αὐτὴ ὅμως ἐνδομύχως πεπεισμένη περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ δεσμίου φίλου της, καὶ μᾶλλον πιστεύουσα ὅτι ἡ κατηγορία ἦτο σκευωρία τῆς ζηλοτυπίας, ἐπάλαιεν ἀνδρικῶς κατὰ τῆς βίας. Ἀλλ' ἡ δολιότης ἐράνη νικήσασα ἐπὶ τέλους τὴν καρτερίαν της. Διαδοθείσης τῆς φήμης ὅτι ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Ῥίπα ἐπλησίασεν, ἐκοινοποιήθη συγχρόνως ὅτι εἰς τὰς χεῖράς της ἐκρέματο ἡ ζωή του· διότι ἐὰν συγκατετίθετο νὰ συζευχθῇ τὸν Μενδέζον, ἡ θανατικὴ καταδίκη τοῦ Ῥίπα μετεβάλλετο εἰς ἐξορίαν. Ἡ τελευταία αὕτη συνθήκη ἐνίκησε τὴν καρτερίαν τῆς ἀτυχοῦς κόρης, ἥτις μὲ καρδίαν συντετριμμένην συγκατένευσε νὰ γίνῃ δέσποινα τοῦ χωρίου Φόρνι. Ἀλλ' ἡ οἰκογένεια τῶν Μάλφων δὲν ἐδέχθη μετ' εὐχαριστήσεως τὴν εἴδησιν ταύτην, διέδωκε μάλιστα, πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ σχεδίου τούτου, ὅτι ἡ Βιάγκα ὑπῆρξε κρυφία συμμέτοχος τῆς προσβολῆς καὶ τῆς διαρπαγῆς τῶν χρημάτων. Ἴσως ἤλπιζον, ἐὰν ὁ Μενδέζος ἔμενεν ἄγαμος, νὰ γίνωσι κληρονόμοι τῆς

καταστάσεώς του· ἀλλ' ὁπωσδήποτε, ἡ ἀντιπολίτευσίς των ἀπέτυχε καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ γάμου προσδιωρίσθη.

Ἓν ἔτος παρῆλθεν, ἐωσότου ἔφθασε πάλιν τὸ θέρος, καὶ κατὰ σύμπτωσιν, ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου ἦν ἡ ἐνιαύσιος καθ' ἣν συνέβη τὸ τραγικὸν συμβὰν τοῦ Μενδέζου. Οὐδεὶς ἐνθυμήθη τὴν σύμπτωσιν ταύτην· μόνος ὁ Ἱσπανὸς, παρατηρήσας τὴν ἡμέραν τοῦ μηνὸς, ἐπρότεινε τὴν ἀναβολὴν τοῦ γάμου εἰς τὴν ἐπαύριον· « διότι, εἶπε, ὑποθέσεις μὲ βιάζουσι νὰ εὑρεθῶ τὴν 7 τοῦ μηνὸς εἰς τὴν Ἀκουίλαν, καὶ διὰ τοῦτο κρίνω καλὸν ν' ἀναβληθῇ ὁ γάμος τὴν 8 » Ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτή.

Ἡ τροποποίησις αὕτη ἔγεινε δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς ῥηθείσης ἡμέρας, καὶ οὐδὲν ἀξιοσημείωτον συνέβη ἐν τῷ μεταξὺ, εἰμὴ ὅτι, πλησιαζούσης τῆς ὥρας τῆς θυσίας, ἡ δυσθυμία τοῦ θύματος ἀπέβαινε φανερωτέρα. Χρεωστοῦμεν ὅμως νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ Μενδέζος, διὰ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ νὰ γίνῃ νυμφίος τῆς Βιάγκας, σκοπεύων μᾶλλον πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς φιλαυτίας του ἢ τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ ἔρωτός του, δὲν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὴν θλῖψιν τῆς ἀκουσίας μνηστῆς· ἀναχωρήσας δὲ εἰς τὴν Ἀκουίλαν ἵνα παρευρεθῇ ἐκεῖ τὴν 7 ἀφῆκε τὰ πάντα προητοιμασμένα διὰ τὸν γάμον.

Ὁ δὲ σκοπὸς τοῦ μικροῦ τούτου ταξειδίου ἦν νὰ λάβῃ τὰ ἐνοίκια, τὰ ὀφειλόμενα νὰ πληρωθῶσι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καὶ νὰ ἑτοιμάσῃ προσέτι δῶρόν τι διὰ τὴν μνηστήν του. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἀλέξανδρος Μάλφος ἔμελλε νὰ τὸν συνοδεύσῃ· ἀλλ' ὅτε ὁ Μενδέζος ἐστάθη εἰς τὴν θύραν ἵνα ἐρωτήσῃ ἐὰν ἦν ἕτοιμος, ὁ Μάλφος κατέβη ἡμιενδεδυμένος, λέγων ὅτι ἐπέρασεν ὅλην τὴν νύκτα ἄγρυπνος μετὰ τῆς συζύγου του, οὔσης ἀσθενοῦς, καὶ ἐπειδὴ μόλις πρὸ μικροῦ ἀπεκοιμήθη ἡ Φαυστίνα, ἐπροτίμα νὰ ἀναπαυθῇ καὶ οὗτος ὀλίγον. Μόλις ἐξημέρωσε καὶ ὁ Μενδέζος ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του ἵππος, εἰπὼν προηγουμένως ὅτι ἐσκόπευε νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ἑσπέρας ἵνα μάθῃ τὰ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἀδελφῆς του. Μετὰ τοῦτο ὁ Μάλφος ἐκοιμήθη ὥρας τινὰς ἕως οὗ τὸν ἐζήτησεν ἡ σύζυγός του. Ἅμα εἰσελθόντα εἰς τὸν θάλαμόν της, τὸν ἠρώτησεν ἡ ἀσθενὴς ἐὰν ὁ Γάσπαρος ὑπῆγεν εἰς τὴν Ἀκουίλαν· λαβοῦσα δὲ καταφατικὴν ἀπόκρισιν, εἶπεν ὅτι ἐλυπεῖτο διὰ τοῦτο, καθότι εἶδε καθ' ὕπνους προσωπιδοφόρον ἄνθρωπον παραμονεύοντα νὰ τὸν λῃστεύσῃ, « Τὸν εἶδα, εἶπε, κάλλιλιστα, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸν γνωρίσω, καθ' ὅτι τὸ πρόσωπόν του ἐκρύπτετο ἀπὸ τὴν προσωπίδα· εἶδα πρὸς τούτοις τὴν θέσιν τόσον καλὰ, ὥστε ἐὰν διέβαινα ἐκεῖθεν, ἠδυνάμην εὐθὺς νὰ τὴν διακρίνω. »

Ὁ σύζυγός της τῇ εἶπεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ δίδῃ πίστιν εἰς τὰ ὄνειρα, καὶ ὅτι τὸ παρὸν ὄνειρον της προῆλθεν ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὸν ἀδελφόν της πρὸ ἑνὸς ἔτους, « ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχῃ, ὁ Ῥίπας εἶναι ἀσφαλῶς δεσμευμένος καὶ κίνδυνος δὲν ὑπάρχει. »

Καὶ ὅμως φαίνεται ὅτι τὸ ὄνειρον τόσον σφοδρὰν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τῆς ἀσθενοῦς τὴν φαντασίαν, ὥστε δὲν ἀρῆκεν ἥσυχον τὸν σύζυγόν της μέχρις οὗ τῇ ὑπεσχέθη νὰ ὑπάγῃ μετὰ τοῦ ὑπηρέτου του πρὸς ἐντάμωσιν τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὁ Μάλφος συγκατετέθη τῷ ὄντι ν' ἀναχωρήσῃ καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης τῆς συζύγου του εἰπούσης ὅτι εἶχεν ἰδεῖ τὸν ἄνθρωπον ἕρποντα ὄπισθεν χαμηλοῦ τοίχου, περικυκλοῦντος ἡμίκτιστον ἐκκλησίαν, « καὶ πλησίον τοῦ τοίχου, ἐπρόσθεσεν, ὑπάρχει ἐπιγραφή τις τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἐδυνήθην ν' ἀναγνώσω. »

Καὶ τῷ ὄντι εἰς τὴν μεγάλην ὁδὸν τῆς Ἀκουίλας, δι' ἧς δὲν διέβη πώποτε ἡ Φαυστίνα, ὑπῆρχε τὸ μέρος τὸ ὁποῖον περιέγραψεν αὐτὴ ἀκριβέστατα. Ὁ Μάλφος τὸ ἀνεγνώρισε. Καταπληχθεὶς ὑπὸ τῆς συμπτώσεως ταύτης ἐζήτησε παρευθὺς νὰ γευματίσῃ, καὶ μετὰ τοῦτο, διατελῶν ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν ταύτην ὑπῆγεν εἰς ἐντάμωσιν τοῦ γυναικαδέλφου του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Γάσπαρος συνέλεξε τὸ ἀργύριόν του, ἠγόρασε τὰ ἀναγκαῖα πράγματα, καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ καταναλίσκῃ εἰς μάτην τὸν καιρόν του ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ Μάλφος μόλις ἦτο μακρὰν τῆς ἐκκλησίας ἓν περίπου μίλιον, καὶ εἶδε τὸν Γάσπαρον. Περίεργος οὗτος νὰ μάθῃ ποῦ ὑπήγαινεν ὁ γαμβρός του, ἤκουσεν αὐτὸν διηγηθέντα τῆς συζύγου του τὸ ἐνύπνιον καὶ προσθέτοντα, ὅτι βαρύνεται πλέον νὰ προχωρήσῃ ἐπὶ τὰ πρόσω, διότι ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ οὐδένα. « Τὴν εἶπα ὅτι τὰ ὄνειρα εἶναι μωρὰ, ἐνῷ μάλιστα τώρα ὁ ἐχθρός σου εἶναι τόσον καλὰ δεσμευμένος εἰς τὴν Ἀκουίλαν· ἀλλὰ δὲν μὲ ἀφῆκεν ἥσυχον εἰμὴ ἀφοῦ περάσω ἀπ' ἐδῶ. »

Ὁ Μενδέζος ὅμως δὲν ἤκουσεν ἀδιαφόρως τὸ ἐνύπνιον, ἐζήτησε μάλιστα πλείονας λεπτομερείας καὶ ἠρώτησεν ἐὰν ἦτο ἐντελῶς βέβαιος ὅτι δὲν παρετήρησε κανένα εἰς τὴν θέσιν, ἣν προσδιώριζε τὸ ὄνειρον τῆς Φαυστίνας. Ὁ Μάλφος ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἐπέζευσε μὲν, ἀλλ' ἔφιππος περιῆλθε τὸν τοῖχον χωρὶς νὰ ἴδῃ οὐδένα. Διαρκούσης ἐν τοσούτῳ τῆς συνομιλίας ταύτης ἔστρεψαν τοὺς ἵππους των καὶ διευθύνοντο πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας· καὶ ὁ μὲν Μάλφος ὡμίλει περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ῥίπα, παρατηρῶν πόσον σκανδαλώδης εἶναι ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ καταδικάζοντος αὐτὸν νόμου, τοῦ Μενδέζου ὅμως τὸ πρόσωπον ἦτο κατηφὲς καὶ σοβαρόν. Ἐνῷ δὲ οὕτω ἐπροχώρουν ἔχοντες τοὺς ὑπηρέτας των παρακολουθοῦντας ὁμοίως ἐφίππους, παρετήρησαν αἴφνης ἄνθρωπον πεζὸν ἐρχόμενον ἀπέναντι αὐτῶν, καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀντώνιον Γουέρραν, τὸν ἀποπεμφθέντα ὑπηρέτην τοῦ Ἱσπανοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὑπέθετον ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Μενδέζου ἀνεχώρησεν εἰς μακρυνήν τινα ἐξοχὴν, ὁ Μάλφος ἐξέφρασεν ἀπορίαν τινὰ διὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Μενδέζος ἔστρεψε πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ πρόσωπον ἔχων κάτωχρον, καὶ ἀρῆκε ταυτοχρόνως φωνὴν ἥτις διήγειρε τὴν περιέργειαν τοῦ γυναικαδέλφου του. Τότε ὁ Μάλφος προχωρήσας ἵνα ἐρωτήσῃ τὸν Γουέρραν ποῖος ἄνεμος τὸν ἔφερεν ὀπίσω, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι ἐὰν δὲν εἶχε θέσιν, γείτων του τίς εἶχεν ἀνάγκην ὑπηρέτου. Ὁ Γουέρρας, ἐνδεδυμένος πενιχρῶς, καὶ ὄχι ὡς πρότερον

ρον, ἀπεκρίθη ὅτι θέλει εἶσθαι εὐτυχὴς, ἐὰν ὁ Μάλφος εὐαρεστηθῇ νὰ τὸν συστήσῃ.

« Κάμνεις καλὰ λοιπὸν νὰ γυρίσῃς καὶ νὰ ἔλθῃς μαζῆ μας », εἶπεν ὁ Μάλφος. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τοῦ συντόμου διαλόγου τούτου, ὁ Μενδέζος κεκυφὼς καὶ τεθορυβημένος δὲν εἶπε τίποτε· καὶ τόσον ἡ σιωπὴ καὶ κατήφειά του ἐπηύξησαν, ὥστε παρατηρήσας τοῦτο ὁ γαμβρός του ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ἐὰν τὸν ἔπταιεν εἴς τι.

« Μήπως συλλογίζεσαι τὸ ὄνειρον τῆς ἀδελφῆς σου; » εἶπε « ἡ συνάντησις τοῦ Γουέρρα μ' ἔκαμε νὰ τὸ λησμονήσω πρὸς μικρὸν, ἄλλως ἐσκόπευα νὰ ἐρευνήσω καλήτερα τὴν θέσιν. »

Ὁ Ἱσπανὸς δὲν ἐπεχειρίσθη οὐδεμίαν ἔρευναν ὁ ὑπηρέτης του, φίλος τοῦ Ἀντωνίου, τὸν παρέλαβεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του, καὶ οὕτως ὅλοι σχεδὸν ὁμοῦ ἔφθασαν εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας των. Ὁ Μενδέζος, ἀντὶ νὰ λάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς οἰκίας του, συνώδευσε τὸν Μάλφον, καὶ ἅμα ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν του μετ' αὐτοῦ ἐζήτησεν ἀμέσως νὰ ἴδῃ τὴν ἀδελφήν του, ἣν εὗρεν εἰς καλητέραν ὑγείας κατάστασιν· ἀλλ' αὕτη ἀπ' ἐναντίας ἐταράχθη ἰδοῦσα τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου του καὶ τὴν ταραχὴν τῶν κινημάτων του, ταραχὴν ἣν, ὡς καὶ ὁ σύζυγός της, ἀπέδιδεν εἰς τὴν σφοδρὰν τοῦ ἐνυπνίου ἐντύπωσιν καὶ εἰς τὰς εἰσέτι ζωηρὰς ἐνθυμήσεις του. Θέλουσα δὲ νὰ καθησυχάσῃ τὴν ταραχήν του ἐγέλασε διὰ τὸν ἴδιον φόβον της, ἀλλὰ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὁ Μενδέζος δὲν ἐφαιδρύνετο παντελῶς. Μετ' ὀλίγον ἐξῆλθε τοῦ θαλάμου τῆς ἀδελφῆς του εἰπὼν ὅτι ἔχει νὰ πέμψῃ παραγγελίαν εἰς τὴν κώμην Ῥόνοκαν, ἔνθα κατῴκει ἡ οἰκογένεια τῆς Βιάγκας, καὶ ὅτι πρέπει ἐπὶ τούτῳ νὰ γράψῃ σημείωσίν τινα, ἣν τῳόντι ἔγραψε μεταβὰς εἰς ἄλλο δωμάτιον καὶ δοὺς αὐτὴν ὕστερον εἰς τὸν ὑπηρέτην τοῦ Μάλφου.

Ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα γνωστὸν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὢν ἐπιφορτισμένος νὰ ἐκτελέσῃ σπουδαίαν τινὰ ὑπηρεσίαν, ἔδωκε τὴν σημείωσιν εἰς τὸν Γουέρραν, ὅστις προθύμως ἐδέχθη τὴν ἀποστολὴν· ἀλλὰ πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς περιεργείας του, ἀπεσφράγισε καθ' ὁδὸν τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἔμαθε τὰ περιεχόμενα πρὶν ἐγχειρίσῃ τὴν ἐπιστολὴν εἰς ὃν τινα ἀνῆκεν. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐπροσκαλεῖτο ἁπλῶς ἡ Βιάγκα καὶ ὁ πατήρ της νὰ ἔλθωσι τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μάλφου, καὶ νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὸν συμβολαιογράφον τοῦ χωρίου, καθ' ὅτι, ἔλεγεν ὁ Μενδέζος, ἦτο καταβεβλημένος ἀπὸ τὸν κόπον καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ μεταβῇ ἐκεῖ πρὸς ὑπογραφὴν τοῦ συμβολαίου.

Ἦτο περίπου ἑβδόμη ὥρα μετὰ μεσημβρίαν ὅτε ἡ σημείωσις ἡ προσκλητήριος ἐπιστολὴ ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον. Ἡ Βιάγκα, ἥτις ὀλίγην ἠσθάνετο κλίσιν νὰ ὑπογράψῃ τὸ τοῦ γάμου συμβόλαιον, ἐδυσκολεύετο νὰ μεταβῇ· ἀλλ' ὁ πατήρ της ἔχων τὴν ἐναντίαν γνώμην τὴν κατέπεισε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν Γουέρραν καὶ τὸν συμβολαιογράφον. Ἔμελλον δὲ νὰ ὁδεύσωσι τρία μίλια· ἀλλὰ μὴ ἔχοντος τοῦ Βενόνη ἵππον, ὁ συμβολαιογράφος ἀνεβίβασεν εἰς τὸν ἰδικόν του τὴν Βιάγκαν, ὡς ἔπραξε τὸ αὐτὸ καὶ ὁ ὑπηρέτης διὰ τὸν γηραιὸν πατέρα.

Φθάσαντες εὗρον τὸν μελλόνυμφον περιμένοντα αὐτοὺς εἰς τὴν θύραν, καὶ ἔχοντα πλησίον του τὸν Μάλφον, τὸν ὑπηρέτην του, ἕνα ἱερέα καὶ δύω ἢ τρεῖς κατοίκους τῆς γειτονείας. Τινὲς τούτων ἔσπευσαν νὰ βοηθήσωσι τὴν Βιάγκαν καὶ τὸν πατέρα της νὰ πεζεύσωσιν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ περικυκλώσαντες τὸν Γουέρραν ἅμα καταβάντα τοῦ ἵππου, ἔδεσαν ὄπισθεν τὰς χεῖράς του καὶ σκαλίσαντες τοὺς κόλπους του ἐξήγαγον δύω μικρὰ πιστόλια καὶ μίαν μαύρην προσωπίδα, ὡς συνειθίζετο νὰ φορῆται εἰς τὰς ἀποκρέας· ἐκτὸς τούτου ἔφερε κεκρυμμένον εἰς τὸ στῆθος καὶ ἓν ἐγχειρίδιον.

Ἐνῷ οἱ περιεστῶτες ἐξέφραζον τὴν ἀπορίαν των διὰ ταύτην τὴν ἀνέλπιστον σκηνὴν, ὁ νεωστὶ γενόμενος δεσμώτης ἐτέθη ὑπὸ ἀσφαλῆ φυλακὴν, καὶ ἡ λοιπὴ συνοδία εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐνταῦθα ὁ συμβολαιογράφος ἤνοιξε μετὰ σοβαρότητος τὸ συμβόλαιον καὶ τὸ ἤπλωσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐρωτῶν ταυτοχρόνως τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ Γουέρρας ἐδεσμεύθη.

Τότε ὁ Μενδέζος σηκωθεὶς καὶ λαβὼν τὸ συμβόλαιον τὸ ἔσχισεν εἰς δύω, τὸ ἔρριψε κατὰ γῆς, καὶ ἀνέκραξεν·

« Ἡμάρτησα! ἀλλ' ἐξωμολογήθην εἰς τὸν πνευματικόν· διὰ τί ἔσχισα τὸ χαρτίον ὁ γαμβρός μου Ἀλέξανδρος θέλει σᾶς εἰπεῖ! » Τότε ἐπρόσφερε τὴν χεῖρά του εἰς τὴν Βιάγκαν, ἥτις, μᾶλλον εὐχαριστηθεῖσα ἢ ἐκπλαγεῖσα διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ συμβολαίου, προθύμως ἀνταπεκρίθη εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δοῦσα ὁμοίως τὴν χεῖρά της, ἣν ὁ Ἱσπανὸς κατεφίλησε, παρακαλέσας τὴν νέαν νὰ τὸν συγχωρήσῃ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀποχαιρετίσας ὅλους τοὺς περιεστῶτας ἐξῆλθε, καὶ ἀναβὰς τὸν ἵππον του ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Φόρνι.

Ἀφοῦ δὲ οἱ περιεστῶτες συνῆλθον, ὁ Μάλφος προέβη εἰς τὸ μέσον ἵνα κοινοποιήσῃ τὴν αἰτίαν τῆς ἀνελπίστου ταύτης τοῦ Μενδέζου ἀναχωρήσεως. Ἐκ δὲ τῆς ἐκθέσεώς του ἐξήχθη ὅτι ὁ Ῥίπας κατηγορήθη ἀδίκως, καὶ ὅτι ὁ Ἀντώνιος Γουέρρας ἦν ὁ πραγματικὸς ἔνοχος. Ὁ Μενδέζος ἐγνώριζεν ὅλα ταῦτα καλῶς, καὶ δὲν ἐσκόπευε νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἀντίζηλόν του, ἐὰν ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ ἀδελφή του δὲν διελάλουν ὡς ἀδιαφιλονείκητον τοῦ Ῥίπα τὴν ἐνοχήν. Ὁ πειρασμὸς οὗτος ἦν ἀληθῶς λίαν βαρὺς διὰ τὴν συνείδησίν του, ἀλλὰ τὸν ἐδέχθη ἅπαξ, καὶ ἡ μεγάλη ὑπερηφανειά του δὲν τῷ ἐπέτρεπε πλέον νὰ ἀναιρέσῃ τὴν πρώτην ὁμολογίαν του κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς Ῥίπα. Ταυτοχρόνως δὲ ἀπεφάνθη ὅτι ἐσκόπευε νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ποτὲ νὰ πάθῃ ὁ ἀθῶος, ἀλλὰ μετὰ τῆς Βιάγκας νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου τὸν Ῥίπαν, ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ παντὸς τὸ μέρος τοῦτο τῆς χώρας. Ἦν δὲ βεβαίως αὐτὸς ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν δικαστὴν Μαρῖνον, καὶ προσέτι παρακατέθεσε ἐνσφράγιστον ἔγγραφον, περιέχον τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀληθείας, εἰς συμβολαιογράφον τινὰ τῆς πόλεως Ἀ-

κουίλας, ἐπὶ τῇ ῥητῇ παραγγελίᾳ ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὸν Ῥίπαν ἐὰν ἡ ἐξουσία ἐφαινετο ἕτοιμος εἰς τὸ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν καταδίκην του.

Καὶ ὅμως ἡ συνείδησίς του πολλάκις τὸν ἤλεγξε δι' ὅλα ταῦτα. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἀπήντησε τὸν Γουέρραν καθ' ὁδὸν, ἐξέλαβεν ὡς βέβαιον ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἤρχετο ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸν παραμονεύσῃ ὡς καὶ πρότερον, γνωρίζων ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπορεύθη εἰς τὴν πόλιν ὁ Μενδέζος πρὸς εἰσπραξιν τῶν ἐνοικίων. Παρετήρησε δὲ προσέτι ὅτι ἡ ζωή του ἤθελε πάντοτε διακυβεύεσθαι, ἐνόσῳ ὁ κακοῦργος οὗτος διετέλει ἐλεύθερος, καὶ ἑπομένως ἤ ὤφειλε νὰ ζῇ εἰς διηνεκῆ φόβον δολοφονίας, ἢ νὰ ὁμολογήσῃ τὰ πάντα ἐνόσῳ ὁ κακοῦργος διετέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του.

Ὁ Ἀντώνιος Γουέρρας ἔδειξε μικρὰν ἀντίστασιν ὅτε συνελήφθη. Τὴν πρώτην φορὰν εἶχεν ἀφήσει τὸν Μενδέζον ὡς νεκρὸν, καὶ ἐσκόπευε νὰ δραπετεύσῃ ὅταν ἤκουσεν ὅτι ἔζη ὁ Ἱσπανὸς, ἀλλὰ μαθὼν ὅτι ὁ Ῥίπας κατηγορήθη ὡς ἔνοχος τῆς δολοφονίας, ἔμεινεν. Ἀπολυθεὶς δὲ τῆς ὑπηρεσίας του ἀνεχώρησεν εἰς μέρος ἀπέχον τῆς σκηνῆς τοῦ κακουργήματός του. Ἀλλ' ἄργος καὶ ἐξοδεύων τὸ ἀργύριόν του ὑπέπεσεν εἰς τὰς συνεπείας τῆς ἀμελείας καὶ διαφθορᾶς αἵτινες τὸν ἔδωσαν νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν νέου κακουργήματος.

Ἦτο τῳόντι κεκρυμμένος ὄπισθεν τοῦ τοίχου, καθ' ἣν ὥραν ὁ Μάλφος καὶ ὁ ὑπηρέτης του διέβαινον· ἀλλ' ὑποθέσας ὅτι ἐπορεύοντο εἰς ἐντάμωσιν τοῦ Μενδέζου, ὅπερ παρέλυε τὸ σχέδιόν του, ἐστοχάσθη ἀνωφελὲς ἅμα καὶ κινδυνῶδες νὰ διαμείνῃ καὶ διὰ τοῦτο διευθύνετο ἀλλαχοῦ ὅτε τοὺς ἀπήντησεν αἰφνιδίως.

Μετ' ὀλίγας ὥρας ὁ Ἀντώνιος Γουέρρας εἰσήχθη εἰς τὴν εἱρκτὴν τοῦ Γιουζέπου Ῥίπα, καὶ ἐνῷ ἐκεῖνος ὑπεβάλλετο εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν κακουργημάτων του, οὗτος ἐσφιγγε πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν δυστυχιῶν του τὴν χεῖρα τῆς ἀγαπητῆς του Βιάγκας, εἰς ἣν ὁ Ἱσπανὸς ἐπρόσφερε προγαμιαιόν τι δῶρον, πρὶν ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς χώρας.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ Χ. Α. Π.)

ΠΕΡΙ ΣΙΝΩΝ

Ὑπὸ Ἰ. Δε-Κιγάλλα.

Ἡ Σινικὴ χώρα ἀποτελεῖ πρὸ 4000 ἐτῶν ἓν τῶν μεγαλητέρων τῆς ὑφηλίου κρατῶν, καθότι ἔχει ἔκτασιν 530,000 περίπου τετραγωνικῶν μιλίων καὶ πληθυσμὸν 300,000,000, ὡς ἔγγιστα κατοίκων. Ὁ νῦν αὐτοκράτωρ, ὁ καὶ διακοσιοστὸς τριακοστὸς ἕβδομος τῶν κυριαρχῶν αὐτῆς, κατάγεται ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ταρτάρων Μαντσχοῦ τῶν κατακτησάντων μὲν τὸ κράτος τοῦτο πρὸ 300 περίπου ἐτῶν, μόλις δὲ περὶ τὰ μέσα τῆς ιζ'. ἑκατονταετηρίδος ἀποκατασταθέντων κυρίων ἁπάσης τῆς αὐτοκρατορίας. Κατοικεῖ οὗτος εἰς εὐρύχωρα ἀνάκτορα, ἃ μετὰ τοῦ παρακειμένου κήπου ἔχουσιν ἐπεκεινα τῶν 10—12 μιλίων περίμετρον. Ἡ στέγη τῶν μονορόφων τούτων ἀνακτόρων (καθότι ἅπαντα τὰ οἰκήματα τῶν Σινῶν εἰσὶ μονόροφα) σύγκειται ἐκ στιλπνῶν πλίνθων χρώματος κιτρίνου ὑποχρύσου μὲ πολυχρώμους γραμμάς· ὥστε ἀνταυγάζουσαι ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὀρειχαλκίνων περιφραγμάτων αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, θέλγουσιν ἰδιαζόντως τὴν ὄψιν. Εἰς δὲ τὸν κῆπον αὐτοῦ ὑπάρχει σὺν τοῖς ἄλλοις κρήνη ἀναβρύουσα ἐκ βράχου τεχνητοῦ ὀρειχαλκίνου περικεκυκλωμένου ἐκ παντοδαπῶν καὶ πολυφύλλων δένδρων ἐντέχνως ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου κατεσκευασμένων, καὶ πολυμόρφως ἐπὶ τὸ φυσικώτερον κεχρωματισμένων, ἐφ' ἧς, ἀνταυγάζουσαι ὡσαύτως αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες, παριστάνουσι μυριάδας πολυχρόων οὐρανίων τόξων. Εἰς μάτην ὅμως θέλει ζητήσει εἰς τὸν κῆπον τοῦτον ὁ ξένος περιηγητὴς πολυποίκιλα ἄνθη, ὡς ἐν τοῖς κήποις τῶν μεγιστάνων τῆς Εὐρώπης, καθότι τὰ μόνα σχεδὸν ἀπαντώμενα εἰσὶν οἱ ἴασμοι καὶ ἄοσμά τινα ῥόδα· ἀπ' ἐναντίας δὲ ἐνυπάρχουσι πλῆθος ὑψικόμων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων, ὡς καὶ ἄλλων φυτῶν ἀναγκαίων εἴς τε τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Τὰ ἀνάκτορα ταῦτα φρουρεῖ σῶμα 40000 τοξοτῶν Ἰαπώνων καὶ Κορεϊτῶν οἱ δὲ ἐν αὐτῷ 700 ἢ 800 ἀξιωματικοὶ οἱ τὴν ἀκολουθίαν τῆς αὐλῆς ἀποτελοῦντες, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χιὰ, εἰσὶ Τάταροι καὶ Σίναι. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέρχεται σπανίως τῶν ἀνακτόρων· τότε δὲ κάθηται ἡ ἐπὶ πολυτελοῦς φορείου ἐν εἴδει κλίνης φερομένου ἐπ' ὤμων ὑπὸ τῶν τακτικῶν αὐτοῦ ἀξιωματικῶν, ἢ ἵππος, ἀλλὰ πάντοτε συνοδευόμενος ὑπὸ πλήθους ἀκολούθων καὶ ἐνόπλων στρατιωτῶν. Ἔχει συνήθως δεκαπέντε νομίμους συζύγους καὶ ἀπεριόριστον ἀριθμὸν παλλακίδων, ὅστις οὐδέποτε εἶναι ἐλάσσων τῶν 100, ὑπὸ εὐνούχων, ὡς ἐν Τουρκίᾳ φυλαττομένων. Ἅπασαι αἱ σύζυγοι φέρουσι μὲν τὸν τίτλον τῆς αὐτοκρατείρας, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἰσόβαθμοι, διότι ἡ πρώτη ἡ καὶ Κομ-φὶ, ἤτοι κατ' ἐξοχὴν αὐτοκράτειρα καλουμένη, ἀπολαύει πάντων τῶν πρωτείων· μετ' αὐτὴν δὲ ἕπονται αἱ δύο ἄλλαι, ἐξ ὧν ἡ μὲν καλεῖται Τοὺμ-φὶ ἤτοι αὐτοκράτειρα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ δὲ Σι-φὶ ἤτοι αὐτοκράτειρα τῆς Δύσεως· καὶ εἰς μόνας ταύτας συγχωρεῖται νὰ συναναστρέφωνται καὶ νὰ συνομιλῶσι μετὰ τῆς πρώτης, ἀλλὰ πάντοτε ὀφείλουσι νὰ παρίστανται ἐνώπιόν της γονυπετεῖς· αἱ δὲ λοιπαὶ δώδεκα, μόνον διὰ τῶν δύω τούτων δύνανται ν' ἀποτείνωσι τὰς αἰτήσεις των πρὸς αὐτήν. Διάδοχος τοῦ θρόνου δὲν θεωρεῖται ὁ πρωτότοκος, ἀλλ' ὅντινα ἐκ τῶν υἱῶν του, ἔστω καὶ ἐκ παλλακίδος, ἤθελεν ἐκλέξει ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ αὐτοκράτωρ διοικεῖ ἀπολύτως μὲν τοὺς λαούς του, πλὴν τῇ ἀληθείᾳ μὲ πλειοτέραν δικαιοσύνην καὶ φρόνησιν ἢ εἴς τινα κράτη ἔνθα ἡ κυβέρνησις στηρίζεται ἐπὶ φιλελευθέρων μὲν ἀλλ'

ἀφῃρημένων θεωριῶν. Θεωρεῖται δὲ ὡς ἀπόλυτος κύριος καὶ ἰδιοκτήτης τοῦ κράτους, καθὼς καὶ τῶν προσόδων αὐτοῦ συνισταμένων ἐκ τῶν φόρων τῆς ἀποδεκατώσεως, τῶν ζώων καὶ τῶν τελωνείων, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ τῶν διαφόρων μεταλλείων καὶ ὑλοτομείων. Φόροι ἐπὶ τῶν ἐπαγγελμάτων, οἰκοδομῶν ὡς καὶ χαρτόσημα δὲν ὑπάρχουσι, καὶ ὅμως τὸ κράτος δὲν εἶναι βεβαρημένον μὲ δημόσιον χρέος.

Οἱ Σίναι πρεσβεύουσι τὴν τοῦ Κομφουκίου θρησκείαν, δηλαδὴ λατρεύουσι μὲν ἓν ὑπέρτατον ὃν Σχιάζ-τὶ παρ' αὐτοῖς καλούμενον, ἀλλὰ τῷ ἀποδίδουσιν εἰδωλολατρικὴν μᾶλλον λατρείαν. Παραδέχονται μὲν τὴν ὕπαρξιν τῆς κολάσεως, ἀλλὰ πιστεύουσιν ὅτι διά τινων ἱεροπραξιῶν δύναταί τις νὰ ἐξαλείψῃ τὰς ἁμαρτίας του καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὸν παράδεισον. Οὕτω παρὰ τὴν πόλιν Πεκῖνον, πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους, ἥτις ἀριθμεῖ, ὡς λέγουσιν ἐπέκεινα τῶν 3,000,000 κατοίκων, ὑπάρχει εὐρύχωρός τις ναὸς συγκείμενος ἐκ 300 περίπου ἄλλων μικροτέρων, ἀφιερωμένος εἰς τὰ πνεύματα τὰ τιμωροῦντα τὰς κακίας πάσης τάξεως ἀνθρώπων, διότι πᾶσα τάξις ἔχει ἐν αὐτῷ ἰδιαίτερον εὐκτήριον· ἑπομένως ὁ ἁμαρτωλὸς ἀρκεῖ πρὸς ἀπόσβεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του νὰ ἀφιερώσῃ εἰς τὸ εὐκτήριον τῆς τάξεώς του ἀνάλογόν τι ξόανον συνοδευόμενον καὶ μέ τινα προϊόντα ἢ χρήματα, καὶ οὕτω τυγχάνει τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν του. Τοὺς ναοὺς ἐφορῶσιν οἱ ἱερεῖς οἱ καὶ Βόνζοι καλούμενοι, οἵτινες διακρίνονται διὰ κιτρίνων ἢ τεφροχρόων ράσσων, καὶ διὰ χαρτίνων μιτρῶν· ἐνίοτε ὅμως εἶναι ἀσκεπεῖς, πάντοτε δὲ γυμνόποδες. Ἔχουσι πρὸς τούτοις καὶ μοναχὰς αἵτινες ζῶσι μονάζουσαι ἐν τοῖς μονηδρίοις ἢ συνήθως κεῖνται ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων. Αἱ ἐπισημότεραι αὐτῶν ἑορταὶ εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι τρεῖς, δηλαδὴ ἡ τοῦ Φεβρουαρίου νουμηνία, ἡ πρώτη τοῦ καθ' ἡμᾶς Νοεμβρίου, καὶ ἡ ἡμέρα τῶν γενεθλίων τοῦ Αὐτοκράτορος. Καθ' ὅλας ταύτας τὰς ἑορτὰς ἐξέρχεται καὶ μεταβαίνει ἐν παρατάξει εἰς τὸν ναὸν αὐτὸς οὗτος ὁ Αὐτοκράτωρ μεθ' ὅλων τῶν μεγιστάνων ἐνδεδυμένων τὴν μεγάλην αὐτῶν στολὴν, καὶ τὰ διακριτικὰ τοῦ βαθμοῦ παράσημα φερόντων. Τὸ διακριτικὸν δὲ τοῦ αὐτοκράτορος παράσημον εἶναι μέγας τις μαργαρίτης κρεμάμενος ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς κιδάρεώς του καὶ δύο ἀργυροῦφεῖς πελαργοὶ κείμενοι ἐπὶ τοῦ στήθους του. Οἱ δὲ Μανδαρῖνοι ἤτοι μεγιστᾶνες καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι οἱ καὶ Κουὰν σινιστὶ καλούμενοι, καὶ ἀποτελοῦντες τὰς ἐννέα τάξεις εἰς ἃς διαιροῦνται οἱ εὐγενεῖς τοῦ κράτους, φέρουσιν ὡσαύτως ὡς διακριτικὰ σημεῖα τὰς ἀφομοιώσεις διαφόρων ἄλλων ζώων, δηλαδὴ γερανοῦ, λέοντος, ἀετοῦ κλ. ἡ δὲ τάξις τῶν λογίων φέρει ἄλλου εἴδους σημεῖα. Οὕτως οἱ μαθηματικοὶ κρεμῶσιν εἰς τὴν ζώνην αὐτῶν ἀπὸ συρικῶν νημάτων τετράγωνά τινα σχήματα κατεσκευασμένα ἐκ διαφόρων πολυτίμων λίθων. Ἅπαντες ἐν γένει φέρουσι ποδήρη ἱμάτια, ἀλλὰ διαφέροντα κατὰ τὸ χρῶμα ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ ἑκάστου αὐτῶν. Οὕτω τὸ ἐρυθροῦν χρῶμα εἶναι προσδιωρισμένον διὰ τοὺς τῆς πρώτης τάξεως, τὸ δὲ λευκὸν διὰ τοὺς λογίους κλ. Ἐκτὸς τῶν δημοσίων τούτων τελετῶν τελοῦνται καὶ κατ' ἰδίαν πολλαὶ ἄλλαι, καθ' ἃς ἐξέρχονται καὶ εἰς λιτανείας φέροντες παντοῖα ξόανα καὶ ποικιλοχρώμους σημαίας, ὅτε πορευόμενοι ψάλλουσιν ἐν τυμπάνοις καὶ χοροῖς. Πρὸ πάντων δὲ τιμῶσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ὥστε κατ' ἔτος ψάλλεται ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὁ ἑξῆς ὕμνος πρὸς δόξαν τῶν προγόνων τοῦ αὐτοκράτορος·

ΜΕΡΟΣ Α'.

« Ὅταν τὸν νοῦν μου στρέψω πρὸς Σᾶς, σοφοὶ πρόγονοί μου, αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἀνυψούμενον μέχρι τοῦ ὑπερτάτου τῶν οὐρανῶν μέρους. Ἐκεῖ εἰς τὸ ἄπειρον τῶν αἰωνίων πηγῶν τῆς ἀληθοῦς δόξης καὶ τῆς σταθερᾶς εὐδαιμονίας, μὲ χαρὰν βλέπω τὰς ἀθανάτους ὑμῶν ψυχὰς, ἀπολαυούσας πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας αὐτῶν τῆς ἀνεκφράστου γλυκύτητος τῶν διηνεκῶς ἀνανεουμένων ἡδονῶν.

« Καὶ τοι ἔχοντα ἐλλείψεις καὶ ἀνικανότητα, ἡ θεία ὅμως πρόνοια μ' ἔθεσεν εἰς τὸν ὕψιστον τοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς βαθμὸν, χάριν τοῦ ἐξ οὗ κατάγομαι σεβαστοῦ ὑμῶν αἵματος. Ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ὑμῶν ἰχνῶν ἀνικανῶ νὰ βαδίσω· ἀλλ' αἱ συνεχεῖς φροντίδες, τὸ σέβας, καὶ αἱ προσπάθειαί μου, θέλουσιν ἀποδειξει εἰς τὰς μελλούσας γενεὰς ὅτι ἠξιώθην τουλάχιστον νὰ ζῶ ἄνευ ἐλέγχων συνειδήσεως. »

Ὁ ὕμνος οὗτος ψάλλεται ὑπό τινων μουσικῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Αὐτοκράτορος. Μετὰ τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος ὁ Αὐτοκράτωρ βάλλει τρεῖς μετανοίας ἐδαφιαίας κτυπῶν ἑκάστοτε τρὶς διὰ τοῦ μετώπου αὐτοῦ τὴν γῆν· ἀκολούθως ἐνεργεῖ τὰς σπονδὰς καὶ τὰς προσφορὰς συγκειμένας ἐκ κρεάτων καὶ ἀρωμάτων. Διαρκούσες δὲ τῆς τελευταίας ταύτης ἱεροπραξίας οἱ μουσικοὶ ᾄδουσι τὸ ἑξῆς δεύτερον μέρος·

ΜΕΡΟΣ Β'.

« Εἰς ὑμᾶς τὸ πᾶν χρεωστῶ, τὸ λέγω ἄνευ δισταγμοῦ· αὕτη ἡ ἰδία ὑμῶν οὐσία ἀποτελεῖ καὶ τὸ σῶμά μου· ἀναπνέω τὴν πνοήν σας, καὶ δὲν ἐργάζομαι παρὰ διὰ τῆς βουλήσεως ὑμῶν. Ὅταν ἐκ τοῦ καθήκοντός μου ἔρχωμαι εἰς τὰ μέρη ταῦτα, διὰ νὰ ἐκπληρώσω τὰ χρέη τῆς εὐγνωμοσύνης μου, ἀπολαύω τῆς παρουσίας σας. Σεῖς ἐκ τῆς ἐνδόξου κατοικίας σας πρὸς χάριν μου καταβαίνετε. Ναὶ σεῖς εἶσθε παρόντες· ἡ σεβαστὴ ὑμῶν εἰκὼν ἑλκύει διὰ τῆς λάμψεώς της τὰ δειλὰ βλέμματά μου. Ὁ ἦχος τῆς φωνῆς σας γεννᾷ εἰς τὴν καρδίαν μου τὰ τρυφερότερα τῆς φύσεως αἰσθήματα. Ὦ! πρὸς Σᾶς οἵτινες μοὶ ἐδώσατε τὴν ζωὴν, γονυπετῶς προσφέρω τὰ σεβάσματά μου, εὐαρεστήθητε νὰ δεχθῆτε αὐτὰ, ὡς δείγματα τοῦ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ τῆς εἰλικρινεστάτης ἀγάπης. »

Πρεσβεύουσιν ὅτι οἱ πρόγονοι καταβαίνουσιν ἐξ οὐρανοῦ διὰ νὰ δεχθῶσι τὰς εἰς αὐτοὺς ἀπονεμομένας τιμὰς, καὶ ὅτι παρευρίσκονται εἰς τὴν πρὸς δόξαν αὐτῶν τελουμένην τελετήν. Μετὰ τὰς σπονδὰς καὶ τὰς ἐπαναληφθείσας μετανοίας, ὁ αὐτοκράτωρ ἐγείρεται καὶ ἵσταται ὄρθιος διατρῶν τὴν αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον θέσιν· τότε οἱ μουσικοὶ ᾄδουσι τὸ τρίτον μέρος, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου οἱ πρόγονοι αὐτῶν, ὡς δοξάζουσιν, ἐγκαταλείπουσι τὴν γῆν διὰ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν οὐρανόν.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

« Διέγραψα ὅσον μ' ἐπέτρεπεν ἡ ἀσθενὴς μνήμη μου καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰς ἀνδραγαθίας καὶ τὰς ἀπειραρίθμους χάριτας τῶν σοφῶν ἐκείνων θνητῶν τῶν εὑρισκομένων μεταξὺ τῶν πνευμάτων ἐν οὐρανῷ εἰς τὸν ὑψηλότερον τῆς δόξης βαθμόν. Προσκεκολλημένοι μένουσιν οὗτοι εἰς τὴν καρδίαν μου μὲ ἰσχυροτάτους δεσμούς. Οὗτοι μοὶ ἔδωκαν τὸ φῶς, καὶ ἐγὼ κατέχω τ' ἀγαθὰ αὐτῶν, καὶ ἔτι περιπλέον . . . αἰσχύνομαι νὰ τὸ εἴπω. Ἐγὼ ὁ ἄθλιος (αἱ δύω αὗται λέξεις προφέρονται μὲ ἦχον χαμηλὸν καὶ σχεδὸν διακεκομμένον) δυνάμει αὐτῶν διοικῶ τὴν αὐτοκρατορίαν, σᾶγμα τοσοῦτον βαρὺ ἤθελε μὲ καταβάλει ἐὰν ὁ οὐρανὸς δὲν εὐηρεστεῖτο διηνεκῶς νὰ χειραγωγῇ τὴν ἀδυναμίαν. Πράττω ὅ,τι δύναμαι ὅταν τὸ χρέος τὸ διατάττῃ· ἀλλὰ φεῦ! πῶς θέλω δυνηθῇ ν' ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τόσας εὐεργεσίας; Τρὶς εὐσεβάστως ἐνήργησα τὴν τριπλῆν προσφορὰν μου· ἐπειδὴ δὲ δὲν δύναμαι νὰ πράξω τί περισσότερον, αἱ εὐχαί μου ἀναπληροῦνται. »

Ἀποπερατουμένου τοῦ ὕμνου ἐξέρχεται ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς αἰθούσης τῶν προγόνων, καὶ χορευταί τινες, μὲ προσποιουμένην σοβαρότητα, ἐκτελοῦσι διὰ μιμητικῶν σχημάτων καὶ βημάτων ἐμμέτρων ὅλας τὰς λέξεις τὰς ὑπὸ τῶν μουσικῶν ᾀδομένας· ἡ δὲ ψαλμῳδία συνοδεύεται ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων μουσικῶν ὀργάνων. Ὁ ὕμνος οὗτος σινιστὶ σύγκειται ἐξ εἰκοσιτεσσάρων στίχων, ὧν ἕκαστος περιέχει τέσσαρας μονοσυλλάβους λέξεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων παρίσταται μουσικῶς δι' ἑνὸς μόνου σημείου (note). Ἂν καὶ τρία ἢ τέσσαρα μόλις λεπτὰ τῆς ὥρας ἀρκοῦσι διὰ ν' ἀναγνώσῃ τις τὸν ὕμνον τοῦτον, ψάλλεται ὅμως ἀργῶς καὶ μετὰ μέλους ὥστε διαρκεῖ μίαν καὶ ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν. Ἰδοὺ, (εὐρωπαϊστὶ) τὰ μουσικὰ σημεῖα τῶν δύω πρωτίστων στίχων *φὰ, οὐτ, λὰ, φὰ, λὰ, οὐτ, ρὲ, οὐτ·* τὰ σημεῖα ταῦτα ἐπαναλαμβάνονται συνεχῶς εἰς τὴν ψαλμῳδίαν, ἑπομένως δῆλον γίνεται ὅτι τὸ ᾆσμα τοῦτο εἶναι ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἁπλῶν λεγομένων ψαλμῳδιῶν, γαλλιστὶ plain - chant, μάλιστα πολὺ μονότονον καὶ ἄνευ διακεκριμένης ἁρμονίας. Ἐνταῦθα δὲ ἀντιγράφομεν μὲ ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας τὸν σινικὸν τοῦτον ὕμνον διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἰδέαν τινὰ τῆς γλώσσης ταύτης.

ΜΕΡΟΣ Α'.

« 1. Σέε ὀὰγγ σιὲν Τσοῦ.
2. Ὑὸ λὶγγ ὕν Τιὲν,
3. Ὑουὲν υὲν τσὶγγ Τιέου
4. Ὑέου κάο ῥάὺ ἰουέν.
5. Ἰουὲν σοῦν χέου μίγγ,
6. Τσχούι ὁουὲν κὶ σιὲν,
7. Μὶγγ ὕν χὲ Τσοῦγγ,
8. Ἅ ὀὺὰν σέε νιέν.

ΜΕΡΟΣ Β'.

1. Τοὺι ὁουὲ τσχὲ τσὶγγ
2. Ὑὲν ἐὰν ἰοὺ χέγγ
3. Κὶ κὶ τσχάο μίγγ
4. Κὰν κὸ τσσὶ τίγγ
5. Ἰοὺ κιὲν ἢ ἴγγ,
6. Ἰοὺ οὐὲν κὶ χὲγγ,
7. Νγέὶ ἐοὺλ κὶγγ τσχὲ
8. Φὰ οὺ Τσχοῦγγ τσίγγ.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

1. Οὐέὶ τσιὲν ἡὶν Κοῦγγ
2. Τὲ Τσγάα ὕγγ Σιὲν
3. Τὸ ὁουὲν κὶ υοὺ
Σάο τσέε, 4. Ὑουὲν χέου φὰγγ κουε,
5. Ὑου πάο κὶ τὲ,
6. Ἄο Τιὲν οὐὰγγ κὶ
7. Ὑγ τσὶν σὲν ἶὲν
8. Οὐὸ σὶν ὁουὲ ὕ. »

Διὰ τοῦτο καὶ τὰς κηδείας τῶν νεκρῶν τελοῦσι μετὰ μεγάλης παρατάξεως καὶ ἐξαιρέτου πολυτελείας ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ νεκροῦ· οὕτως ἐν τῇ κηδείᾳ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος ἔγεινεν ἡ ἑξῆς τελετή· ὁ νεκρὸς, ἐνδεδυμένος πολυτελῶς, ἔκειτο ἐν φερέτρῳ ἐκ διαφόρων εὐόσμων ξύλων, οἷον ἀλόης, σανδάλου καὶ λ. ἐντέχνως κατεσκευασμένῳ καὶ πολυτίμοις μετάλλοις καὶ λίθοις κεκοσμημένῳ· ἐφέρετο δὲ ὑπὸ δώδεκα ἱερέων, προηγουμένων πολλῶν ἄλλων φερόντων τούτων μὲν ξόανα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ ὀρειχάλκινα, ἐκείνων δὲ χρυσοῦφάντους καὶ ἀργυροῦφάντους σημαίας, καὶ ἄλλων εὐμεγέθεις λαμπάδας ἢ τιμαλφῆ θυμιατήρια, ἔνθα ἔκαιον λιβανωτὸν καὶ χάρτην κεχρυσωμένον. Ἠκολούθουν δὲ αὐτοὺς πλῆθος ἄλλων κρουόντων ὀρειχάλκινα ὄργανα καὶ θρηνούντων μᾶλλον ἢ ψαλλόντων. Εἶτα εἵποντο δώδεκα ἐλέφαντες χρυσοῖς ὑφάσμασι κεκοσμημένοι καὶ ἔχοντες ἡνίας σμαράγδους, ζεφύροις καὶ ἄλλοις πολυτίμοις λίθοις πεποικιλμένας· τούτοις εἵποντο 300 ἵπποι καὶ 100 κάμηλοι φέροντες τοὺς θησαυροὺς καὶ ἅπαντα τὰ κειμήλια καὶ ἔπιπλα καὶ σκεύη τοῦ ἀποβιώσαντος. Τελευταῖον δὲ ἔβαινον οἱ μεγιστᾶνες, οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς αὐλῆς καὶ πάντες οἱ προοῦχοντες καὶ ἔγκριτοι τῶν πολιτῶν· τούτους δὲ πάντας παρηκολούθουν καὶ περιεκύκλουν ἀναρίθμητα τάγματα στρατιωτῶν· ἅπασα δὲ ἡ συνοδία, τὴν αὐτὴν φυλάττουσα τάξιν καὶ βραδυποροῦσα, ἐπορεύθη εἰς εὐρυτάτην ἀγυιὰν ἢ μᾶλλον πεδιάδα, ὅπου ὑπῆρχε πυρὰ παρεσκευασμένη οὐχὶ ἐκ ξύλων ἀλλ' ἐξ ἐπαργύρου, ἐπιχρύσου καὶ λευκοῦ μὲν ἀλλ' ἀρίστης ποιότητος χάρτου. Ἡ πυρὰ αὕτη εἶχεν ἀπερίγραπτον ἔκτασιν καὶ ἐφαίνετο ὡς στιλπνότατον ὄρος· ἐπ' αὐτῆς δὲ ἑκάη οὐ μόνον ὁ νεκρὸς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ θησαυροὶ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ διὰ τῶν ἀναφερομένων ἵππων καὶ καμήλων κομισθέντα· ὥστε ὅταν ἤρχισε τὸ πῦρ ν' ἀ-

νάπτῃ ἐνόμιζέ τις ὅτι ἔβλεπε ὅρος χρυσοῦν ἐκπέμπον ὑραιστείους φλόγας, καὶ μάλιστα ὅτε ὁ διαλυόμενος χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ τὰ λοιπὰ μέταλλα ἤρχισαν νὰ ῥέωσιν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς πυρᾶς καταπίπτοντα ὡς χείμαῤῥοι λάβας ἑκατέρωθεν αὐτῆς. Ἐνῷ δὲ ἐκαίετο ὁ νεκρὸς, τρεῖς τῶν οἰκείων τοῦ ἀποθιώσαντος ἐπροσφέρθησαν κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν νὰ συνοδεύσωσιν αὐτὸν καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, δηλαδὴ εἷς τῶν συμβούλων του, εἷς τῶν ἐφημερίων του καὶ μία τῶν παλλακίδων του, οἵτινες παραχρῆμα καὶ ἀπηγχονίσθησαν· ἀλλ' ἂν τυχὸν οὐδεὶς προσφέρει ἑκουσίως ἑαυτὸν εἰς τὴν θυσίαν ταύτην, τότε ὁ νόμος ὑποχρεοῖ εἰς τοῦτο τοὺς αὐλικοὺς οὓς μᾶλλον εὐνόει ὁ ἀποθιώσας. Κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς ἡ ἀξία τοῦ εἰς τὴν πυρὰν καταναλωθέντος χάρτου ὑπερέβαινε τὰς 70,000 ταλλήρων. Οἱ θησαυροὶ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τὰ τῷ πυρὶ παραδοθέντα ὑπερέβαινον τὴν ἀξίαν 40 ἑκατομμυρίων ταλλήρων. Ὁ θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς νόμος αὐτῶν ἀπαιτεῖ ὥστε οὐδὲ μόριον νὰ διασωθῇ ἐκ τῶν εἰς τὸ πῦρ παραδοθέντων πραγμάτων, καὶ ἐπειδὴ τὰ μέταλλα δὲν καταναλίσκονται ἀλλ' ἁπλῶς διαλύονται, τούτου ἕνεκα τὰ οὕτω διαλυθέντα μέταλλα χρησιμεύουσιν ἀκολούθως πρὸς χρύσωσιν χάρτου ὅστις καταναλίσκεται καιόμενος καθ' ἑκάστην εἰς τ' ἀνάκτορα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποθιώσαντος. Τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς θυσίας, δηλαδὴ ἡ διὰ τοῦ πυρὸς κατάλυσις τοῦ χάρτου, θεωρούμενον ὡς ἔργον λίαν θεάρεστον, ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν Σινῶν οὐ μόνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάσας τὰς ἄλλας αὐτῶν τελετὰς, ὡς καὶ εἰς τὴν καθ' ἑκάστην πρωϊνὴν προσευχήν.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ εἶδος τῆς Κυβερνήσεώς των, εἶναι ὡς εἴπομεν ἤδη, ἀπολότως μοναρχικόν· ἑπομένως ὁ αὐτοκράτωρ οὐ μόνον βασιλεύει ἀλλὰ καὶ ἀνευθύνως κυβερνᾷ· ἔχει δὲ ἐκτὸς τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ συμβούλων καὶ ἐννέα ἀνώτατα συμβούλια ἐπέχοντα τόπον ὑπουργείων. Ἕκαστον τῶν συμβουλίων τούτων ἔχει ἰδιαιτέραν ὡς τὰ ἡμέτερα ὑπουργεῖα δικαιοδοσίαν, φέρει ἰδιαίτερον ὄνομα καὶ σύγκειται ὑπὸ Τατάρων καὶ Σινῶν, ἀλλὰ πάντοτε προεδρεύεται ὑπὸ Τατάρου, ὅστις ὅμως οὐδεμίαν ἄλλην ἢ τὴν τῆς προεδρείας ὑπεροχὴν ἔχει. Τὸ πρῶτον δὲ τούτων καλεῖται Λί-ποῦ, ὅπερ σημαίνει δικαστήριον τοῦ λόγου ἢ λογικοῦ, καὶ θεωρεῖται ὡς ἀνώτατον δικαστήριον ὅλων τῶν δικαστηρίων τοῦ Κράτους. Τὸ δεύτερον λέγεται ὡσαύτως Λῖ-ποῦ, προφερομένης ὅμως τῆς Λῖ συλλαβῆς μὲ χρόνον μακρότερον, ὅπερ σημαίνει ἐπὶ τῶν τελετῶν, καὶ ἀφορᾷ τὰ τῆς λατρείας καὶ τὰ τῆς παιδείας. Τὸ τρίτον ὀνομάζεται Πίμ-ποῦ, καὶ ἀφορᾷ τὰ τοῦ πολέμου. Τὸ τέταρτον ἀποβλέπει τὰ ἐγκληματικὰ καὶ λέγεται Χίμ-ποῦ. Τὸ πέμπτον καλεῖται Χό-ποῦ, καὶ ἀφορᾷ τὸν Αὐτοκρατορικὸν οἶκον καὶ τὸ ταμεῖον. Τὸ ἕκτον εἶναι τὸ λεγόμενον Κούμ-ποῦ καὶ ἐφορεύει τὰς βασιλικὰς καὶ δημοσίας οἰκοδομάς. Τὸ ἕβδομον εἶναι τὸ γενικὸν λεγόμενον εἰσπρακτορεῖον τοῦ κράτους, καλούμενον Κάξ-ποῦ. Τὸ ὄγδοον ἐφορεύει τὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς τραπέζης καὶ καλεῖται Κιοῦ-ποῦ. Τοῦ δὲ ἐννάτου καὶ τελευταίου οὐδὲ τὴν ὀνομασίαν οὐδὲ τὴν δικαιοδοσίαν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξιχνιάσωμεν. Εἰς ἑκάστην δὲ πόλιν τοῦ κράτους ὑπάρχουσιν ὡσαύτως ἐννέα τοιαύτης φύσεως συμβούλια, ἔχοντα τὰ αὐτὰ τῶν ἀνωτέρω χρέη καὶ φέροντα τὸ αὐτὸ ὄνομα πλὴν τῶν κατὰ τὰς μὴ πρωτευούσας τῶν ἐπαρχιῶν πόλεις συμβουλίων τῶν ὁποίων ἡ δικαιοδο-

Θεὸς τοῦ πολέμου τῶν Σινῶν.

σία περιορίζεται εἰς μόνην τὴν περιφέρειαν τῆς πόλεως· ἐνῷ ἡ τῶν κατὰ τὰς πρωτευούσας τῶν ἐπαρχιῶν ἐπεκτείνεται εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν, ἀλλὰ κατ' ἔφεσιν οὐχὶ δὲ πρωτοδίκως· διότι πρωτοδίκως δὲν συγχωρεῖται ν' ἀναφερθῇ τις οὐδ' εἰς αὐτὰ τὰ ἀνώτατα συμβούλια εἰμὴ μετὰ τὴν τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἀπόφασιν. Ἀποπερατωθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου συμβου-

λίου δύναταί τις νὰ προσφύγῃ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα ἀπ' εὐθείας. Ὁ δὲ τρόπος τῆς πρὸς τοῦτον προσφυγῆς εἶναι ὁ ἑξῆς· ὁ προσφεύγων, οἵας δήποτε τάξεως καὶ ἂν ἦναι, ὀφείλει νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ θαλάμου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ νὰ ῥίψῃ λίθον κατὰ τῶν κιγκλίδων τῶν μνησθέντων παραθύρων· τούτου δὲ γενομένου συλλαμβάνεται παραχρῆμα ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν φυλάκων καὶ ἀμέσως εἰσάγεται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπασπιστῶν εἰς τὸν αὐτοκράτορα· ἀλλὰ πρὶν ἢ λάβῃ τὴν ἄδειαν ν' ἀποταθῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὀφείλει νὰ ὑποβληθῇ εἰς πεντήκοντα ῥαβδισμούς· ἑπομένως ἀπογυμνοῦται καὶ ῥίπτεται πρηνὴς κατὰ γῆς, καὶ δύο τῶν φυλάκων καθήμενοι ἐπ' αὐτοῦ, δηλαδὴ ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ ὁ ἕτερος ἐπὶ τῶν κνημῶν του, τὴν μαστιγοῦσιν ἐναλλὰξ καὶ ἰσοχρόνως μὲ ῥάβδους ἐξ ἰνδοκαλάμου, προ πολλοῦ ἐν τῷ ὕδατι πρὸς τοιαύτην χρῆσιν μαλαχθέντας. Πολλάκις ὅμως ὁ αὐτοκράτωρ μαντεύων ἐκ τῆς φυσιογνωμίας καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τὸ δίκαιον τοῦ προσφυγόντος, δίδει ἅμα μετὰ τὸν πρῶτον ἢ δεύτερον ῥαβδισμὸν τὴν ἄδειαν νὰ ὁμιλήσῃ καὶ οὕτω τὸν ἀπαλλάττει τῶν περιπλέον ῥαβδισμῶν. Ἐὰν δὲ ἀποδειχθῇ ὅτι πραγματικῶς ἠδικήθη, οὐαὶ εἰς τοὺς αἰτίους τῆς ἀδικίας! Οἱ Σίναι ἔχουσι καὶ νομίσματα, ὡς τὰ ἡμέτερα, συγκείμενα ὅμως ἐκ μεταλλικοῦ τινος μίγματος μικρᾶς ἀξίας καὶ μελανοῦ χρώματος· ταῦτα ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ βασιλεύοντος καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ τοῦ νομίσματος. Τὸ μεγαλήτερον αὐτῶν εἶναι τὸ λεγόμενον *Λεὰν*, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ τάλληρα. Τοῦτο δὲ διαιρεῖται εἰς δέκα *Ζιὲν*, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἰσοδυναμεῖ μὲ ὀκτὼ *Φοὲν*, ὧν ἕκαστον τιμᾶται σχεδὸν τέσσαρα *Κάξ*, καθότι τὸ *Λεὰν* διαιρεῖται εἰς τριακόσια *Κάξ*. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων τῶν νομισμάτων μεταχειρίζονται καὶ τεμάχια χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀχαράκτου· ὅθεν καὶ φέρουσι πάντοτε ἐν τοῖς ὑποδήμασιν αὐτῶν ψαλλίδιον καὶ μικρόν τι ζύγιον διὰ νὰ κόπτωσι καὶ σταθμίζωσιν αὐτὰ ἐν τοῖς ἐμπορικοῖς αὐτῶν συναλλάγμασιν.

Οὐχ ἧττον διαφέρουσιν οἱ Σίναι τῶν Εὐρωπαίων καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ ἔθιμα. Οὕτως ἐνῷ εἰς τὴν Εὐρώπην δὲν συνειθίζουσι νὰ νυμφεύωνται οἱ ἄνδρες πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς ὥριμον ἡλικίαν, ἀπ' ἐναντίας οὗτοι, ἅμα εἰσέλθωσιν εἰς τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας των, νυμφεύονται λαμβάνοντες μὲν μίαν μόνην σύζυγον, ἑταίρας ὅμως ὅσας δύνανται νὰ διατηρήσωσιν. Οἱ γάμοι τελοῦνται ὡς ἑρεξῆς· ὅστις θέλει νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα του ὀφείλει νὰ τὴν κλείσῃ πρότερον εἰς ἐπὶ τούτου κατασκευασθὲν καὶ ἀνάλογον μὲ τὴν κατάστασίν του κιβώτιον ἢ μᾶλλον φορεῖον, τὰς δὲ κλεῖς αὐτοῦ παραδίδει εἴς τινα τῶν ἐπὶ τούτου μεσιτριῶν γνωστοποιῶν αὐτῇ καὶ τὸ ποσὸν τῆς προικός. Αὕτη δὲ λαβοῦσα τὰ κλεῖς περιέρχεται ζητοῦσα ἀνάλογον γαμβρὸν μετὰ τοῦ ὁποίου συμφωνήσασα παραδίδει τὰς κλεῖς τοῦ ἐμπεριέχοντος τὴν νύμφην φορείου. Ἀκολούθως εἰδοποιεῖ τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης ἵνα πέμψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τὸ μνησθὲν φορεῖον καὶ τὴν ὑποσχεθεῖσαν προῖκα· καὶ αὕτη πολλάκις εἶναι ἡ τελευταία ὥρα, καθ' ἣν διαχωρίζονται δια παντὸς αἱ θυγατέρες ἀπὸ τοὺς πατέρας καὶ ἀδελφούς των· διότι καὶ ἐν Κίνᾳ ὡς καὶ ἐν Τουρκίᾳ αἱ γυναῖκες διατελοῦσιν εἰς ἰδιαίτερον γυναικωνίτην ὅπου δὲν εἰσέρχεται ἄλλος τις ἢ ὁ σύζυγος, καὶ ἐξερχόμεναι φέρουσι πάντοτε τὸ πρόσωπον κεκαλυμμένον, ὡς αἱ τούρκισσαι· τῶν πλουσίων μάλιστα αἱ γυναῖκες σπανίως ἐξέρχονται τοῦ οἴκου, καὶ τότε ἀκόμη φέρονται εἰς πολυτελὲς φορεῖον, ἢ ἐφ' ἵππου ἢ ὄνου, καὶ οὐδέποτε πεζαί. Ὁ γάμος δὲ οὗτος δὲν θεωρεῖται ἀδιάλυτος, καθότι ὁ ἀνὴρ δύναται ὁσάκις δὲν εὐχαριστεῖται ν' ἀποπέμψῃ τὴν σύζυγον, ἐπιστρέφων ὅμως καὶ τὴν προῖκα. Ἐὰν δὲ ἔχῃ μετ' αὐτῆς καὶ τέκνα δύναται ἢ νὰ

Γυνὴ ἐν Σίνᾳ κατασκευάζουσα ταινίας.

κρατήσῃ αὐτὰ ἢ νὰ τὰ ἀποπέμψῃ μετὰ τῆς μητρός των, χορηγῶν καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς διατροφὴν καὶ συντήρησιν αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ δὲ χρέος ἔχει καὶ ὡς πρὸς τὰ τέκνα τῶν ἀποπεμπομένων παλλακίδων, ἐνῷ, ἂν ἡ ἀποπεμπομένη δὲν ἔχῃ τέκνα, δὲν ἐπιστρέφει οὐδ' αὐτὴν τὴν προῖκά της.

Ἕκαστος οἰκογενειάρχης εἶναι καὶ ἀπόλυτος κύριος τῆς οἰκογενείας, ἑπομένως δύναται οὐ μόνον νὰ τιμωρήσῃ ὅπως βούλεται τοὺς οἰκείους καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸς τούτοις νὰ πωλήσῃ ἢ καὶ θανατώσῃ αὐτά· μάλιστα οἱ ἔχοντες ἀνάπηρα ἐκ γενετῆς τέκνα συνειθίζουσι νὰ τὰ ῥίπτωσιν εἰς τὸν ποταμὸν, ὅπερ πράττουσι καὶ δι' αὐτὰ τὰ καλῶς ὠργανισμένα οἱ ἔχοντες πολυάριθμον καὶ ὑπὲρ τοὺς πόρους αὐτῶν οἰκογένειαν· ὥστε, κατὰ τοὺς γινομένους ὑπολογισμοὺς, ῥίπτονται ἐτησίως εἰς τοὺς

ποταμοὺς καθ' ὅλον τὸ σινικὸν κράτος ἐπέκεινα τῶν 30,000 βρεφῶν.

Περίεργος εἶναι οὐχ ἧττον καὶ ἡ μαγειρικὴ καὶ τὰ συμπόσια τῶν Σινῶν. Οὗτοι πρὸ πάντων οὐδόλως μεταχειρίζονται ἄρτον, ἀλλ' ὀρύζιον τὸ ὁποῖον πρῶτον βράζουσι καὶ εἶτα φρύγουσιν· ἀντὶ δὲ ἅλατος μεταχειρίζονται εἶδός τι χυλοῦ συγκειμένου ἐκ φασιόλων σεσηπότων ἐν τῷ ὕδατι. Ποιοῦσι δὲ ὡσαύτως χρῆσιν καὶ ἑτέρου τινος εἴδους χυλοῦ καλουμένου *μὲ-σὸ* καὶ συγκειμένου ἐκ σίτου σεσηπότος, ὃ ἀποπνέει ἀνυπόφορον δυσωδίαν. Ἂν καὶ ἔχουσι πλῆθος σταφυλῶν δὲν ἐξάγουσιν οἶνον, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ πίνουσιν εἶδός τι ποτοῦ τὸ ὁποῖον ἐξάγουσιν ἐκ τῆς ἀποσταλάξεως τοῦ ὀρυζίου. Μὴ ὑπαρχουσῶν δὲ ἐν Κίνᾳ ἐλαιῶν, δὲν εἶναι ἐν χρήσει τὸ ἡμέτερον ἔλαιον, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ μεταχειρίζονται ἄλλα εἴδη· οἱ μὲν πλούσιοι ἔλαιον ἰάσμων, οἱ δὲ μετρίας καταστάσεως εἶδός τι καλούμενον ἐπιτοπίως *γὲ-σε.λὶν*· καὶ ἐπὶ τέλους οἱ πένητες ἔλαιον λίνου καί τι *μὰ-σεοὺ*, ὀνομαζόμενον· τρώγουσι παντὸς εἴδους κρέατα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως χοίρεια. Οἱ δὲ πτωχοὶ καταβροχθίζουσι καὶ ὄνους, καὶ κύνας καὶ γαλᾶς, καὶ ἄλλα τούτοις ὅμοια, ὧν ἕκαστον εἶδος πωλεῖται εἰς ἰδιαίτερον κρεωπωλεῖον. Οἱ πόδες τοῦ κυνὸς ξηρανθέντες καὶ καπνισθέντες χρησιμεύουσιν ὡς ἄριστον ἔδεσμα, καὶ θεωροῦνται ὡς κάλλιστον τονικὸν τοῦ στομάχου. Παρασκευάζουσι πρὸς τούτοις καὶ εἴδη τινὰ φαγητῶν λίαν τιμώμενα, συγκείμενα δὲ ἐκ θαλασσίων σκωλήκων ἢ ἐκ φωλεῶν ἰνδικῶν χελιδόνων, τῶν καὶ *σαλαγκάνων* καλουμένων. Τὸ πρῶτον φερόμενον εἰς τὴν τράπεζαν φαγητὸν εἶναι, ὡς καὶ παρ' εὐρωπαίοις, τὸ ῥόφημα, τὸ ὁποῖον ὅμως οὐδὲν περιέχει, οὐδὲ ὀρύζιον οὐδὲ ζυμάρια, οὐδὲ λαχανικά, οὐδέ τι ἄλλο. Ὁ ζωμὸς οὗτος γίνεται ἐκ διαφόρων εἰδῶν κρεάτων καὶ ἰχθύων εἰς τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον ἀναμὶξ μαγειρευομένων. Μετὰ τὸν ἥδιστον τοῦτον ζωμὸν φέρουσι διάφορα εἴδη βραστῶν κρεάτων καὶ ἰχθύων, ἕκαστον εἰς ἰδιαίτερον πινάκιον. Μετὰ τὸ βραστὸν ἔπονται τὰ ἄλλα φαγητά, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἓν τῶν ἑξῆς τεσσάρων καρυκευμάτων· ἢ ὀρύζιον, ἢ λαχανικὰ λεπτῶς κεκομμένα, ἢ ὠὰ βραστὰ κεκομμένα, ἢ ἄλλα τινὰ τηγανητὰ ἐξ ἀλεύρου σίτου. Ἐπὶ τέλους δὲ φέρουσι τὰς ὀπώρας ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Ὁ δὲ τρόπος καθ' ὃν γίνονται τὰ συμπόσια εἶναι ὁ ἀκόλουθος· τὸ ἑστιατώριον εἶναι συνήθως εὐρυχωροτάτη αἴθουσα ἔνθα ἑτοιμάζονται διάφοραι τράπεζαι ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσκεκλημένων, διότι εἰς ἑκάστην τράπεζαν κάθηνται τρεῖς ἄνθρωποι, ἐκτὸς τῆς τελευταίας εἰς ἣν κάθηται μόνος ὁ οἰκοδεσπότης. Ἐπὶ ἑκάστης τραπέζης, ἐκτὸς τῆς τοῦ οἰκοδεσπότου ὅπου πάντα ἡτοιμάσθησαν δι' ἓν ἄτομον, ὑπάρχουσι τρία πινάκια ἐκ πορσελάνης, τρία ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ ποτήρια, μία λεκάνη ἐμπεριέχουσα τὸ ἀντὶ ἄρτου χρησιμεῦον ὀρύζιον, καὶ τρία ζεύγη μικρῶν ξυλαρίων ἃ χρησιμεύουσιν ἀντὶ περόνης καὶ μαχαίρας, τὰς ὁποίας δὲν μεταχειρίζονται οἱ Σίναι, ὡς δὲν μεταχειρίζονται οὔτε τραπεζομάνδυλα.

Ἅμα δὲ καθήσωσιν οἱ συνδαιτυμόνες κατὰ τὸν βαθμὸν αὐτῶν, ἔρχεται ὁ ἀρχιτρίκλινος φέρων τὸ ῥόφημα ἐξ οὗ δίδει εἰς ἕκαστον ἴσην ποσότητα, ἀφοῦ δὲ τελειώσῃ ἡ διανομή, ἐκφωνεῖ τρίς· *ζὶν, ζὶν, ζὶν*, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ ἡμέτερον *ὀρέξατε*· τοῦτο δὲ ἐπαναλαμβάνοντες ὅλοι οἱ ὁμοτράπεζοι ἀποτεινόμενοι ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον ἀρχονται νὰ τρώγωσιν ὅλοι συγχρόνως. Ὁ δὲ ἀρχιτρίκλινος παρατηρεῖ ὥστε ἅπαντες ν' ἀκολουθῶσι τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ νὰ εἰσάγωσι συγχρόνως τὸ φαγητὸν εἰς τὸ στόμα· εἰδέ τις παρεκτραπῇ τὸν καθιστᾷ ἀμέσως προσεκτικώτερον, διότι ἡ παράβασις τῆς τοιαύτης τάξεως προξενεῖ μεγίστην δυσφημίαν εἰς τὸ συμπάσιον. Μετὰ τὸ ῥόφημα φέρει πάλιν ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ βραστόν, καὶ ἀφοῦ ἀπονείμῃ εἰς ἕκαστον τὴν μερίδα του, ἀρχόμενος πάντοτε ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τελευτῶν εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ἐκφωνεῖ ἐκ νέου τρὶς τὸ *ζὶν*, ὃ ἐπαναλαμβάνεται καὶ αὖθις ἀπὸ τοὺς συνδαιτημόνας.

Αὐτὸ τοῦτο γίνεται καὶ καθ' ὅλα τὰ λοιπὰ φαγητὰ τὰ ὁποῖα φέρονται ἀλληλοδιαδόχως ὅταν δοξῃ τῷ ἀρχιτρικλίνῳ· οὕτω καὶ περὶ ποτῶν, διότι οὐδὲ ὕδωρ, οὐδὲ ὀρυζόποτον ὑπάρχει ἐπὶ τῶν τραπεζῶν· ἀλλ' ὁ ἀρχιτρίκλινος προσφέρει μετὰ τὰ τρία πρῶτα φαγητά, ποτὲ μὲν ἐκ τοῦ ἑνὸς ποτὲ δὲ ἐκ τοῦ ἑτέρου, ὅτε διαμοιράσας αὐτὸ εἰς τοὺς συμποσιαζοντας, τοὺς προσκαλεῖ τρὶς διὰ τοῦ *ζὶν* νὰ πίωσιν· οἱ δὲ, ἐπαναλαμβάνοντες κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον τὸν τρόπον τὸ *ζὶν, ζὶν, ζὶν*, ἀνυψοῦσι διὰ μιᾶς τὰ ποτήριά των, καὶ ὅλοι συγχρόνως τὰ ἐκκενοῦσιν· εἶτα δὲ πρὶν ἢ τὰ θέσωσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὰ ἀνατρέπουσι διὰ νὰ φανῇ ὅτι ἐντελῶς ἐκενώθησαν. Εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην πόσιν εἰσέρχονται οἱ κωμῳδοὶ, ἐξ ὧν ὑπάρχουσι πολλαὶ ἑταιρεῖαι, ἄλλαι μὲν ἰδιοσυντήρητοι, ζῶσαι ἐκ τοῦ κέρδους τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν, ἄλλαι δὲ συντηρούμεναι ὑπὸ πλουσίων πρὸς ἰδιαιτέραν αὐτῶν διασκέδασιν. Εἰσερχομένων δὲ τούτων προχωρεῖ ὁ διευθυντὴς αὐτῶν μέχρι τῆς πρώτης τραπέζης καὶ χαιρετίζων ἐδαφιαίως τὸν ἐπισημότερον τῶν συνδαιτυμόνων προσφέρει εἰς αὐτὸν κατάλογον ἐμπεριέχοντα τὰς ἐπιγραφὰς τῶν παρὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένης ἑταιρείας διαδραματιζομένων κωμῳδιῶν ὅπως ἐκλέξῃ. Οὗτος δὲ χάριν εὐγενείας ἀναθέτει τὴν ἐκλογὴν εἰς τὸν τὰ δευτερεῖα κατέχοντα, ὅστις πάλιν τὴν ἀναθέτει εἰς τὸν μετ' αὐτὸν ἐρχόμενον καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ οἰκοδεσπότου, ὅστις ἐπὶ τέλους ἀφίνει εἰς αὐτοὺς τούτους τὴν ἐκλογήν. Οὕτω λοιπὸν ἄρχεται ἡ παράστασις ἥτις διαρκεῖ ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἧς ἀποπερατωθείσης ἐπαναφέρονται καὶ αὖθις τριῶν εἰδῶν φαγητὰ ὡς καὶ τὸ σύνηθες ποτόν, μεθ' ἃ ἄρχεται πάλιν ἡ κωμῳδία φυλαττομένης πάντοτε τῆς αὐτῆς τάξεως ὡς πρὸς τὴν ἐκλογήν· καὶ πάλιν μετὰ τὴν κωμῳδίαν μέχρι τέλους τοῦ συμποσίου ὅπερ συνήθως διαρκεῖ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ὥρας. Καὶ ταῦτα περὶ τῆς αὐτῶν τραπέζης· ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς κλίνας των, αὗται εἰσὶν ὁ τύπος τῆς ἀσιανῆς πολυτελείας καὶ μαλθακότητος· καθότι ἄλλας μὲν ἔχουσι διὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἄλλας διὰ τὸ θέρος. Οὕτως ἡ τοῦ χειμῶνος σύγκειται ἐκ τετραπλεύρου τινὸς πο-

λυτίμου θερμάστρας ἐφ' ἧς τίθεται μαλακώτατον στρῶμα πλῆρες λεπτοτάτου βαμβακίου καὶ περικεκαλυμμένον ἐκ σινδονῶν λεπτοτάτων μὲν ἀλλὰ βαμβακίνου ὑφάσματος, διότι τὰ λινὰ δὲν εἶναι παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει· συρικὰ δὲ πολυτελῆ κωνωπεῖα ἐξαρτώμενα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τῆς κλίνης περιπίπτουσι πέριξ αὐτῆς· ὁ δὲ οὐρανὸς οὗτος στηρίζεται ἐπὶ δύο στηλῶν ἱσταμένων παρὰ τὴν ἔξω πλευρὰν τῆς θερμάστρας ἢ κλίνης καὶ τὸν τοῖχον. Τὸ δὲ θέρος μεταχειρίζονται ἀντὶ θερμάστρας τραπέζας κατεσκευασμένας ἐξ εὐόσμων ξύλων· τὰ στρώματα πληροῦσιν ἐξ εἴδους φύκους λεπτοτέρου καὶ μαλθακωτέρου καὶ αὐτῆς τῆς μετάξης· τὰ κωνωπεῖα σύγκεινται ἐκ λεπτοτάτων ὑφασμάτων, τὰ δὲ προσκεφάλαια ἐκ λεπτῶν κλωναρίων θαλασσίου ἢ ἰνδικοῦ καλάμου δικτυωδῶς καὶ πυκνῶς πεπλεγμένων. Ταῦτα δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐμπεριέχουσιν ἢ ἀέρα, ὥστε πιεζομένων εἰς πᾶσαν παραμικρὰν τῆς κεφαλῆς κίνησιν, ἐξέρχεται ὁ ἐμπεριεχόμενος ἀὴρ καὶ ὡς τερπνὸς ζέφυρος ἀναψύχει τὸν ἐπαναπαυόμενον.

Πολλὰ εἰσέτι λείπονται πρὸς ἀκριβῆ περιγραφὴν τοῦ ἀξιοπεριέργου τούτου ἔθνους, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα εἰσὶν εἰς ἡμᾶς πάντα ἄγνωστα, ὡς μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς εἰς τὸ κράτος τοῦτο εἰσόδου οὐδενὸς ξένου· καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν, μανθάνομεν ἀπὸ τοὺς ἱεραποστόλους τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας τοὺς κατὰ καιρὸν εἰσχωρήσαντας. Ἴσως ἡ σημερινὴ ἐπανάστασις ἡ ὑποχρεώσασα τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀγγλικὴν συνδρομὴν τὸν παρακινήσῃ νὰ ἀρήσῃ ἐλευθέραν τὴν εἰς τοὺς ξένους εἴσοδον καὶ τότε ἀναμφιβόλως θέλομεν λάβει περὶ πάντων πληροφορίας.

ΤΑ ΨΑΡΑ.

Ὅσῳ λαμπρὰ ὑπῆρξαν ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἑλληνικοῦ ἀγῶνος τὰ κατορθώματα τῆς Ὕδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν, τόσῳ σκοτεινὴ ὑπάρχει ἡ ἀρχαιοτέρα αὐτῶν ἱστορία. Πότε κατῳκήθησαν, ὑπὸ ποίων κατῳκήθησαν, ποῖα ἦσαν τὰ κυριώτερα ἔργα αὐτῶν, τοῦτο διατελεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄδηλον.

Τὰ Ψαρὰ, ἢ τὰ Ψύρα, ὡς ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων, μόλις ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου· ἀλλὰ τοῦτο ἔχουσι τὸ μέγα προτέρημα μετὰ τῶν λοιπῶν δύο συναδέλφων νήσων, ὅτι, εἰ καὶ μικρὰ, εἰ καὶ μὴ εὐρόντα ἱστορίαν προγονικὴν, ἔπλασαν αὐτὰ ἑαυτοῖς, ἐντιμον μὲν διὰ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας πρὸ τοῦ 1821. ἔτους, ἐνδοξοτάτην δὲ δι' ἀνδραγαθημάτων πολεμικῶν μετ' αὐτό.

Μετὰ τὴν πολύκλαυστον αὐτῶν καταστροφὴν, οἱ Ψαριανοὶ ἐφρόντισαν πάντοτε νὰ συγκροτήσωσιν ἴδιον δῆμον· πρὸς τοῦτο δὲ ἐξελέξαντο τὴν Ἐρέτριαν, πόλιν δηωθεῖσαν πάλαι ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὡς ἐδηώθησαν τὸ 1825 καὶ τὰ Ψαρὰ αὐτὰ ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἡ Ἐρέτρια, πάντη ἔρημος πρὶν, κατῳκήθη τέλος πάντων ὑπό τινων Ψαριανῶν οἰκογενειῶν, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν συνοικίζονται καὶ ἄλλαι εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ πόσοι ἀγῶνες κατεβλήθησαν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ νὰ νικηθῶσι δυσκολίαι σχεδὸν πολλάκις ἀνυπέρβλητοι! Πρῶτον μὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ συμφωνήσωσιν οἱ συνοικισθησόμενοι ὡς πρὸς τὸν τόπον τοῦ συνοικισμοῦ· ἔπειτα δὲ ἔπρεπε νὰ παραχωρηθῶσιν αἱ γαῖαι ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, νὰ διανεμηθῶσι δικαίως, νὰ εὑρεθῶσι πόροι πρὸς ἀνέγερσιν σχολείου, ἐκκλησίας, καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ πλοίαρχος Κ. Νικόδημος, ἐκ τῶν γνωστοτέρων ναυμάχων τῶν Ψαρῶν, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πατρίδος προσήνεγκεν αὐτῇ πολλὰς ἀξίας λόγου ὑπηρεσίας, συνήργησεν ἐνθέρμως μετὰ καὶ ἄλλων συμπατριωτῶν αὐτοῦ εἰς τὴν κατανίκησιν τούτων τῶν ἐμποδίων, ὥστε κατωρθώθη ἐπὶ τέλους ὁ συνοικισμός. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἧς ἦτο καὶ αὐτὸς μέλος, ἀπήγγειλε λόγον, ἐξ οὗ ποριζόμεθα τὰς ἑρεξῆς ἀξιοσημειώτους ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ Ψαρῶν·

« Τὰ Ψαρὰ, τεθέντα παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τοῦ παντὸς ἐν τῷ μέσῳ δύο ἠπείρων, ἔρημα καὶ ἀκατοίκητα ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων περιέμενον τὸν προορισμόν των. Ἡ ἱστορία μᾶς λέγει ὅτι κατά τινα ἀρχαίαν ἐποχὴν ὑπῆρχε μικρὸς πληθυσμὸς εἰς αὐτά. Ὡς γνωριζομεν δὲ κατὰ παράδοσιν, τοὺς κατοίκους αὐτῶν αἰχμαλωτευθέντας μετέφερον οἱ Τοῦρκοι, εἰς τὴν Θράκην πρὸς τὴν Αἶνον· ὠνομάσθη δὲ ὁ τόπος Ἴψαλα καζασί.

« Μετὰ ταῦτα χριστιανικαὶ οἰκογένειαι ἀπὸ Εὐβοίας, Θετταλομαγνησίας καὶ ἀπὸ ἄλλων μερῶν τῆς δυτικῆς Ἠπείρου μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀναχωροῦσαι ἐκεῖθεν διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, προσώρμουν διὰ τοὺς ἐναντίους ἀνέμους εἰς Ψαρὰ, καὶ ἐπροτίμων νὰ μένωσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἄκαρπον ταύτην νῆσον ἐλεύθεροι, παρὰ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἰδοὺ πῶς ἐμορφώθη καὶ ηὔξησε βαθμηδὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ταύτης.

» Οἱ νέοι οὗτοι κάτοικοι ἔζων καλλιεργοῦντες τὴν γῆν· κατεσκεύασαν δὲ καὶ πλοιάρια καὶ ἐταξίδευον εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ῥούμελην καὶ τὰς νήσους. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἀνείλκυον κατὰ δύο ἐποχὰς τοῦ ἔτους διὰ νὰ σπείρωσι καὶ νὰ θερίσωσι τοὺς ἀγρούς των. Ἐνοχλούμενοι δὲ ἀπὸ τοὺς περιπλέοντας τὸ Αἰγαῖον πειρατὰς, ἠσφαλίζοντο καθ' ἑσπέραν μὲ τὰ ζῶά των ἐντὸς φρουρίου κειμένου εἰς τὸν αὐτὸν λόφον ὅπου σήμερον κεῖται ὁ πυρποληθεὶς ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου. Τὴν πρωΐαν οὐδεὶς ἐξήρχετο τοῦ φρουρίου πρὶν βεβαιωθῶσιν αἱ φυλακαὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε κίνδυνος· διότι οἱ πειραταὶ, ἐλλιμενίζοντες τὴν νύκτα ἐκεῖ, ἐνέδρευον πολλάκις καὶ ἐκακοποίουν ὅσους τοχὸν συνελάμβανον. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου μετῴκησαν καὶ ἄλλαι οἰκογένειαι ἀπὸ ἄλλων διαφόρων μερῶν, καὶ οἰκίαι ἀνηγέρθησαν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου. Τὸ 1769, ὅτε ἐκηρύχθη πόλεμος μεταξὺ Ῥω-

σίας, καὶ Τουρκίας, ὁ ῥωσικὸς στόλος ἐλθὼν εἰς τὸ Αἰγαῖον προσώρμησεν εἰς Ψαρὰ, καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ψαριανοὺς νὰ ἐπαναστατήσωσιν. Ἀλλ' οὗτοι δὲν συγκατένευσαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ τολμηρὸν τοῦτο κίνημα.

» Μετὰ τὴν πυρπόλησιν ὅμως τοῦ τουρκικοῦ στόλου εἰς Τσεσμὲ, ὁ ῥωσικὸς στόλος ἐπανελθὼν παρεκίνει αὐτοὺς καὶ αὖθις εἰς ἐπανάστασιν, λέγων ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον φόβος. Οἱ Ψαριανοὶ ἐνθουσιασθέντες ὕψωσαν σημαίαν ῥωσικὴν καὶ ἐπανέστησαν.

» Τὰ πλοῖά των, (σακολεύαι) μετεβλήθησαν εἰς καταδρομικά· ἐναυπήγησαν δὲ καὶ ἄλλα ἐπιτηδειότερα εἰς τὴν καταδρομὴν, καὶ διέκοψαν πᾶσαν θαλασσοπλοΐαν τῶν ἐμπορευομένων ὑπὸ τουρκικὴν σημαίαν μὲ τὴν Μακεδονίαν, καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ποιήσαντες δὲ καὶ ἀποβάσεις εἰς τὴν ξηρὰν εἰς διάφορα μέρη, ἐδήωσαν πολλὰ χωρία, καὶ ἔφερον εἰς Ψαρὰ πολλοὺς αἰχμαλώτους Ὀθωμανοὺς καὶ Ἰουδαίους, πρὸς δὲ καὶ ἄφθονα λάφυρα. Εἷς τῶν πλοιάρχων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο καὶ ὁ ἀοίδιμος Βαρβάκης, διακριθεὶς διὰ τὴν πρὸς Ἰουδαίους, καὶ Ὀθωμανοὺς φιλανθρωπίαν του.

» Γενομένης δὲ τῆς εἰρήνης, ὁ ῥωσικὸς στόλος ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Αἰγαίου, καὶ οἱ Ψαριανοὶ ἔμειναν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Σουλτάνος ἔπεμψε τότε στόλον διὰ νὰ τακτοποιήσῃ μὲν τὸ Αἰγαῖον, νὰ καταστρέψῃ δὲ τὰ Ψαρά· ὁ στόλος οὗτος ἐξελθὼν τοῦ Ἑλλησπόντου ἐπλησίασεν εἰς τὴν νῆσον. Οἱ δὲ Ψαριανοὶ, στερούμενοι καὶ στρατοῦ καὶ στόλου πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀναχωρήσωσι διὰ νὰ σωθῶσιν εἰς ἄλλον τόπον, ἀπηλπίσθησαν, καὶ μόνην τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν ἐπεκαλοῦντο· οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὀλολυγμοὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ἀντήχουν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας. Ἄλλαι μὲν τῶν γυναικῶν ἔφερον ὡς ἀναθήματα εἰς τοὺς ναοὺς τὰ θηλάζοντα τέκνα των, ἄλλαι δὲ τὰ κατέλιπον καὶ ἔτρεχον εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια διὰ νὰ κρυφθῶσιν. Ἐκ τῶν ἐγγάμων, οἱ μὲν παρηκολούθουν τὰς γυναῖκας αὐτῶν, οἱ δὲ ἔτρεχον τῇδε κἀκεῖσε. Αἴφνης ἡ θεία πρόνοια ηὐδόκησε καὶ ἔπνευσε νότος σφοδρὸς, καὶ ὁ στόλος, μὴ δυνάμενος νὰ ἀνθέξῃ, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

» Ἐλευθερωθέντες πρὸς ὥραν ἀπὸ τῆς ἐπαπειλούσης αὐτοὺς καταστροφῆς, συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου. Τότε γέρων τις, Ἰωάννης Κλασσογιάννης ὀνομαζόμενος, εἶπεν αὐθόρμητος πρὸς αὐτούς· « Εἶμαι γέρων καὶ ἀπορασίζω τὴν ζωήν μου διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν καπετὰν πασᾶν καὶ νὰ εἰπῶ ὅτι εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ τὸν προσκυνήσωμεν· ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἔλθῃ καὶ ἕτερος γέρων μετ' ἐμοῦ ὁ Δημήτριος Κουτέπας. » Ὅλοι μετὰ χαρᾶς ἐδέχθησαν τοὺς λόγους τοῦ γέροντος καὶ ἔπεμψαν τὴν πρεσβείαν.

» Ἀπελθόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν οἱ δύο γέροντες παρουσιάζονται εἰς τὸν Μαυρογένην, ὅντα τότε διερμηνέα τοῦ στόλου· αὐτὸς δὲ μεσιτεύσας ἐνθέρμως ὑπὲρ τῶν Ψαριανῶν, κατέπεισε τὸν ἀδυσώπητον καπετὰν πασᾶ καὶ ἐδέχθη τοὺς ἀπεσταλμένους. Ἀφοῦ δὲ τοὺς ἐπέπληξε διὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐσυγχώρησε τοὺς Ψαριανοὺς, τοὺς ἐσυμβούλευσε νὰ μὴ τολμήσωσι πλέον νὰ πράξωσι τοιοῦτο ἐπαναστατικὸν κίνημα κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς τριῶν ἐτῶν *χαράτσια*, καὶ ἐνδύσας μὲ *καφτάνια* τοὺς ἀπεσταλμένους, τοὺς διέταξε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν νῆσόν των· αὐτοὶ δὲ ἐπανελθόντες ἀνήγγειλαν τὰ γεγονότα εἰς τοὺς συμπολίτας των, οἵτινες ἤρχισαν εὐθὺς τὸ ναυτικόν των ἐμπόριον. Ὅσα δὲ πλοῖα ἐναυπηγήθησαν ἐπὶ τοῦ πολέμου διελύθησαν, διὰ νὰ παύσωσιν αἱ ὑποψίαι τῶν Ὀθωμανῶν.

» Ὅτε δὲ ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἦλθεν εἰς τὸ Αἰγαῖον μὲ τὸν σκολίσκον του, συλλαβὼν σακολεύας τινὰς τῶν Ψαριανῶν παρέλαβε τὰ πληρώματά των εἰς τὰ πλοῖά του· ἔπεμψε δὲ καὶ πλοῖον ἀπὸ Σκιάθου διὰ νὰ προσκαλέσῃ τοὺς Ψαριανοὺς εἰς ἐπανάστασιν. Αὐτοὶ ὅμως ἔχοντες πρόσφατα εἰς τὴν μνήμην τὰ συμβάντα τοῦ 1769, ὄχι μόνον δὲν ἔδωκαν ἀκρόασιν εἰς τοὺς λόγους του, ἀλλὰ καὶ τὴν σύλληψιν τῶν συμπολιτῶν των καὶ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Κατσώνη πρὸς ἐπανάστασιν, ἀνέφεραν εἰς τὸν Σουλτάνον διὰ νὰ προλάβωσι πᾶν ἀπευκταῖον.

» Οἱ διασωθέντες Ψαριανοὶ ἐκ τοῦ στολίσκου τοῦ Κατσώνη ἐδιηγοῦτο ὅτι αὐτὸς ἐπεθύμει νὰ ἐπαναστατήσωσιν οἱ Ψαριανοὶ, ἐνθυμούμενος τὰ κατὰ τὸ 1769 ἀνδραγαθήματά των, καὶ ἐσκόπευε τὴν νῆσον μὲν νὰ καταστήσῃ ὁρμητήριον, δι' αὐτῶν δὲ νὰ συγκροτήσῃ τὰ πληρώματα τῶν πλοίων του. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνεχώρησεν ἐκ Κέας διὰ Ψαρά· ἀλλὰ κατὰ τὴν θαλασσοπορίαν του συναπαντηθεὶς μετὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου ἐναυμάχησε, καὶ ἀπωλέσθη.

» Ὅτε δὲ ὁ πόλεμος ἐγένετο μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Γουρκίας, καὶ ὁ Ῥωσικὸς στόλος ἦλθεν εἰς τὸ Αἰγαῖον κατὰ τὸ 1807, ὁ ναύαρχος αὐτοῦ ἔπεμψεν ἀπεσταλμένον εἰς Ψαρὰ προσκαλῶν αὐτὰ εἰς ἐπανάστασιν· ἀλλ' οἱ Ψαριανοὶ, σκεφθέντες περὶ τοῦ σπουδαίου καὶ σοβαροῦ τούτου ζητήματος, διὰ νὰ προλάβωσι πᾶν ἐνδεχόμενον ἐκ μέρους εἴτε τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, εἴτε τῆς τοῦ ῥώσου ναυάρχου, ἀπεφάσισαν, καὶ εἰς μὲν τὸν ναύαρχον τῆς ὁμοθρήσκου καὶ κραταιᾶς Ῥωσίας ἐπρότειναν, ὅτι ἐπειδὴ ἡ νῆσός των δὲν παρεῖχε τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ εἶχον ἀνάγκην νὰ πορίζωνται αὐτὰ ἀπὸ τῆς τουρκικῆς, νὰ μένωσι πρὸς καιρὸν ῥαγιάδες καὶ νὰ ταξιδεύωσι μὲ τὰ πλοῖά των, νὰ ἐφοδιάζωσι δὲ καὶ τὸν στόλον μὲ τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα. Ἐζήτησαν δὲ συγχρόνως καὶ διαβατήρια διὰ νὰ μένωσιν ἀνενόχλητα τὰ πλοῖά των ἀπὸ τοὺς Ῥώσους· καθ' ὅσον ὅμως ἀπέβλεπε τὴν ἐπανάστασιν, ὑπεσχέθησαν νὰ ἐπαναστατήσωσιν ὅταν ἤθελον ἰδεῖ στερεωμένας τὰς ῥωσικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ναύαρχος, δεχθεὶς εὐχαρίστως τὰς προτάσεις των, ἐχορήγησε πρὸς αὐτοὺς τὰ αἰτούμενα διαβατήρια.

» Ἡ διαγωγὴ τῶν Ψαριανῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐηρέστησε τοὺς Τούρκους καὶ τὴν ἐξουσίαν των· καὶ ἔκτοτε ἔπαυσαν νὰ τοὺς ὀνομάζωσι κλέπτας, ἐπωνυμίαν τὴν ὁποίαν εἶχον δώσει πρὸς αὐτοὺς τὸ 1769.

» Συνέβαινε δὲ πολλάκις τὰ Ψαριανὰ πλοῖα, συναντώμενα μὲ ἄλλα ἁρματωλῶν, νὰ ναυμαχῶσι, καὶ διὰ

τοῦτο εἶχον παρὰ τοῖς ἁρματωλοῖς ὑπόληψιν ἀνδρῶν γενναίων.

» Οἱ Ψαριανοὶ ἐδιοικοῦντο δημοκρατικῶς καὶ ὅλας των τὰς διαφορὰς διέλυον ἐπιτοπίως ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας.

» Πρὶν αὐξήσῃ ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν, καὶ πρὶν κατασκευάσωσι μεγάλα πλοῖα καὶ ἐκτείνωσι τὴν ναυτιλίαν των, ἄποροι ὄντες καὶ ἐνδεεῖς, καὶ ἄνευ ἐξωτερικῶν βοηθημάτων, ᾠκοδόμησαν ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ χειροποίητον λιμένα. »

Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ὁ πλοίαρχος Νικόδημος βεβαιοῖ ὅτι καὶ πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν ἐσκέπτοντο οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης νὰ συνοικισθῶσιν εἰς ἄλλον τόπον εὐφορώτερον, καὶ μᾶλλον εὐλίμενον. « Ὅτε, λέγει, κατὰ τὸ 1823 ἐξεστράτευσαν οἱ Ψαριανοὶ μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως, οἱ διευθύνοντες τὰ τῆς ἐκστρατείας πληρεξούσιοι τῶν Ψαριανῶν παρηγγέλθησαν νὰ ἐκλέξωσι τόσον κατάλληλον πρὸς συνοικισμὸν, καὶ ὅλοι ἐγνωμοδότησαν ὁμοφώνως ὑπὲρ τῆς Ἐρετρίας. »

Ὁ λόγος τοῦ πλοιάρχου Νικοδήμου περιέχει καὶ ἄλλας περιέργους πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἴσως δημοσιεύσωμεν ἄλλοτε.

—⊗o⊗—

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ.

—o—

Δημοσιεύομεν κατωτέρω περίεργον ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων, περὶ τῆς πολυκρότου τῶν τραπεζῶν κινήσεως. Ὁ συντάκτης αὐτῆς, ὁ Κόμης Γασπαρῖνος, συγγραφεὺς γνωστὸς καὶ εὐφυὴς, ἀπαντῶν εἰς τὸν συνεργάτην τῆς ἐφημερίδος ἐκείνης Κ. Φουκὼ, ὅστις δυσπιστεῖ ἐκ τῶν προτέρων, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἣν πολλάκις ἐπρεσβεύσαμεν, ὅτι ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν φαινόμενον πρέπει νὰ παραμελῇ, οὐδ' ἔχει δικαίωμα ν' ἀποφαίνηται μὴ ἀποδείξασα, ἢ ν' ἀρνῆται μὴ ἐρευνήσασα. Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή.

Κύριε!

Πρέπει ἀφεύκτως νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν περὶ τραπεζῶν τελευταίαν ἐπιφυλλίδα σας. Πρέπει, μετὰ πάσης τῆς τῇ ἀξίᾳ τοῦ Κ. Φουκὰ ὀφειλομένης ὑπολήψεως, ν' ἀντιταχθῶτι *πράγματα* εἰς τοὺς λόγους του· διότι οἱ ὑπ' αὐτοῦ ταττόμενοι μετὰ τῶν *ἀρχαίων* καὶ τῶν ὀνειροπολούντων, ἔχουσι τὸ δικαίωμα ν' ἀκουσθῶσι πρὶν καταδικασθῶσι. Δικαίωμα! τί λέγω; Καθῆκον ἔχουσι μᾶλλον νὰ ἐκπληρώσωσι, καὶ προείδατε τοῦτο ἀναμφιβόλως ὅταν καταχωρίσατε εἰς τὴν ἐφημερίδα σας κρίσιν συνοπτικὴν, εἰς ἀσθενέστατα δὲ στηριζομένην ἐπιχειρήματα, καὶ προσβάλλουσαν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὑμετέρων ἀναγνωστῶν. Μὴ παρουσιασθέντος ἄλλου ἱκανωτέρου, ἐγὼ παρουσιάζομαι νὰ τὴν ἀναιρέσω, καὶ ὕβριν θὰ ἐνόμιζον πρὸς ὑμᾶς τὴν παράκλησιν ὑπὲρ δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐπιστολῆς. Ὑπὲρ αὐτῆς μ' ἐγγυᾶται ἡ ὑμετέρα ἀμεροληψία.

Ἡ ἐπιφυλλὶς ἐκείνη ἦτον κατηγορία, καὶ μετὰ πᾶσαν κατηγορίαν ἀκούονται καὶ οἱ ἐναγόμενοι. Ἔργον ἐμὸν δὲν εἶναι νὰ συζητήσω τὰς δοξασίας τοῦ Κ. Φουκὼ· ἀλλ' εἶναι ἔργον ἐμὸν νὰ διαμαρτυρηθῶ ὅταν ἀντὶ ἐκθέσεως δοξασιῶν ἀντικαθίσταται ἐκτίμησις προσώπων. Ὁ Κ. Φουκὼ ὡμίλησε περὶ « ἐσχάτης ἀηδίας, » περὶ « καταγελάστων σκηνῶν, » περὶ « κωμῳδίας, » περὶ « σωρείας ὀνειροπολούντων, » καὶ ἐπέχυσεν ἀφειδῶς τὸ γελοῖον. Ἐλεεινολογήσας τὴν ἄνοιαν τοῦ αἰῶνος, ἐδείξε τὸν ἐπιστήμονα, ἤτοι τὸν θιασώτην τῶν ἀκριβῶν ἐπιστημῶν, μόνον διατηροῦντα τὸν κοινὸν νοῦν ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου τῶν ἀμαθῶν, τῶν περὶ τὰ νομικά, τὰ διοικητικὰ, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν γαιοπονίαν, τὴν πολιτικὴν ἀσχολουμένων, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ εὐθέως τούτου σκυλλολογίου, τοῦ παραδεδομένου εἰς τὴν ἀπάτην, εἰς τὰς ἀτοπωτέρας προλήψεις, καὶ μὴ εἰδότος οὔτε νὰ παρατηρῇ οὔτε νὰ σκέπτηται. Οὐδὲν μεγαλοπρεπέστερον τῆς ἐκτιμήσεως ἣν ἐκφέρει ὁ μοναδικὸς παραστάτης τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐπὶ μίαν στιγμὴν συγκαταβαίνων ν' ἀναμιγῇ εἰς τὸν συρφετόν. Εἶναι ἀληθὲς ὅμως ὅτι οὐδ' οὕτω λησμονεῖ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀξιοπρέπειαν. « Καὶ μηδεὶς ὑποθέσῃ, λέγει ὁ Κ. Φουκὼ, ὅτι ὁ Κ. Φαραδαΐς ἐκάθητε χυδαίως ἄντικρυ τραπέζης, ὅπως τὴν κινήσῃ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρός. » — *Τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρός!* Οὐαί! Αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ λάθος τοῦ Κ. Φαραδαΐ. Ἂν εἶχε συγκαταβῇ πρὸς τοὺς ἁπλοῦς θνητοὺς ὥστε νὰ μεταχειρισθῇ ὡς αὐτοὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χεῖρα, ἴσως δὲν ἤθελε ῥιψοκινδυνεύσει τὴν δικαίως κεκτημένην ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ φήμην δι' ἀνακαλύψεως ὑποτιθεμένης ἀποδείξεως, ἥτις οὐδὲν ἀποδεικνύει καὶ εἰς οὐδὲν ἐφαρμοζεται.

Ἐπιτρέψατέ μοι, κύριε, πρὶν ἢ προχωρήσω πρὸς τὰ τεχνικὰ ζητήματα, νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὰς γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις, διότι εἶναι σπουδαιότεραι ἀπὸ τὴν τῶν τραπεζῶν περιδίνησιν, καὶ ἐν ἀληθείᾳ αὗται εἰσὶν αἱ κυρίως παρακινήσασαί με νὰ γράψω. Αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι δεσποζουσι τυραννικῶς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς, ἥτις εἰς αὐτὰς σχεδὸν μόνας θέλει ν' ἀποδίδῃ τὸν τίτλον τῶν ἐπιστημῶν· δι' ὃ ἐπεθύμουν νὰ ἰδῶ μετριαζόμενον ὁπωσοῦν τὸν ὄγκον αὐτῶν, ὅστις τῷ ὄντι κατέστη ὑπέρμετρος. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι σοφοὶ πλὴν τῶν καταστρωννύντων τοὺς ἀλγεβρικοὺς τύπους, καὶ ἕτεραι ἀλήθειαι πλὴν τῶν ἀποδεικνυμένων διὰ θεωρημάτων, καὶ ἕτερα φαινόμενα πλὴν τῶν ἀνακαλυπτομένων διὰ τοῦ τηλεσκοπίου καὶ τῆς ἀνατομικῆς σμίλης, ὡς καὶ ἕτεροι φυσικοὶ νόμοι πλὴν ἐκείνων ὧν διέγραψαν αἱ ἀκαδημίαι τὸ πρόγραμμα. Τινὰς δὲ τῶν νόμων τούτων ἀρνοῦνται πολλοὶ, καὶ δυσμενῶς κατ' αὐτῶν καταφέρονται, διότι ἀπειλοῦσι τὴν τάσιν αὐτῶν πρὸς τὸν ὑλισμὸν, ἐκτείνοντες τὸ κράτος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς θελήσεως.

Ἀλλὰ τί συμβαίνει; ἐν ᾧ ὁ κόμπος τῶν θετικῶν

ἐπιστημῶν κορυφοῦται ὑπέρ ποτε, ἐν ᾧ σωρεύουσι τὰς ἀνακαλύψεις των, καὶ καυχῶνται ὅτι ἐνεβάθυνον εἰς ὅλα τῆς φύσεως τὰ μυστήρια, ἰδοὺ ἐπέρχεται μικρὰ παρατήρησις, δυσάρεστος, ἀπροσδόκητος, εἰς οὐδεμίαν ὑπαγομένη τῶν εἰδικῶν κατηγοριῶν. Ν' ἀνατραπῶσι λοιπὸν πᾶσαι αἱ κατηγορίαι διὰ πρᾶγμα τόσον μικρόν; Οἱ σοφοὶ νὰ παραιτηθῶσι τῶν ἀξιώσεων τῆς ἀπταίστου των ἐπιστήμης; νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἄγνοιάν των καὶ τὰ ὅρια τῆς σοφίας των; Ὄχι, ἁπλούστερον εἶναι ν' ἀρνηθῶσιν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ νέον φαινόμενον τὸ δικαίωμα τῆς ὑπάρξεως. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ, ἄρα δὲν ὑπάρχει· ὁ κόσμος οὗτος δὲν ἔχει δι' αὐτὸ τόπον. Αἱ ἀκαδημίαι, αἱ τὰ πάντα γινώσκουσαι καὶ τὰ πάντα ἐννοοῦσαι, τὸ ἀγνοοῦσιν αὐτό. Κρίνατε ἑπομένως ἂν εἶναι δύσκολον νὰ καταδικασθῇ τὸ τοιοῦτον φαινόμενον, καὶ νὰ ἐπανεγερθῇ κατ' αὐτοῦ πᾶς ὁ ὄχλος τῶν ἀμαθῶν, οἵτινες πρὸ παντὸς ἄλλου κομπάζουσιν ἐπὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ των, φροντίζοντες πάντοτε νὰ μένωσι, τὸ τῆς παροιμίας, πλησίον τοῦ δένδρου, μὴ μακρυνόμενοι τῆς πεπατημένης καὶ τῶν παραδεδεγμένων ἰδεῶν, τόσῳ θετικώτερον ἀποφαινόμενοι ὅσον ὀλιγώτερον σκέπτονται, καὶ τὴν ὑπεροχήν των ἀποδεικνύοντες δι' ὑπεροπτικῆς αὐστηρότητος κατὰ τῶν ὑπόπτων ἰδεῶν!

Τοῦτο εἶναι τὸ κινοῦν τὴν ἐμὴν ἀγανάκτησιν. Ἐν ὀνόματι τοῦ ἀληθοῦς φιλοσοφικοῦ πνεύματος, καταγγέλλω τὰς ἐκ τῶν προτέρων ἀποφάνσεις ταύτας, καὶ τὴν ἄρνησιν τῆς ἐρεύνης. Ἐν ὀνόματι τοῦ ἀληθοῦς ἐπιστημονικοῦ πνεύματος καταγγέλλω τοὺς ἀποκρούοντας πᾶν τὸ κενοφανὲς μόνον διότι κενοφανές, καὶ διότι δὲν ὑπάγεται εἰς οὐδεμίαν τῶν παραδεδεγμένων κατηγοριῶν. Ἐν ὀνόματι τοῦ ἀληθοῦς πνεύματος τῆς ἐλευθερίας καταγγέλλω τοὺς θέλοντας νὰ καταπνίξωσι δυναστικῶς διὰ φωνασκιῶν, ἢ διὰ σιωπῆς ἐκ συνθήκης καὶ ἐπιτετηδευμένης, πᾶσαν ἀνακάλυψιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰς γνωστὰς αὐτοῖς θεωρίας. Τὸ δικαίωμα τοῦ περιφρονεῖν τὰς μελέτας τῶν ἄλλων ἔχει *μόνον ὅστις καὶ αὐτὸς ἐμελέτησε*. Περιφρόνησις δὲ προηγηθεῖσα τῆς μελέτης, μόνον ὡς ταχρησις δυνάμεως δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ. Ταύτην προὐκάλεσεν ὁ Κ. Φουκώ, καὶ ἐπὶ τούτῳ καυχᾶται. « Ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, λέγει θριαμβευτικῶς, ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἀπεκρίθη διὰ περιφρονητικῆς σιωπῆς, οὐδ' ἠθέλησε νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὰς περὶ τούτου διευθυνθείσας αὐτῇ κοινοποιήσεις, ἀλλὰ τὰς ἐθεώρησεν ὡς μὴ γενομένας. »

Τίνες, ἐρωτῶμεν, εἰσὶν οἱ εὔπιστοι; οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς καταμύοντες ἢ οἱ ἀνοίγοντες αὐτούς, οἱ συγκρίνοντες, καὶ εἰς πειράματα ἀσχολούμενοι, καὶ τιθέντες τὰ φαινόμενα ὑπεράνω παντὸς συστήματος, καὶ οὐχὶ τὰ ἴδια ἑαυτῶν συστήματα ὑπεράνω τῶν φαινομένων; Ὑπάρχει καὶ ἀρνητικὴ εὐπιστία, τοῦτό ἐστιν ἀναμφίβολον, καὶ εὔπιστοι εἰσὶ πολλάκις οἱ πεισματωδῶς ἀρνούμενοι πᾶσαν πίστιν, ὡς εἰσὶν εὔπιστοι οἱ ῥαδίως πιστεύοντες· οἱ εὐπιστότεροι δὲ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν οἱ ἀποκοιμώμενοι εἰς τὸ πρόχειρον προσκεφάλαιον τῶν ἑτοίμων ἰδεῶν, καὶ οὐδέποτε γινόμενοι ἔνοχοι τῆς ἀπερισκεψίας τοῦ νὰ προτείνωσι γνώμην ἰδίαν.

Οἱ εὐπιστότεροι καὶ οἱ ἧττον γενναῖοι! Οὕτως ἀπόλλυνται αἱ νέαι ἡμῶν κοινωνίαι δι' ἀνανδρείαν, δι' ἔλλειψιν ἀνεξαρτήτων πεποιθήσεων. Οὐδὲν συντηροῦμεν, διότι εἰς οὐδὲν πιστεύομεν, καὶ εἰς οὐδὲν πιστεύομεν, διότι ἀνετώτερον μᾶς φαίνεται νὰ δεχώμεθα ἄνευ πεποιθήσεως καὶ ἀβασανίστους τὰς δόξας τῶν ἄλλων. Ἰδέας συγκατανεύομεν νὰ ἔχωμεν ἐκείνας μόνας ὅσαι εἰσὶ τοῦ συρμοῦ, καὶ ἀλλάζομεν ἑπομένως ἰδέας ὅταν ἀλλάζῃ καὶ ὁ συρμός.

Ἡ ἀγάπη τῆς ἀληθείας, αὐτὴ μᾶς ἐλλείπει. Ὁ φίλος τῆς ἀληθείας δὲν γνωρίζει ἀληθείας ἀδιαφόρους, ἀλλ' ὑπερμαχεῖ τῶν παραγνωριζομένων ἀληθειῶν, ἀδιαφορῶν τίς ἔσται ὡς πρὸς αὐτὸν ἡ συνέπεια. Θέλει κατηγορηθῇ ὡς ἀπερίσκεπτος· θέλουσιν εἰπεῖ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἔπρεπε νὰ προσέξῃ, νὰ σεβασθῇ ἑαυτόν, ν' ἀσχοληθῇ περὶ σπουδαιότερα ἄλλα. Ἀδιάφορον. Ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἀληθείας δὲν εἶναι κατωτέρα οὐδενὸς ἀνθρώπου. Ὁ παροῦν ἀλήθειαν, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι, ἀνυπεράσπιστον, εἶναι ἀνανδρος ὡς ὁ παραβλέπων ἄνθρωπον προσβαλλόμενον ἐν τῇ λεωφόρῳ. Καθῆκον ἡμῶν εἶναι νὰ ὑπερμαχῶμεν ὑπὲρ παντὸς τοῦ χρήζοντος τῆς ἡμετέρας ἐπικουρίας.

Ἐννοεῖτε ἤδη, Κύριε, ὑπὸ τίνος αἰσθήματος κινούμενος σᾶς γράφω τὰς λέξεις ταύτας. Δίσπιστος εἰμὶ καὶ ἐγὼ ὡς καὶ πᾶς ἕτερος, καὶ ἐννοῶ, καὶ τιμῶ, καὶ ἐγκρίνω τὴν δισπιστίαν ἐπὶ τοιούτου ἀντικειμένου. Ὡς πᾶς ἕτερος ὕψωσα καὶ ἐγὼ τοὺς ὤμους ὅταν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο λόγος περὶ τραπεζῶν δινήσεως, οὐδ' ἠθέλησα νὰ πιστεύσω πρὶν ἰδῶ ἰδίοις ὄμμασι. Καὶ ἀφ' οὗ δὲ εἶδον, ἠθέλησα νὰ ἰδῶ αὖθις, καὶ νὰ ἰδῶ πολλάκις μετ' ἐπιστημονικοῦ ἐλέγχου καὶ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας. Πάντα τὰ πειράματα τὰ δυνάμενα ὅπως δήποτε νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ παρατεταμένης μυονικῆς ἐνεργείας ἑκουσίας ἢ ἀκουσίου, τὰ ἀπεμάκρυνα, καὶ προσεφέρθην πρὸς τὸ φαινόμενον τοῦτο μεθ' ὅσης αὐστηρότητος καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Φαραδαΐς, καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Φουκώ, καὶ ἔτι περισσοτέρας. Ἀλλὰ δὲν ἀπεφάσισα ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ὅτι τὸ φαινόμενον *ἔπρεπε* νὰ εἶναι ἀπάτη, καὶ οἱ ὑπέρμαχοι αὐτοῦ ὅτι *ἔπρεπε* νὰ εἶναι φαντασιοκόποι. Τοιαύτη ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς διαγωγῆς ἐκείνων καὶ τῆς ἐμῆς. Οὐκ ἐλάσσων δὲ ἦν καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἀποτελεσμάτων, περὶ ὧν καιρὸς νὰ σᾶς ἐκθέσω τινά.

Ὁ Κύριος Φαραδαΐς ἐνησχολήθη μόνον εἰς τῶν τραπεζῶν τὴν περιστροφήν. Εὐχερὲς εἶναι τοῦτο· ἀλλ' εἶναι καὶ δίκαιον; Τὸ κατ' ἐμὲ ἠσθάνθην ὅτι ἄτοπον εἶναι νὰ περιοριζώμεθα εἰς τὴν σπουδὴν ἑνὸς μόνου τῶν φαινομένων, ἐκείνου μάλιστα ὅπερ πάντοτε ἔσται, οἷα δήποτε καὶ ἂν ληφθῇ πρόνοια, διαφόρων ἐξηγήσεων δεκτικόν· διότι ὅταν ἡ τράπεζα στρέφηται, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποδειχθῇ *μαθηματικῶς*, ὅτι δεῖ ὑποβοηθεῖ τὴν κίνησιν μυονικὴ ἐνέργεια ἀκούσιος καὶ ἀνεσυνείδητος. Τοῦτο εἶναι τῷ ὄντι ἀπιθανώτατον, καὶ ὅστις παρευρέθη εἰς πειράματα ἐφ' ὧν ἡ τράπεζα μένει ἐπιμόνως ἀκίνητος, ἀπ' ἐναντίας τῆς ἐντονωτέρας τῶν ἐνεργούντων θελήσεως, ἀπ' ἐναντίας τῶν ἐπανειλημμένων διαταγῶν αὐτῶν καὶ τοῦ νευρικοῦ αὐτῶν ὀργασμοῦ, ἐν ᾧ ἄλλοτε δύω ἢ τρία λεπτὰ ἀρκοῦσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς ὅπως ἐπιφέρωσι ταχεῖαν περιστροφήν, ἐκεῖνος δυσκόλως θέλει παραδεχθῇ ὡς πιθανὴν ἐξήγησιν τὴν ὑπόθεσιν μηχανικῆς ἀκουσίου ὤσεως ἢ πιέσεως. Ἀλλ' ἀρκεῖ ὅτι ἀμφιβολία ἐγχωρεῖ, καὶ ἡ ἀμφιβολία πρέπει νὰ ὑπερισχύσῃ. Βλέπετε πόσον εὐσύμβολος εἶμαι.

Πρόκειται ἑπομένως νὰ περιορισθῶμεν εἰς μόνα πειράματα ἐφ' ὧν πᾶσα αὐταπάτη νὰ εἶναι ἀδύνατος, καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος πᾶσα ἑκουσία ἐνέργεια, καὶ προσέτι πᾶς δόλος.

Τοιαῦτα πειράματα εἰσὶ κυρίως τὰ τῶν μὴ προφορικῶς ἐκφραζομένων διαταγῶν.

Ἔλαβον λοιπὸν τράπεζαν ξυλίνην, ἧς ὁ δίσκος εἶχε περίπου 8 ὑποδεκαμέτρων διάμετρον, καὶ ἐστηρίζετο εἰς βαρεῖαν στήλην ἐπίσης ξυλίνην, ἀπολήγουσαν δὲ εἰς τρεῖς πόδας, διεστῶτας ἀπ' ἀλλήλων ἀνὰ 55 ὑφεκατόμμετρα. Ἀφ' οὗ ἡ τράπεζα αὕτη ἐστρέφετο ἤδη, τότε ἤρχισε τὸ κύριον πείραμα.

Ἔπρεπε δὲ νὰ εἰπῶ *πειράματα* καὶ οὐχὶ *πείραμα*, διότι ὅσα ἐνταῦθα ἀναφέρω ἐπανελήφθησαν καὶ ἐξηλέγχθησαν πολλάκις, καὶ τὰ πειράματα, ἀνανεούμενα ἑκάστοτε μετὰ πολλὰς ἡμέρας καὶ μετὰ πολλὰς ἑβδομάδας, ἐγένοντο ἐνώπιον καὶ ὑπὸ πολλῶν μαρτύρων, ἐν οἷς καὶ οὐκ εὐάριθμοι ἄνδρες πολὺ ἀπέχοντες τοῦ νὰ εἶναι ἢ ἀμαθεῖς ἢ εὔπιστοι ἢ φαντασιοκόποι.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐνηργήσαμεν:

Ἀπεφασίσαμεν ὅτι, ὅπως τὸ πείραμα θεωρῆται ὡς ἀναμφισβήτητον, ἡ τράπεζα ὤφειλε νὰ ὑπακούῃ δωδεκάκις ἀλλεπαλλήλως (1), καὶ ἄνευ πταίσματος Εἷς τῶν παρόντων ἔγραφεν ἐπὶ χάρτου τὸν ἀριθμὸν ὃν ἤθελε νὰ κτυπήσῃ ἡ τράπεζα· ἔπειτα ἐδείκνυε τὸ χαρτίον κρυρίως εἰς ἕνα τῶν ἐνεργούντων τὸ πείραμα, ὅστις ὤφειλε νὰ δώσῃ τὴν διαταγήν. Πάντες δ' οἱ λοιποὶ οἱ περικυκλοῦντες τὴν τράπεζαν, εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς κεκλεισμένους, καὶ τοὺς ἤνοιγον μόνον μετὰ τὸ τέλος τῶν πειραμάτων· ὥστε ἀδύνατον τοῖς ἧττον νὰ γνωρίσωσιν ἢ κἂν νὰ ὑποπτεύσωσι τὸν ζητηθέντα ἀριθμόν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο· ἀλλ' ὅπως ὁ μόνος γνωρίζων τὸν ἀριθμὸν μὴ ἐπιφέρῃ αὐτὸς εἰς τὴν τράπεζαν κίνησιν διὰ πιέσεως ἀκουσίου ἢ ἑκουσίας, τῷ ἐπεβάλλομεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀπευθύνῃ τὰς διαταγάς του εἰς τὸν πόδα τὸν ὄντα πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ, καὶ ἐφ' οὗ αὐτὸς οὐδεμίαν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἐπιῤῥοήν.

Οὕτω κανονίσαντες τὰ πράγματα, ἐδώκαμεν ἀλληλοδιαδόχως δώδεκα ἀριθμοὺς εἰς ἄτομα, ὧν ἡ δύναμις ἐπὶ τῆς τραπέζης ἦν ἤδη ἀποδεδειγμένη, καὶ δωδεκάκις ὁ προσδιορισθεὶς ποῦς ἠγέρθη καὶ ἔκρουσε τὸν ἀριθμὸν ὃν εἷς καὶ μόνος ἐγνώριζεν ἐκ τῶν δέκα παρακαθημένων εἰς τὸ πείραμα. Οἱ ἀριθμοὶ δὲ οὗτοι δὲν ἐδύναντο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ μαντευθῶσι, καὶ μάλιστα οἱ γράψαντες αὐτοὺς ἐπετηδεύοντο φυσικῷ τῷ λόγῳ περὶ τὴν ἐκλογήν των. Ἅπαξ ἐξεπλάγημεν βλέποντες ὅτι ὁ ποῦς τῆς τραπέζης ἔμενεν ἀκίνητος ἀφ' οὗ διετάχθη νὰ κρούσῃ. Ἀλλ' ἀμέσως εἴχομεν τὴν ἐξήγησιν. Ὁ ἐπὶ τοῦ χάρτου γραφεὶς ἀριθμὸς ἦτον *μηδέν*. Οἱ πιστεύοντες λοιπὸν τὴν ἀκούσιον ἐπενέργειαν, πρέπει νὰ ἐξηγήσωσι πῶς τὰ ἐννέα ἐκεῖνα ἄτομα, τὰ ἔχοντα τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ποῦς ἔπρεπε νὰ ἐγερθῇ, οὐδεμίαν τῷ ἐπέβαλον κίνησιν, μόνον διότι τὸ δέκατον ἄτομον, καὶ αὐτὸ μάλιστα οὐδὲν δυνάμενον ἐπὶ τοῦ ποδὸς, διότι οὗτος ἦν οὐχὶ ἀπέναντι, ἀλλ' ἐμπρός του, ἤξευρεν ὅτι ἡ διαταγή του ἦτον *μηδέν*.

Ἠθελήσαμεν δὲ ὁμοίως νὰ ἐρευνήσωμεν μέχρι τίνος βαθμοῦ ἐδύνατο νὰ εἶναι ἡ μεταδιδομένη αὕτη δύναμις εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ἀνεβιβάσαντες εἰς αὐτὴν ἄνδρα βαρύνοντα 87 χιλιόγραμμα, τὴν διετάξαμεν νὰ στραφῇ. Κατ' ἀρχὰς ἐφάνη διστάζουσα· μετὰ δέ τινα ἀργοπορίαν, μετά τινα ἀγῶνα, καὶ πολλοὺς τρυγμοὺς, ἤρχισε. Τότε τὴν διετάξαμεν νὰ κτυπήσῃ, καὶ κατώρθωσε καὶ τοῦτο, καὶ ὅταν τέλος τῇ εἴπομεν νὰ ὀρθωθῇ ἐντελῶς, καὶ ν' ἀνατρέψῃ τὸ ἄχθος της, ὑψώθη καὶ τὸ ἀνέτρεψε. (1).

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἂς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσω ὅτι μνημονεύω ἐκείνων τῶν φαινομένων καὶ μόνων, ὅσα κατ' οὐδένα τρόπον ἐδυνήθημεν νὰ παραγάγωμεν, ὅταν κατεβάλλομεν ἑκουσίως πᾶσαν δύναμιν καὶ πᾶσαν κακὴν πίστιν. Δι' ἕκαστον δὲ πείραμα εἴχομεν ἐγκαταστήσει τὸν *ἔλεγχον τοῦ δόλου*, ὡς τὸν ὠνομάσαμεν, καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ θεωρῶμεν ὡς μὴ γεγονότα ὅλα ὅσα ἐδύνατο νὰ κατορθώσῃ ἡ ἑκούσιος ἐνέργεια τῆς δυνάμεως τῶν ἡμετέρων μυόνων. Οὕτω μετὰ τὸ τέλος τοῦ φαινομένου, περιεκυκλώσαμεν πάλιν τὴν αὐτὴν τράπεζαν, καὶ εἷς ἐξ ἡμῶν ἀπεπειράθη διὰ δόλου νὰ κατορθώσῃ τὸν πόδα ὅστις ἦν πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ νὰ κτυπήσῃ τὸν ἀριθμὸν ὃν εἶχεν ἐν τῇ διανοίᾳ του. Ἀλλ' εἰς μάτην! Ἡ τράπεζα ἔμενεν ἐντελῶς ἀκίνητος. Ὅταν τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ζώσης ἀλύσσεως ἐπροσπάθουν νὰ κινήσωσι τὸν πόδα ἐκεῖνον, τότε αὐτὰ τὸ κατώρθουν βεβαίως. Ἀλλὰ τότε τὸν ἐκίνουν καὶ ὅταν ὁ γραφεὶς, εἰς αὐτοὺς δὲ ἄγνωστος ἀριθμὸς, ἦτον μηδέν. Μετὰ δὲ ταῦτα συνεκώσαμεν πάσας τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, ὅπως κατορθώσωμεν τὴν τράπεζαν φέρουσαν ἄχθος, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, νὰ στραφῇ καὶ νὰ κρούσῃ· τὴν ἐτιέσαμεν ὅπως ἐγερθῇ, ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην.

Τοῦτο, νομίζω, ἔχει τινὰ σημασίαν. Ὅσοι φρονοῦσιν ὅτι ἡ συνκεφαλαίωσις τῆς ἀκουσίου δυνάμεως δακτύλων οἵτινες οὐδεμίαν ἐμφαίνουσιν ἔντασιν, ὑπερβαίνει πολὺ τὴν δύναμιν ἣν οἱ δάκτυλοι ἐντεινόμενοι καὶ συστελλόμενοι καταβάλλουσιν ἑκουσίως, ἐκεῖνοι μᾶς φαίνονται πολὺ μᾶλλον ἢ ἡμεῖς ἄξιοι νὰ κληθῶσιν *εὔπιστοι*, καὶ ἔτι ἀξιώτεροι, ἂν ἀποδίδωσι προσέτι καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν *μὴ προφορικῶς ἐκφραζομένων διαταγῶν*, εἰς τὴν « ὁλοκλήρωσιν τῶν ἀπειροστῶν δυνάμεων! »

Ἀλλ' ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν καὶ ἐπ' ἄλλου τελευταίου συμπτώματος τοῦ φαινομένου τούτου,

(1) Λέγω δωδεκάκις, διότι ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀπητήθη κατὰ τὸ τελευταῖον πείραμα. Ἄλλοτε δὲ εἴχομεν ἀπαιτήσει καὶ εἰκοσάκις καὶ τριακοντάκις νὰ ὑπακούσῃ ἀλλεπαλλήλως ἡ τράπεζα.

(1) Τὸ πείραμα τοῦτο δὲν ἐπέτυχε πάντοτε. Ἡ δύναμις διαφέρει καὶ κατὰ τὰ πρόσωπα καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας.

ὅπερ συσσώματοῖ ἡμῖν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἔπιπλον, καὶ μετουσιοῖ αὐτὸ ἐπὶ μίαν στιγμὴν εἰς μέλος ἡμῶν, καὶ ὑποτάττει αὐτὸ εἰς τὴν ἡμετέραν θέλησιν διὰ νόμου ἐπίσης μυστηριώδους, ὡς εἶναι ὁ ὑποτάττων τὸ ἡμέτερον σῶμα εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ μεταδίδων μυριάδας διαταγῶν εἰς τοὺς ἡμετέρους μυῶνας, χωρὶς ἡ ἡμετέρα διάνοια ἄλλο τι νὰ νοήσῃ πλὴν αὐτῆς καὶ μόνης τῆς πράξεως ἣν ἠθελήσαμεν, καὶ πρὸς ἧς τὴν ἐκτέλεσιν συντρέχουσι πᾶσαι αἱ εἰδικαὶ πράξεις, πράξεις ἀνενσυνείδητοι, ἀνεξήγητοι, ἀλλ' οὐχ ἧττον πραγματικαί. Τὸ ἀσχολοῦν ἡμᾶς φαινόμενον δὲν παράγεται εἰς ἴσον βαθμὸν παρ' ἑκάστου ἀνθρώπου, οὔτε δὲ εἶναι ἀνάλογον τῆς φυσικῆς ῥώμης, ἢ τῆς δυνάμεως τῆς θελήσεως, οὔτε τοῦ νευρικοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν ἀτόμων· διότι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι ῥωμαλαιότατοι, δραστηριώτατοι, νευρικώτατοι (καὶ πρὸς τούτοις λίαν πεπεισμένοι) οἷς ὅμως δυσκόλως ἢ παντάπασι δὲν ὑπακούει ἡ τράπεζα.

Ἡ περίστασις αὕτη, ἥτις πολλὰς ἀνατρέπει τῶν προταθεισῶν ὑποθέσεων πρὸς ἐξήγησιν, μᾶς ἐνέβαλε τὴν ἰδέαν νὰ ἐρευνήσωμεν τὸ μέτρον τῆς ἐνεργείας ἑκάστου τῶν συντελούντων εἰς τὸ πείραμα. Ἀφ' οὗ ἐπείσθημεν ἀναμφισβητήτως περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐνεργείας ταύτης, ἓν βῆμα προεβαίνομεν περαιτέρω κατορθοῦντες καὶ νὰ καταμετρήσωμεν αὐτήν· καὶ ἰδοὺ πῶς ἐπράξαμεν.

Παρετηρήσαμεν ἕνα μεταξὺ ἡμῶν, οὗ αἱ διαταγαὶ ἐξεπληροῦντο πάντοτε ταχέως καὶ ἀκριβῶς· εἰς τοῦτον λοιπὸν ἐδώκαμεν ἀλληλοδιαδόχως ἕκαστον τῶν μετεχόντων εἰς τὸ πείραμα ὡς ἀνταγωνιστὴν, καὶ εἰς μὲν τὸν ἀντίπαλόν του τοῦτον ἐδίδετο ἀριθμός τις ἀνώτερος, εἰς αὐτὸν δ' ἀριθμὸς κατώτερος. Ὁ ἀντίπαλος διέτατε τότε τὴν τράπεζαν νὰ κρούσῃ τὸν ἀριθμὸν ὃν εἶχε κατὰ νοῦν, καὶ προὔκειτο νὰ ἰδῶμεν ἂν ὁ ἄλλος ἐμπόδιζε τὴν κροῦσιν εἰς τὸν ἀριθμὸν ὃν αὐτὸς εἶχε κατὰ νοῦν. Πάντοτε λοιπὸν παρετηρήθη ὅτι αὐτοῦ ἡ θέλησις ὑπερίσχυε, καὶ πάντοτε ἀκριβῶς μετὰ τὸν ἀριθμὸν ὅστις εἶχε κρυφίως δοθῇ εἰς αὐτόν, ἡ τράπεζα ἔπαυε κρούουσα.

Τότε δὲ προεβήμεν εἰς τὸ ἐναντίον πείραμα· ἀνετέθη εἰς τὸν πρῶτον ῥηθέντα ἡ φροντὶς τοῦ νὰ διατάττῃ τὴν τράπεζαν, καὶ εἰς αὐτὸν ἐδόθη ὁ ἀνώτερος ἀριθμὸς, εἰς ἕκαστον δὲ τῶν λοιπῶν ἐδόθη ἀνὰ εἷς ἀριθμὸς κατώτερος, καὶ ἕκαστος ὤφειλε νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς κρούσεις τῆς τραπέζης μετὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἀριθμόν. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τὸ ἴδιον πάντοτε, διότι οὐδεὶς ἐδυνήθη νὰ κωλύσῃ τὴν τράπεζαν τοῦ νὰ ὑπακούσῃ μέχρι τέλους. Κωμικὴ ὅμως ἦτον ἡ προφανὴς δυσχέρεια μεθ' ἧς ἀπεπεράτου τὸ ἔργον της ἀφ' ὅτου ἔπαυεν ἡ συμφωνία τῶν δύω ἀριθμῶν καὶ τῶν δύω θελήσεων· ἐξ ἐναντίας δὲ, ἀποδεικτικωτάτη ἦν ἡ δραστηριότης, ἡ ταχύτης καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς τραπέζης, ἅμα προσεκαλεῖτο ὁ ἀντίπαλος νὰ παύσῃ τὴν ἀντίστασίν του. Ἐνόμιζες ὅτι βλέπεις ἅμαξαν ἧς ἀφῃρέθη αἰφνιδίως ἡ τροχοπέδη, καὶ ἥτις ἔκτοτε φέρεται βιαίως εἰς τὸν κατήφορον.

Τέλος δ' εὕρομεν καὶ τὴν ἀκριβῆ στάθμην τῶν διαφόρων ἐνεργειῶν. Εἰς τὸν ἰσχυρότερον τῶν ἀνδρῶν ἀντετάχθησαν κατ' ἀρχὰς δύω παιδία, καὶ ἐνικήθησαν ἐν τῷ ἅμα· ἔπειτα δὲ δύω ἄνδρες, οἵτινες δὲν ἐπέτυχον περισσότερον, καὶ μετὰ ταῦτα δύω ἄλλοι, ὧν ὁ ἕτερος μόνος ἀνεδείχθη ἐφάμιλλός του σχεδόν· ἡνωμένοι δὲ οἱ δύο ἀνέστειλαν τὴν διαταγὴν εἰς τὸν δοθέντα αὐτοῖς ἀριθμόν.

Ἐπαναλαμβάνω δὲ ὅτι πάντα τὰ πειράματα ταῦτα ἐγένοντο οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις ἐπανειλημμένως, μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ πολλῶν προφυλάξεων, καὶ παρουσίᾳ ὑπόπτων μαρτύρων, οἵτινες ἐπείσθησαν μόνον ὅταν πᾶς δισταγμὸς τοῖς ἦτον ἀδύνατος.

Ἐπαναλαμβάνω ἐπίσης ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν διαταγῶν ἐδίδοντο εἰς τὸν πόδα τὸν ὄντα ἐμπρὸς τοῦ μόνου γνωρίζοντος τὸν ἀριθμὸν, ὅστις ἑπομένως οὐδὲν ἐδύνατο ἐπὶ τοῦ ποδὸς τούτου, ὡς εἶναι εὐκατανόητον, καὶ ὡς πολλάκις μᾶς τὸ ἀπέδειξαν πολλαὶ δοκιμαί.

Ἐπαναλμβάνω τέλος ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἐγνωστοποιοῦντο εἰς ἕνα καὶ μόνον, καὶ τοῦτο ἐγγράφως, ὅπως καταστῇ ἀδύνατον εἰς τοὺς ἐννέα ἄλλους περικαθημένους, οἵτινες καὶ ἐφ' ὅλου τοῦ πειράματος εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς κεκλεισμένους, νὰ ὑποπτεύσωσιν ὅπως δήποτε τὸν διδόμενον ἀριθμόν.

Ἀποσιωπῶ πάντα τὰ φαινόμενα ὅσα δὲν ἔχουσιν ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα, συντείνοντα εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ λόγου ἡμῶν, οἷον τὴν διὰ τῆς κρούσεως τῶν ποδῶν τῶν τραπεζῶν μίμησιν ψαλλομένων μουσικῶν σκοπῶν, τὰς ὀρχήσεις, τὴν ἀμίμητον διὰ τὴν ἀκρίβειάν της ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν « Κτύπα μέγιστα κρούσματα, κτύπα κρούσματα μικρότατα, μόλις ἀκουστά » (1). Ἀνέφερα ἐκεῖνα μόνα τῶν φαινομένων, εἰς ὧν τὴν ἐξήγησιν δὲν δύναται νὰ ἐγχωρήσῃ ὑπόνοια ἑκουσίας ἢ ἀκουσίου συνεργείας, καὶ ἅ τινα ἀποκαλύπτουσι νέας ἐπιστήμης ἄγνωστον μέχρι τοῦδε νόμον, ὑπεγείροντα μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ παραπετάσματος τοῦ ἀποκρύπτοντος ἡμῖν κατὰ μέγιστον μέρος τὸν ἀληθῆ τοῦ κόσμου ὀργανισμόν.

Νόμον, εἶπον· ἀλλ' οὔτε μαντικῆς, οὔτε θαύματος, οὔτε μαγείας ἐννοῶ νόμον. Αἱ τράπεζαι οὐδὲν προγινώσκουσι, καὶ τόσον ὀλίγον ἠξεύρουσι τί ἔχομεν ἐν τῷ νῷ, ὥστε ἂν ἡ θέλησίς μας δὲν τὰς καθέξῃ μετὰ τὸν ἀριθμὸν ὃν διενοήθημεν, ἐξακολουθοῦσι κρούουσαι ἑκατόν, ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ περισσότερα κρούσματα (2). Αἱ τράπεζαι δὲν κινοῦνται ἐκτὸς τῶν φυσικῶν νόμων· ὅπως ἐγερθῶσιν, ἀνάγκη ν' ἀπαντήσωσι σημεῖον εἰς ὃ νὰ στηριχθῶσιν, ἀνισότητά τινα εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ὀλισθαίνουσι μέχρις ὅτου τὸ ἀπαντήσωσιν. Αἱ τράπεζαι δὲν πετῶσιν. Αἱ τράπεζαι δὲν ἀποκαλύπτουσιν ὅ,τι δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν διάνοιαν ἢ τὴν θέλησιν τοῦ ἐπ' αὐτῶν ἐνεργοῦντος, καὶ ὅστις θέλει νὰ τὰς μεταχειρισθῇ ἄλλως ἢ ὡς εἰπεῖθῇ μέλη τοῦ σώματος, φθάνει συνεχῶς εἰς ἀπάτας.

(1) Ὁ συγγραφεὺς ἐδύνατο νὰ προσθέσῃ καὶ τὸν συλλαβισμὸν λέξεων, κυρίων ὀνομάτων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Μ.

(2) Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἐνεργεῖ καὶ ἡ λεπτοτάτη τῶν θελήσεων, καὶ αὐτὴ ἡ ἐγκεκαλυμμένως οὕτως εἰπεῖν περιεχομένη ἐν τῇ ἁπλῇ διανοίᾳ ἢ καὶ τῇ ἁπλῇ μνήμῃ. Μ.

Τῷ ὄντι ὑπάρχουσι, φαίνεται, ἄνθρωποι νομίζοντες ὅτι οἱ ὁμιλοῦντες περὶ κινήσεως τραπεζῶν, ὑπολαμβάνουσιν αὐτὴν ὡς μαγείαν τινὰ, ἢ ἐνέργειαν διαβολικήν. Ἰδοὺ ὅμως δύω περιστάσεις, αἵτινες πρέπει νὰ πραΰνωσιν ὅλους τοὺς φόβους των. Πρῶτον, τὸ ἀπαίσιον μυστήριον τελεῖται μόνον μετά τινας περιστροφάς. Περιστρεφομένη μόνον πληροῦται ἡ τράπεζα, ἀναλαμβάνει τὰς δυνάμεις αὐτῆς, ἀφ' οὗ ἀπαυδήσῃ, καὶ διατίθεται πρὸς ὑπακοήν. Τοῦτο δὲν εἶναι λίαν καταχθόνιον, καὶ ὁμοιάζει πολὺ φυσικὸν νόμον. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλο καλλίτερον. Ὅταν κινῆται ἡ τράπεζα, ἅμα πλησιάσῃ τις ὕελον εἰς αὐτὴν, ἀναγκαιτίζει τὰς κινήσεις της· καὶ ἅμα θέσῃ τὸν ὕελον εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς, τὰς ἐμποδίζει ὅλως διόλου. Ὅταν ὁ ὕελος τεθῇ παρὰ τὸ ἓν χεῖλος τοῦ δίσκου, ἐπιφέρει τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἀντικειμένου χείλους. Μάγοι εἰς τοιοῦτον βαθμὸν φοβούμενοι τοῦ ὑέλου τὴν ἐπαφὴν, εἰσὶν, ὁμολογητέον, μάγοι πρωτοφανεῖς.

Οὐδ' οἱ χριστιανοὶ δ' ἂς θορυβηθῶσι, διότι οὐδόλως πρόκειται περὶ ἀθετήσεως τῆς ἐν Ἀμβακοὺμ (Β'. 18-20) περιεχομένης ἀπαγορεύσεως, ὅπου τὸ *ξύλον* αἰνίττεται μόνον τὰ ξύλινα εἴδωλα· οὔτε δ' ἐπιχειρεῖ τις νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ὑπὸ Τερτυλλιανοῦ καταδικαζομένας πράξεις, ἐν *Ἀπολογητικῷ*, ΚΓ', ὅπου ἀπαντᾶται ἡ περίεργος περικοπή· « Οἱ μάγοι πέμπουσι τοὺς ὀνείρους, βοηθὸν ἔχοντες τὴν δύναμιν τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων οὓς ἐπικαλοῦνται, καὶ δι' ὧν *αἴγες καὶ τράπεζαι γίνονται μαντικαί.* » Ἐνταῦθα οὔτε περὶ μαντικῆς πρόκειται, οὔτε ἀγγέλων οὔτε δαιμόνων ἐπίκλησις γίνεται. Ἡ ἀγυρτία θέλει ἐπεκταθῇ, καὶ ἐπεξετάθη ἤδη, καὶ ἐπὶ τοῦ νέου τούτου φαινομένου, ὡς πανταχοῦ ἐπεκτείνεται· τίς ἀμφιβάλλει περὶ αὐτοῦ; Ἀλλὰ φαινόμενον ἀληθὲς δὲν μεταβάλλεται εἰς φαινόμενον ψευδὲς μόνον διότι δύναται νὰ δώσῃ λαβὴν καὶ εἰς τὴν ἀγυρτίαν.

Καὶ οἱ σοφοὶ ἂς μὴ θορυβηθῶσι· διότι δὲν πρόκειται περὶ ἐξαιρέσεως τῆς τάξεως τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἀλλὰ μόνον περὶ εἰσαγωγῆς καὶ ἄλλου νέου, διὰ τοῦτο καὶ μόνον κρινομένου ὡς ἀδυνάτου, διότι εἶναι νέον. Πᾶν νέον φαινόμενον ἔχει τινὰ μαγείας χροιάν. Ὀλίγην ὑπομονὴν, καὶ αἱ ἀκαδημίαι θέλουσι τῷ ἀναπετάσει τὰς πύλας των, καὶ ἅπαξ εἰσελθὸν, θέλει μᾶς φαίνεσθαι ἁπλούστατον τότε, ἁπλοῦν ὡς ἡ ἐν ἡμῖν συνάφεια τῆς διανοίας καὶ τῆς ἐκτάσεως, ἁπλοῦν ὡς ἡ διὰ τῆς γῆς ἐπάνοδος τοῦ μαγνητικοῦ ῥευστοῦ εἰς τοὺς τηλεγράφους, ἧς ὅμως ἡ περιστροφὴ ἐκτελεῖται ὅλως ἀκαταλήπτως, ἁπλοῦν ὡς ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος, κηρυχθεῖσα ἄλλοτε ἀδύνατος καὶ ἀντεπιστημονική.

Ἀναγνωρίζω τῷ ὄντι ὅτι ἄξιος σεβασμοῦ εἶναι ὁ φόβος ὃν τινες αἰσθάνονται μὴ παρεκτραπῶσι, πατοῦντες ἐπὶ ἐδάφους ἐφ' οὗ παύουσι τὰ φαινόμενα τὰ ὑποπίπτοντα εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν παρατήρησιν, καὶ ἡ ὁδὸς διέρχεται παρ' αὐτὰ τοῦ θαυμασίου τὰ ὅρια. Ἀλλὰ πρὶν ἢ παραδοθῶμεν εἰς τὸν φόβον ἡμῶν, πρέπει πρῶτον νὰ σκεφθῶμεν ἂν ὑπάρχῃ τι τὸ κοινὸν μεταξὺ τοῦ θαύματος τοῦ ἀνακαλοῦντος τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ μεταξὺ τῆς στιγμιαίας κινήσεως τῆς μεταδιδομένης εἰς ἀδρανὲς ἔπιπλον, μεταπίπτον ἀμέσως πάλιν εἰς τὴν πρώτην ἀκινησίαν του· προσέτι δὲ καὶ ἂν τῶν τραπεζῶν ἡ κίνησις οὐδεμίαν ἐπιδέχηται φυσικὴν ἑρμηνείαν. Ἑρμηνίαι αὐτῆς πολλαὶ εἰσὶ δυναταὶ, καὶ ὑποδεικνύω μνίαν αὐτῶν, οὐχὶ βεβαίως ὡς *ἀληθῆ*, ἀλλ' ὡς *δυνατήν*, μόνον ὅπως ἀποδείξω ὅτι δὲν βιαζόμεθα νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ κύκλου τῶν φυσικῶν ἀληθειῶν. Ὑποθετέον ὅτι ῥευστόν τι ἐκρέει ἐκ τῶν ἐνεργούντων τὸ πείραμα, καὶ μάλιστα ἔκ τινων ἐξ αὐτῶν· ὑποθετέον δ' ὅτι τὸ ῥευστὸν τοῦτο κινεῖται. Περιστροφὴ δὲν θέλει πηγάσει ἐκ τούτου; Ὑποθετέον προσέτι ὅτι τὸ ῥευστὸν τοῦτο ἀκολουθεῖ τὴν ὑπὸ τῆς θελήσεως ἐπιβαλλομένην αὐτῷ διεύθυνσιν, καὶ ὅτι σωρεύεται παρὰ τὸν πόδα εἰς ὃν δίδεται ἡ διαταγή. Ὁ ποῦς δὲν πρέπει νὰ ἐγερθῇ; Ὑποθετέον ὅτι τὸ ῥευστὸν φεύγει τὸν ὕελον· δὲν πρέπει νὰ παύσῃ ἡ κίνησις ὅταν ὁ ὕελος τεθῇ πρὸς ἓν τῶν χειλέων, τὸ ῥευστὸν δὲν πρέπει νὰ σωρευθῇ εἰς τὸ ἀπέναντι χεῖλος καὶ νὰ τὸ ἐγείρῃ; Δὲν διισχυρίζομαι ὅτι ταῦτα πάντα οὕτω συμβαίνουσιν, ἀλλὰ μόνον ὅτι δύνανται νὰ συμβαίνωσιν οὕτως ἄνευ μαγείας καὶ θαύματος. Ὁ γαλβανισμὸς, ὅστις δὲν λογίζεται θαῦμα, κινεῖ ἐν τούτοις τὰ πτώματα· ὥστε δὲν ἐννοῶ διατὶ εἶναι ἄτοπος ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἄλλη τις δύναμις δύναται νὰ κινήσῃ τὸ ξύλον.

Ὑπομονὴ, καὶ ἐλεύσεται ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ὁ Κ. Φουκὼ, ὅστις καὶ ἐπιστήμην καὶ συνείδησιν ἔχει, θέλει μετανοήσει ὅτι μετὰ τοσαύτης ζωηρότητος ἔγραψε· καὶ τότε θέλει ἐρευνήσῃ νὰ ἰδῇ τίς σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ φαινομένου οἷον παράγεται, καὶ μεταξὺ τῆς ὑποτιθεμένης ἀναιρέσεως τοῦ Κ. Φαραδαΐη, ἐφ' ᾗ τοσοῦτοι θριαμβευτικῶς ἐπεκρότησαν. Τί ἀποδεικνύει ὁ Κ. Φαραδαΐης διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων του δίσκων; Ὅτι ὑπάρχει δύναμις; Ἀλλὰ περὶ τούτου οὐδεὶς ἀμφιβάλλει. Ὅτι δὲν θαυματουργοῦμεν; Μὰ τὴν ἀλήθειαν τὸ ἠξεύραμεν. Ὅτι ἐπὶ περιστροφῆς ἐπιβεβλημένης προηγοῦνται οἱ ἀνώτεροι δίσκοι τῶν κατωτέρων; Ἐννοεῖται καὶ τοῦτο. Καὶ οὐ μόνον ἐννοεῖται, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἀποδεικνύει· πρῶτον διότι ἡ λοξότης τῆς κινήσεως δὲν πηγάζει διόλου ἐντεῦθεν· δεύτερον διότι ἡ λοξὴ ἐνέργεια, καὶ ἂν ὑποτεθῇ, δὲν καταμετρεῖται· καὶ τέλος καὶ πρὸ πάντων, διότι τὸ φαινόμενον τῆς περιστροφῆς δὲν εἶναι τὸ ὑφ' ἡμῶν προτεινόμενον, διότι γνωρίζομεν ὅτι δυσαπέδεικτον εἶναι, καὶ πᾶσα νέα ἐπιστήμη πρέπει νὰ στηρίζῃ τοὺς νόμους της ἐπὶ φαινομένων ἀναμφισβητήτων.

Καὶ ὅμως ἰδοὺ τὸ μέγα τοῦ Κ. Φαραδαΐη πείραμα μεθ' ὃ ἐκηρύχθη ὡς ἀρθεῖσα τοῦ λοιποῦ πᾶσα ἀμφιβολία, ὡς καταβληθὲν πᾶν τὸ γένος τῶν φανταστικοπόνων καὶ ὀνειροπώλων, ὡς καταστραφέντα πάντα αὐτῶν τὰ ὀχληρὰ ζητήματα. Τοῦ λοιποῦ οὔτε λόγος περὶ αὐτῶν οὔτε ἀπόκρισις. Μετὰ τὴν πληρεστάτην ταύτην σπουδὴν, τίς ἄλλη ἐναπολείπεται ἔρευνα; Καὶ ἡ Βασιλικὴ ἑταιρία τοῦ Λονδίνου, ἥτις «δὲν ἐφρόνησεν ὅτι προσβάλλεται ἡ ἀξιοπρέπειά της»

συγκαταβάσης εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ ὁ Κ. Φαραδαΐης, ὅστις αἰσχύνεται ὁπωσοῦν ὅτι κατεδέχθη νὰ γράψῃ περὶ αὐτῶν, καὶ ἄλλα σοφὰ σώματα, ὅσα οὐδ' ἐξέτασαν οὐδ' εἶπον τίποτε, ὅλοι ἀνακράζουσιν ὁμοφώνως διὰ τοῦ Κ. Φουκώ. « Ὡς ἀνίκανοι πρέπει ν' ἀποπεμφθῶσιν ὅλοι ὅσοι δὲν πεισθῶσιν ὑπὸ τῆς εὐφυοῦς αὐτῆς ἀναλύσεως . . . »

Ἂς προσέξωμεν, διότι οἱ ὀπαδοὶ τῶν ἀκριβῶν ἐπιστημῶν κινδυνεύουσι νὰ γίνωσιν, ὅσον ἡ ἐποχὴ ἐπιδέχεται, οἱ ἱεροκριταὶ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποπερατῶν τὸν λόγον ἐπανέρχομαι προθύμως εἰς τὴν ἰδέαν ἀφ' ἧς ἠρξάμην. Αἱ ἔνδοξοι ἑταιρίαι, ἃς ἕκαστος σέβεται, καὶ ἐγὼ ὑπὲρ πάντα ἄλλον, πρέπει νὰ προσέχωσιν ὀλίγον εἰς ἑαυτάς· διότι ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία θορυβεῖ τὴν κεφαλὴν, καὶ οἱ σοφοὶ ἡμῶν ὁπωσοῦν ἀπόλυτον ἀξιοῦσι τὴν ἐξουσίαν. Ἂν παρασυρθῶσιν εἰς κατάχρησιν αὐτῆς, ἂν ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι κέκτηνται τὴν ὁριστικὴν ἐξήγησιν τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, ἀρνῶνται πᾶσαν ἔρευναν ἐπὶ παντὸς νέου φαινομένου, μὴ εὐκόλως ἐνταττομένου εἰς τὰς ἐξηγήσεις αὐτῶν, διακινδυνεύουσιν οὕτω καὶ τὴν ἔννομον αὐτῶν δύναμιν· διότι τὰ φαινόμενα εἰσὶν ἰσχυρότερα τῶν ἀκαδημιῶν, καὶ ἀπωθούμενα, καὶ ἀρνούμενα, καὶ χλευαζόμενα, οὐχ ἧττον ὑπάρχουσι, καὶ μετὰ πεισμονῆς ἀπαιτοῦσι τὴν θέσιν αὐτῶν εἰς τὸν ἥλιον. Ἡ περὶ ἀπαραδέκτου ἔνστασις δὲν τ' ἀναχαιτίζει, οὐδὲ τὰ καταστρέφουσιν ἐμπαθεῖς κρίσεις καὶ κεναὶ ἀνασκευαί.

Ταῦτα ἐπεθύμουν νὰ εἰπῶ. Περὶ τῶν ἐπιλοίπων ὀλίγον μοὶ μέλλει. Ἀδιαφορῶ ἂν αἱ τράπεζαι στρέφωνται καὶ ἂν αἱ τράπεζαι ὑπακούωσιν· ἀλλὰ θέλω οὐδεμία τυραννία νὰ μὴ πνίγῃ οὐδεμίαν ἀλήθειαν, εἴτ' ὄψποτε καὶ ἂν εἶναι. Πολεμῶ τὰς συνοπτικὰς ἀποφάνσεις, καὶ διὰ τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων θέλω νὰ σώζω τὸ ἐπ' ἐμοὶ ὅσον ἐπιτέτραπται ἡμῖν μέρος ἐλευθερίας, τὴν ἐλευθερίαν τῆς διανοίας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Τοῦτο καὶ μόνον τὸ αἴσθημα μετέβαλε δι' ἐμὲ εἰς καθῆκον ὅ,τι κατ' ἀρχὰς μοὶ ἦτον ἁπλῆ διασκέδασις. Αἱ ἐκθέσεις τοῦ Κ. Φουκὼ μοὶ ἔδειξαν τὴν ἠθικὴν, τὴν φιλοσοφικὴν, καὶ τὴν κυρίως σπουδαίαν φάσιν τῆς συζητήσεως. Ἄλλως δὲν ἤθελον καταβῆ εἰς αὐτήν· διότι ἕκαστος τὸ ἔργον του, καὶ τὸ ἐμὸν περιστρέφεται εἰς σπουδὰς πάντα ἀλλοτρίας.

13 Αὐγούστου 1853.

Α. Γασπαρῆνος.

ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΕΙΟΥ.

—o—

Τῇ 20 Σεπτεμβρίου, περὶ τὴν 11 ὥραν π. μ., ἐγένετο. ἐν τῷ Πανεπιστημείῳ, ἡ πανηγυρικὴ ἐγκαθίδρυσις τῶν διὰ τὸ ἐπιὸν ἀκαδημαϊκὸν ἔτος ἀρχῶν τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος, ἤτοι τοῦ πρυτάνεως Κ. Ν. Κωστῆ, τῶν κοσμητόρων τῶν τεσσάρων σχολῶν καὶ τῶν νέων μελῶν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου.

Κατὰ τὸ ἔθος ὁ τοῦ προηγουμένου ἔτους πρύτανις ἔδωκε λόγον τῶν τε πράξεων αὐτοῦ καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Πανεπιστημείου ἐν γένει, καταδείξας τὴν εἰς πολλὰ γενομένην πρόοδον· μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κ. Ν. Κωστῆς ἀνέγνω ἔκθεσιν περὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

Λυπούμεθα διότι δὲν δυνάμεθα ἀπὸ τοῦδε νὰ διακοινώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν τὸν λόγον τοῦ Κ. Π. Ἀργυροπούλου· εὐχαρίστως δὲ καταχωρίζομεν τὴν πραγματείαν τοῦ νέου πρυτάνεως.

Κύριοι!

Ἀναδεχόμενος σήμερον τὰ σπουδαιότατα τοῦ πρυτάνεως καθήκοντα, ὁμολογῶ ὑμῖν χάριτας, ἀξιότιμοι συνάδελφοι, διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγαθὴν ὑμῶν διάθεσιν, εὐγνωμονῶ δὲ τὰ μέγιστα πρὸς τὸν σεβαστὸν ἡμῶν Ἄνακτα, ὅστις κηδόκησεν ἵνα μοὶ ἐπιτρέψῃ τὴν κατὰ τὸ νῦν ἀρχόμενον ἀκαδημαϊκὸν ἔτος διοίκησιν τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ παρὰ μὲν τοῦ ἀξιοτίμου καὶ εὐφραδοῦς προκατόχου μου ἠκούσατε ἄσμενοι, τὴν γενομένην πρόοδον ὑπὸ τὴν συνετὴν αὐτοῦ διοίκησιν ἐν τῷ Πανελληνίῳ τούτῳ καθιδρύματι, ἐπικαλοῦμαι δὲ καὶ αὐτὸς τὴν ἐπιεικῆ ὑμῶν ἀκρόασιν ἐπὶ τὰ ῥηθησόμενα.

Ὁ Ἕλλην, ἅμα ἐλευθερωθεὶς τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ, κατενόησεν ὅτι τὸ ἐν στενοῖς ὁρίοις περιληφθὲν (ὡς μὴ ὤφελεν!) Ἑλληνικὸν Κράτος, ἀδύνατον ἦν ἄλλως ἐπεκτείνειν ἐφ' ἁπάσης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ ἐπενέργειαν εἰμὴ διὰ τῆς παιδείας καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν φώτων. Πρὸς τὸν ἐθνωφελῆ δὲ τοῦτον σκοπὸν ἔκρινε συντελεστικώτατον τὴν ἵδρυσιν Πανεπιστημίου ἑλληνικοῦ καὶ τὴν κρίσιν ταύτην ἀμέσως παρηκολούθησε καὶ ἡ πρᾶξις. Οἱ δὲ ὁμογενεῖς πάντες προεθυμήθησαν ἐξ ἑλληνικῆς τῷ ὄντι φιλοτιμίας ἵνα συνδράμωσιν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἀξιοπρεποῦς τούτου ναοῦ τῶν Μουσῶν, ὅστις κατέστη, οὕτως εἰπεῖν, κοινὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ φωτοβόλος ἑστία, ἐξ ἧς μέλλουσι μετ' ὀλίγον νὰ διαχυθῶσιν ἐφ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν αἱ ζωοποιαὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀκτῖνες. Δόξα λοιπὸν καὶ τιμὴ εἰς τοὺς στήσαντας τὴν εὐρυθέμεθλον καὶ ὑψάντυγα ταύτην τῆς διανοίας γέφυραν, καθ' ἣν μέλλουσι νὰ διαβῶσιν, οὐχὶ ὡς πάλαι ποτὲ ἐπὶ τῆς ἑλλησποντείου ἐκείνης, ἐνοπλα στίφη βαρβάρων εἰςὑποδούλωσιν ἐλευθέρων λαῶν, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς κρείττονας τῆς παρούσης τύχης ἀξίους λαοὺς τῆς Ἀσίας. Ταῦτα λέγων δὲν φοβοῦμαι μή τις μὲ κατακρίνῃ ὡς τεράστιά τινα καὶ ἀκατόρθωτα ὑπερκόμπως φοιβάζοντα, οὐχὶ· διότι οἱ μέχρι τοῦδε ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ καρποὶ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἐπελπίζουσιν ἡμᾶς εὐλόγως εἰς τὸ μέλλον περὶ πολλῷ πλειόνων καὶ κρειττόνων, καὶ ὡραιοτέρων· ἐπειδὴ καὶ ἱερεῖς πεπαιδευμένοι, καὶ φιλολόγοι προσηκόντως συγκεκροτημένοι, καὶ νομικοὶ καὶ ἰατροὶ ἐπιστήμονες οὐκ ὀλίγοι ἐξῆλθον τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, καὶ πολλαχοῦ τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος διασπαρέντες συντελοῦσι θαυμασίως πρὸς μετάδοσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδείας καὶ διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ. Παραλείπων δὲ ἄλλοις πολὺ ἐμοῦ ἱκανοτέροις τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἀγαθῶν, ὧν ὁ πολιτισμὸς γίνεται πρόξενος τῇ ἀνθρωπότητι, ἔρχομαι ν' ἀναφέρω μόνον ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ὠφελειῶν, ἃς οὗτος παρέχει εἴς τε τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑγείαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει κοινωνικός· διὸ ὅσον ἂν προχωρήσωμεν πρὸς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, εὑρίσκομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅτι ἀείποτε διετέλεσε ζῶν ἐν κοινωνίᾳ μᾶλλον ἢ ἧττον πεπολιτισμένῃ καὶ οὐδέποτε ἐντελῶς ἀπομεμονωμένος· οἱ δὲ εὑρεθέντες ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἦσαν ἄτομά τινα ἐγκαταλελειμμένα ἐκ περιστάσεως ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν, οὐδέποτε ὅμως μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων, ὅπερ ἔπρεπε βεβαίως νὰ συμβῇ, ἂν ὁ μονήρης βίος ἦτο φυσικὸς τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζώων, καὶ μάλιστα τῶν κατ' ἐξοχὴν ἀγρίων, ὧν τὸ μονοδίαιτον ἀποτελεῖ τὸν φυσικὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χαρακτῆρα.

Τὸ δὲ φύσει κοινωνικὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀποδεικνύουσι καὶ πολλαὶ τῆς τε ὑλικᾶς καὶ πνευματικῆς φύσεως αὐτοῦ ἰδιότητες· διότι οὐδὲν τῶν ζώων γεννᾶται τοσοῦτον ἀσθενὲς καὶ ἀλλοτρίας βοηθείας πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ δεόμενον, ὅσον ὁ ἄνθρωπος. Οὐδενὸς δὲ τούτων τὸ πρόσωπον ἔχει τοιαύτην κατασκευὴν ὥστε νὰ χρησιμεύῃ ὡς κάτοπτρον τῆς ψυχῆς δεικνύον τοῖς ὁμοίοις αὐτῷ τὰ ποικίλα αἰσθήματα, τὰς διαφόρους παθήσεις καὶ διαθέσεις αὐτῆς. Προσέτι οὐδὲν τῶν ζώων ἔχει γλῶσσαν τόσον εὔκαμπτον καὶ εὐκίνητον, ἑπομένως δ' ἐπιτηδείαν εἰς διάρθρωσιν τῆς φωνῆς καὶ παραγωγὴν ποικιλωτάτων φθόγγων, δι' ὧν ἀνακοινοῖ τοῖς ὁμοίοις αὐτῷ πᾶσαν ἔννοιαν καὶ χρείαν καὶ προσφέρει τὴν παρ' ἑαυτοῦ, ἢ αἰτεῖται τὴν παρ' ἐκείνων συνδρομὴν καὶ βοήθειαν· καὶ τέλος οὐδὲν τούτων ἔχει τὴν ἔμφυτον ὁρμὴν τόσον περιωρισμένην ὅσον ὁ ἄνθρωπος, οὐδ' ἑπομένως τοιαύτην χρείαν τῆς παρὰ τῶν ἄλλων διδασκαλίας εἰς γνῶσιν τῶν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὠφελούντων ἢ βλαπτόντων. Ἐκ τούτων ἄρα καὶ ἄλλων λόγων, οὓς, συντομίας χάριν, παραλείπομεν, καταφαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει κοινωνικός, καὶ ὅτι διὰ τὰς ποικίλας αὐτοῦ φυσικάς τε καὶ ἠθικὰς χρείας, ἀνάγκη νὰ ζῇ ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῶν ὁμοίων αὐτῷ.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀσθενέστατον τῶν ζώων ἐν τῇ μονώσει αὐτοῦ, γίνεται ἀήττητος ἐν τῇ μετὰ τῶν ὁμοίων κοινωνίᾳ. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου αὐξάνεται κατὰ λόγον τῆς μετ' ἀλλήλων ἐνεργείας, καὶ ἡ συνδρομὴ τῶν δυνάμεων ἀποτελεῖ ὅ,τι περισσότεροι ἀγῶνες ἑκάστου κατ' ἰδίαν ἀδυνατοῦσι ν' ἀποτελέσωσι. Τὴν δὲ τοιαύτην τῶν δυνάμεων συνδρομὴν παράγει ὁ κοινωνικὸς βίος, παρέχων ἑκάστῳ τὰς δυνάμεις πάντων, τῷ ἀδυνάτῳ δηλονότι τὴν ῥώμην τοῦ ἰσχυροῦ, τῇ ἀσθενεῖ νηπιότητι καὶ τῷ ἐκνενευρισμένῳ γήρατι τὴν σύμπραξιν τῆς ὡρίμου ἡλικίας, τῇ δὲ χάριτι τῆς γυναικὸς συζευγνύων τὴν τοῦ ἀνδρὸς δραστηριότητα. Ναί, ὁ κοινωνικὸς βίος συνάπτει, οὕτως εἰπεῖν, καὶ τοὺς ζῶντας μετὰ τῶν νεκρῶν, καὶ στερεωθεὶς ἅπαξ διατηρεῖ τῇ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν παραδόσει πᾶσαν γνῶσιν ὠφέλιμον τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι ὁ χρόνος πολλάκις φέρει εἰς λήθην τὰ ὀνόματα τῶν ἐνεργούντων προσώπων, τὰ πράγματα ὅμως εἰς ἀεὶ διαμένουσι, ὥστε εὐλόγως τὸ ἀνθρώπινον γένος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἓν μόνον ἄτομον ἀΐδιον καὶ ἀδιαλείπτως προσκτώμενον νέας δυνάμεις ἢ διηνεκῶς τελειοποιούμενον ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν αἰώνων. Ἀναντίῤῥητον λοιπὸν ὅτι αἵ τε φυσικαὶ καὶ ἠθικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσονται καὶ γίνονται τελειότεραι ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ. Πρὸς τούτοις καὶ αὐτὴ ἡ φυσικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ, κατὰ τὴν πρώτην μάλιστα ἀρχὴν αὐτῆς ἄνευ τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ εὑρίσκει τὴν ἀπαιτουμένην ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν. Ἀλλ' ἐξετάσωμεν ἤδη λεπτομερέστερον τὴν ἐπὶ τῆς φυσικῆς ζωῆς δύναμιν τῆς κοινωνίας.

Ἡ γῆ ἐν τῇ ἀρχικῇ καὶ καθ' αὐτὸ φυσικῇ αὐτῆς καταστάσει οὐδόλως παρέχει τὰ πρὸς ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου ἀναγκαῖα. Τοὐναντίον δὲ μάλιστα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως φαίνονται τότε δυσμενῶς μᾶλλον διακείμενα πρὸς τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ· διότι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἔνθεν μὲν κατακλύζουσιν ὕδατα, μήπω περικλεισθέντα ἐν κοίτῃ μᾶλλον ἢ ἧττον στενῇ καὶ διευκολυνούσῃ τὴν ῥοὴν αὐτῶν, συνιστῶντα δὲ ἕλη φθοροποιὰ καὶ πλήρη μιασμάτων· ἔνθεν δὲ καλύπτουσιν ἔρημοι ἀμμώδεις καὶ ἡλιοκαεῖς, ἢ πέτραι τραχεῖαι καὶ βράχοι ἀπότομοι, ἢ δάση ἀπέραντα δένδρων ἀγρίων καὶ φυτῶν παρασίτων πλήρη ἀνημέρων θηρίων καὶ ἰοβόλων ἑρπετῶν.

Καὶ αὐτὴ ἡ ἀτμοσφαῖρα, μεμολυσμένη ὑπὸ ποικίλων δηλητηρίων ἐξατμίσεων, περιέχει ἐν ἑαυτῇ μυρία θανάτου σπέρματα, τοσούτῳ ἐπικινδυνώτερα, ὅσῳ ὑπάρχουσιν ἀφανῆ καὶ ὅμοια τοῖς ἀοράτοις ἐκείνοις πονηροῖς πνεύμασιν, ἅπερ ἡ δεισιδαιμονία κατῴκιζεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ (α).

Διὰ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὅμως δραστηριότητος τὰ ἕλη ἀπεξηράνθησαν, οἱ ποταμοὶ περιωρίσθησαν ἐν ταῖς κοίταις αὐτῶν, καὶ τὰ ὕδατα συνήχθησαν, πάν-

(α) Ἐκ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν ὅτι τοιαύτη τις ἦν ἡ κατάστασις τῶν πλείστων μερῶν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν νῦν εὐκρεστάτων καὶ ἐπιτηδειοτάτων πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, οἷον τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας κτλ. Οὕτω δὲ ἔχουσα εὑρέθη σχεδὸν καὶ ἅπασα ἡ Ἀμερική, πλὴν τῆς Περουβίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ, ὅπου ὁ πολιτισμὸς ἦν ὁπωσοῦν ἀνεπτυγμένος.

τα δὲ ταῦτα ὑποταγέντα, ὡς εἰπεῖν, αὐτῷ ἐγένοντο χρήσιμα εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ εἴδη ὀρεσιβίων καὶ ἀτιθάσσων θηρίων ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τῆς γῆς ἢ τοὐλάχιστον περιωρίσθησαν, τοὐναντίον δὲ ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ εἴδη τῶν ζώων τῶν χρησίμων τῇ ἀνθρωπότητι, τῶν δὲ φυτῶν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἐπληθύνθησαν τὰ χρήσιμα πρὸς τροφὴν καὶ πλήρωσιν τῶν χρειῶν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τέλος διὰ τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος διέσχισε τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς καὶ προενεγκὼν τὰ μέταλλα κατεσκεύασε πολύτιμα ὄργανα, δι' ὧν ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐπολλαπλασιάσθησαν.

Ἀλλ' ἡ γῆ μεταβάλλεται οὕτως καὶ βελτιοῦται ἐφ' ὅσον διατηρεῖται ὁ κοινωνικὸς βίος καὶ ὁ πολιτισμός. τούτων δὲ παρακμασάντων ἢ καὶ ὅλως ἐκλιπόντων, μεταπίπτει ταχέως καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἀγρίαν ἐκείνην μορφὴν, εἰς ἣν εὑρίσκετο πρότερον. Ὅθεν καὶ αὐταὶ αἱ ἀσθενέστεραι κατὰ τὸν πολιτισμὸν μεταβολαὶ καὶ παλίρροιαι γίνονται κατάδηλοι εἰς τὸν προσεκτικὸν περιηγητὴν ἐκ μόνης τῆς ὄψεως τοῦ τόπου (α).

Ὅτι δὲ ὁ ἄνθρωπος δύναται ὡσαύτως διὰ τῆς καλλιεργείας καὶ τὴν θερμοκρασίαν τῆς χώρας νὰ μεταβάλῃ καὶ ἐπιτηδείαν πρὸς τὴν ὑγείαν αὐτοῦ νὰ καταστήσῃ, ἀποδείκνυται ἐξ ἄλλων τε πολλῶν καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς·

Ἐκ τινων χωρίων τοῦ Ὁρατίου καὶ τοῦ Ἰουβεναλίου μανθάνομεν, ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁ Τίβερις ἐπήγνυτο ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ὅπερ νῦν διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀπεράντων τῆς Γερμανίας δασῶν καὶ τῆς καλλιεργείας τῆς περὶ τὴν Ῥώμην χώρας οὐδέποτε συμβαίνει. Ἐκ δὲ τῆς παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ περιγραφῆς τοῦ κλίματος τῆς Γαλατίας, συνάγεται ὅτι ἡ θερμοκρασία τῆς χώρας ταύτης τὰ μάλιστα ἐβελτιώθη ὡς καὶ ἡ τῶν παρακειμένων αὐτῇ χωρῶν τῆς Γερμανίας, τῆς Ἱσπανίας καὶ καθόλου τῆς βορείου Εὐρώπης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος. Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ· ὥστε ἡ ἄμπελος καλύπτει σήμερον τὰς χώρας, ἀφ' ὧν ἄλλοτε ἀφιλοξένως ἀπωθεῖτο.

Ἀλλὰ τίς ἠχρεία τοῦ ζητεῖν παραδείγματα ἀλλότρια καὶ μακρὰν ἡμῶν, ἐν ᾧ τοιοῦτο παρέχει αὐτὴ ἡ πόλις ἐν ᾗ ζῶμεν; διότι κατὰ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς, ὅτε δηλαδὴ αἱ πολυάνθρωποι Ἀθῆναι ἐθεωροῦντο ὡς ἑστία τοῦ πολιτισμοῦ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, ἱστορεῖται ὁ Πλάτων διδάσκων τὰς ὑψηλὰς αὐτοῦ περὶ τοῦ ὄντος θεωρίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ τῶν δένδρων σκιάν. Παρὰ δὲ τὸν Ἰλισσὸν ἠκούοντο αἱ ἀηδόνες, ἐνοῦσαι τὰ ἐμμελῆ αὐτῶν ᾄσματα τῷ ἡδεῖ ψιθυρισμῷ τοῦ ῥεύματος κατερχομένου ῥείθρου, ὅπου σήμερον μόνον δύσηχοι φθόγγοι τελματιαίων σειρήνων ἐνοχλοῦσι τὰς ἀκοὰς τοῦ περιηγητοῦ, ἐκπληττομένου διὰ τὴν μεταβολήν. Ἐν ᾧ δὲ εἰς τὰς σελίδας τῶν ἀττικῶν ποιητῶν καὶ πεζογράφων εὑρίσκομεν ζωηροτάτην εἰκόνα τῶν καλλονῶν τῆς πόλεως, βλέπομεν αὐτὴν φεῦ! φθειρομένην βαθμηδὸν ὑπὸ τῆς ἀλληλοδιαδόχου εἰσβολῆς διαφόρων ἐθνῶν βαρβάρων, ὧν βαρβαρώτατοι καὶ ὀλεθριώτατοι ἐγένοντο οἱ τελευταῖοι αὐτῆς δορυκτήτορες, διότι ὑπὸ τούτων, σκοπούντων μόνον νὰ κορέσωσι τὴν ἑαυτῶν ἀπληστίαν, οἱ ἀγροὶ τῆς Ἀττικῆς βαθμηδὸν ἠρημοῦντο, αἱ πηγαὶ ἀπεξηραίνοντο, νόσοι δὲ ποικίλαι αὐτὴν καταμαστίζουσαι ἠλάττουν τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἕως οὗ τέλος κατέστησαν αἱ Ἀθῆναι, ἡ λαμπρὰ αὕτη μητρόπολις τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, πολίχνιον ἄθλιον. Ἀλλὰ, χάρις τῇ ἀνδρίᾳ τῶν Ἑλλήνων, ὧν τὴν ὑπομονὴν κατέστησαν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τὰ μακρὰ παθήματα, ἀπολλαγεῖσαι τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ ἤρξαντο πάλιν ἀναλαμβάνειν τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν καλλονὴν, καὶ τὸ πρώην νοσῶδες γενόμενον κλίμα αὐτῶν συμμεταβάλλεσθαι ἐπὶ τὸ ὑγιεινότερον.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ κοινωνία καὶ ὁ πολιτισμὸς ἀσφαλίζει καὶ καθίστησιν εὐχερεστέραν καὶ εὐδαιμονεστέραν τὴν φυσικὴν τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν, συντελεῖ οὐχ ἧττον καὶ εἰς ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τῆς πνευματικῆς, ἥτις πολλαχοῦ πάλιν φαίνεται ἐπενεργοῦσα ἐπ' ἐκείνης. Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἄσκησις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, ἣν τινες ἐθεώρησαν ὡς ἐπιβλαβῆ τῇ ὑγείᾳ καὶ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου, πλανηθέντες ἐξ ὀλίγων παραδειγμάτων, εὑρίσκεται, προσηκόντως γινομένη, συντελεστικὴ καὶ ὠφέλιμος· διότι ἡ μὲν ζωὴ διατηρεῖται, ἐνδυναμοῦται καὶ παρατείνεται διὰ τῆς ἐνεργείας ἁπάντων τῶν ὀργάνων· ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου μόνου ἡ διηνεκὴς ἐνέργεια εἶναι τὰ μάλιστα ἀναγκαία πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς, διὰ τοῦτο ἡ ἄσκησις αὐτοῦ τε καὶ τῆς δι' αὐτοῦ ἐνεργούσης διανοητικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἐπίσης ἀναγκαία, ὡς ἡ ἄσκησις τῶν μυῶν καὶ τοῦ σώματος καθόλου. Συμφώνως δὲ τοῖς λεγομένοις καὶ ἐναντίον τῆς φωνασκίας τινῶν, ἀπεδείχθη ὅτι ἡ *πιθανὴ* ζωὴ τῶν πεπαιδευμένων εἶναι μακροτέρα τῶν μὴ τυχόντων παιδεύσεως (α).

Διότι κατὰ τὸν συγκριτικὸν πίνακα τοῦ Βρουνῶ περὶ τῆς πιθανῆς ἡλικίας τῶν διακριθέντων ἐν διαφόροις κλίμασι κατὰ τὴν περὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα ἐνασχόλησιν, συνάγεται ὅτι οἱ πλεῖστοι

(α) Ἡ Αἴγυπτος αὐτόνομος τὸ πάλαι, καίτοι ἀτελῶς πεπολιτισμένη, ἦν ἐκ τῶν ὑγιεινοτέρων, εὐφόρων καὶ πολυανθρώπων χωρῶν τῆς ἀρχαιότητος, νῦν δὲ, δούλη τῇ ἀμαθείᾳ καὶ τῇ βαρβαρότητι, κατέστη χώρα νοσωδεστάτη. Καὶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος, οὗτινος ἡ πλημμύρα ἄλλοτε, προσηκόντως διευθυνομένη, ἐθεράπευε τὸ ξηρὸν καὶ φύσει ἄγονον τῆς γῆς ταύτης, ἐγένετο κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀμαθείας ἕνεκα τῶν κρατούντων, αἰτία τοῦ βροτολοιγοῦ λοιμοῦ, ὅστις οὐ μόνον τὴν χώραν ταύτην κατερήμωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Εὐρώπην ἐπὶ πολλὰ συνεχῶς ἔτη κατεμάστισεν, ὅλων χωρῶν τὸν παντελῆ ὄλεθρον ἐπενεγκών.

(α) Ἐλήφθησαν ὡς ἔτυχεν 152 πεπαιδευμένοι, ὧν τὸ ἥμισυ ἐκ τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τὸ δὲ λοιπὸν ἐκ τῆς φιλολογικῆς, καὶ τὸ προϊὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἐτῶν τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἦν 10,511, ὅπερ διαιρούμενον διὰ 152, παρέχει πηλίκον 69 ἔτη καὶ ὀλίγον τι πλέον τῶν δύω μηνῶν ὑπὲρ ἑκάστου.

τῶν πεπαιδευμένων ἔν τε τῇ ἀρχαιότητι καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀφίκοντο εἰς βαθὺ γῆρας, μάλιστα δὲ τῶν ἀρχαίων οἱ ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Στωϊκῶν καὶ τῆς τῶν Πυθαγορείων, τῶν διδασκόντων ἐν πᾶσι μετριότητα καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἠθικῆς δυνάμεως. Ὅθεν ἡ περὶ τὰς ἐπιστήμας ἐνασχόλησις, ἐξεταζομένη καθόλου καὶ οὐχὶ ἐπί τινων ἀτόμων καταχρωμένων αὐτῇ, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πηγὴ ζωῆς καὶ ἠθικῆς τέρψεως. Αὕτη κωλύει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πολλῶν σωματικῶν καταχρήσεων, ὑποτάσσει τῷ λόγῳ τὰς πολλάκις ἀλόγους ὁρμὰς καὶ ὀρέξεις, καὶ ἀποτρέπει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς μονησικακίας καὶ τῶν παθῶν, τῆς πηγῆς τοσούτων ἐρίδων καὶ ὀλέθρων· ἐξαίρουσα δ' αὐτὸν εἰς ἀνωτέραν διανοητικὴν σφαῖραν, δεικνύει αὐτῷ τὰς ὑψηλοτάτας τῶν ἀληθειῶν, ὅσας ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ παντὸς ἀνεκάλυψε, καὶ παρέχει τὴν συνείδησιν τῆς ἠθικῆς ἑαυτοῦ ἀξίας καὶ τοῦ προορισμοῦ (α).

Καὶ διισχυρίσθησαν μέν τινες ὅτι οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ ἀτονοῦσιν ἕνεκα τῆς ἀργίας ἢ ἐκνευρίζονται ἕνεκα τῶν καταχρήσεων· ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἡμαρτημένος, καθ' ὅσον ἡ ἀργία καὶ ἡ κατάχρησις δὲν εἶναι φυσικὰ τοῦ πολιτισμοῦ παρεπόμενα ἀλλ' ἐκτροπαὶ τοῦ ἀνθρώπου, φαινόμεναι ὑπ' ἄλλην μορφὴν καὶ παρὰ τοῖς ἀγρίοις λαοῖς, οἵτινες ποτὲ μὲν παραδίδονται εἰς πόνους ὑπερβολικοὺς καὶ ἀσκόπους, ποτὲ δὲ διάγουσιν ἐν πλήρει νωθρείᾳ. Ἀλλὰ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι καθίσταται ἀσυγκρίτως εὐχερεστέρα ἡ εὔκαιρος τῶν πόνων καὶ τῆς ἀναπαύσεως ὑπαμοιβὴ καὶ ἡ ἀποφυγὴ πάσης τῶν ζωτικῶν δυνάμεων καταχρήσεως, εὐχερεστέρα δὲ καὶ ἡ διατήρησις τῆς ὑγείας καὶ ἡ κατὰ τῶν νόσων βοήθεια· ὅθεν παρετηρήθη ὅτι κατὰ λόγον τοῦ αὐξάνοντος πολιτισμοῦ ἐλαττοῦται καὶ ὁ θάνατος (α).

Κατὰ δὲ τὸν Βυρῶνα τέλος πλειότερα παραδείγματα μακροβιότητος εὑρίσκομεν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἔνθα οἱ ἄνθρωποι, παραδιδόμενοι συνήθως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, κακῶς τρεφόμενοι, καὶ τῶν πρὸς θεραπείαν ἀναγκαίων ἔν τισι χωρίοις στερούμενοι, τάχιον ἀποθνήσκουσιν.

Καθόλου δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων πάσης χώρας χωρεῖ παραλλήλως τῷ πολιτισμῷ αὐτῆς· διὸ ἔν τισι χώραις, καί τοι μὴ παρεχούσαις τὰ τῆς ζωῆς μέσα ἐν ἀφθονίᾳ, βλέπομεν τὸν πληθυσμὸν ἀπαύστως πολλαπλασιαζόμενον. ἐν ᾧ τοὐναντίον συμβαίνει ἐν ἄλλαις, καί τοι δαψιλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως πεπροικισμέναις.

Πρόχειρον δὲ παράδειγμα ἔστω ἡ Ἑλλὰς, ἡ παραλία πᾶσα τῆς Συρίας καὶ ἡ τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ὅπου πάλαι μὲν ὑπῆρχον ἡ τῆς Ῥώμης ἰσχυρὰ ἀντίπαλος Καρχηδὼν, ἡ μεγαλοπρεπὴς Παλμύρα, ἡ εὐτειχιστος Τύρος, ἡ ἐμπορικωτάτη Σιδὼν, καὶ τόσαι ἄλλαι ἐπίσημοι πόλεις, νῦν δ' ὁ ὁδοιπόρος δὲν εὑρίσκει εἰμὴ ἄσημά τινα πολίχνια ἢ ὀλίγας τινὰς καλύβας ἱδρυμένας ἐπὶ τῶν σκυθρωπῶν ἐρειπείων. Τέλος δὲ ἡ γείτων ἡμῶν ἐπικράτεια, ἡ περιλαμβάνουσα τὰς τερπνοτάτας καὶ εὐφορωτάτας τῆς οἰκουμένης χώρας, τὰ εὐθαλῆ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τὸ μαγευτικὸν Βυζάντιον, τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ἧς τὰ παράλια ἐκάλυπτον ἄλλοτε πολυπληθεῖς, καὶ πολυτάλαντοι, καὶ ἀκμάζουσαι ἀποικίαι· ἀλλὰ τί βλέπει τις ἐκεῖ σήμερον; δυστυχίαν καὶ ἐρήμωσιν, φυσικὸν παρεπόμενον τῇ δουλείᾳ καὶ τῇ βαρβαρότητι. Τοὐναντίον δὲ ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ῥωσσίας αὐξήθη θαυμασίως, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πέτρου ἐπενεχθεῖσαν πολιτικὴν μεταρρύθμισιν, εἰς τὴν ὑπὸ τῆς φύσεως δαψιλῶς πεπροικισμένην ταύτην χώραν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πάλλας, λέγων ὅτι ἡ Σιβηρία, ἥτις πρὸ διακοσίων ἐτῶν ἦν μεγάλη καὶ ἄγνωστος ἔρημος, κατῳκεῖτο δὲ ὀλιγώτερον καὶ αὐτῶν τῶν ἐρήμων τῆς βορείου Ἀμερικῆς, προξενεῖ ἔκπληξιν εἰς τὸν περιηγητὴν διὰ τὴν γιγαντιαίαν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἐν βραχεῖ γενομένην.

Οὐ μικρὰν δὲ δύναμιν ἔχει ὁ πολιτισμὸς καὶ ἐπὶ τῆς μορφῆς καὶ τῶν φυσικῶν χαρακτήρων τοῦ ἀνθρώπου· διότι πάντες οἱ ἄγριοι λαοὶ διακρίνονται ἐκ τοῦ δυσειδοῦς τῆς μορφῆς αὐτῶν· βεβαιοῦται δὲ μάλιστα ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων παρατηρήσεων, ὅτι ἡ δυσμορφία αὕτη εἶναι ἀείποτε ἀνάλογος τῷ βαθμῷ τῆς βαρβαρότητος τῶν λαῶν. Οὕτως οἱ κάτοικοι τοῦ **Van-Diémen** εἰσὶν οἱ ἀγριώτατοι ἅμα καὶ οἱ δυσειδέστατοι τῶν ἀνθρώπων (β).

(α) Καθ' ὅσον διὰ τοῦ βαθμηδὸν προβαίνοντος πολιτισμοῦ πολλαπλασιάζονται τὰ αἴτια τῆς φυσικῆς βελτιώσεως, κατὰ τοσοῦτον ἐλαττοῦνται τὰ τῆς φυσικῆς βλάβης καὶ καταστροφῆς, ὧν ἰσχυρότερον ὑπάρχει ἀναντιρρήτως ὁ λιμός. Ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀνθρώπων αὐξάνεται παντοῦ ἢ ἐλαττοῦται κατὰ λόγον τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἂν δὲ δι' ἐκτάκτων μεταβολῶν τῆς ἀτμοσφαίρας ἀποτύχῃ ἐπὶ ἓν ἢ δύω ἔτη ἡ συγκομιδὴ τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἐπέρχεται λιμὸς, οὐ μόνον μυρίων ἀνθρώπων τὴν καταστροφὴν ἐπαγόμενος, ἀλλὰ καὶ πρόξενος πολλῶν ἐπιδημικῶν ἢ σποραδικῶν νόσων γινόμενος· διότι, κατὰ τὸ γενικὸν ἀξίωμα, πᾶς λαὸς κακῶς τρεφόμενος, καὶ μᾶλλον ἐξασθενίζει καὶ εἰς νόσους συχνότερον ὑποπίπτει. Ἐκ τῆς ἱστορίας ὅμως μανθάνομεν ὅτι ὁ λιμὸς ἦτο συχνότερος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ αὐτοῖς ἔτι τοῖς πεπολιτισμένοις ἢ νῦν παρὰ τοῖς νεωτέροις, παρ' οἷς, διὰ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ, ἐπολλαπλασιάσθηταν καθόλου καὶ ἐτελειοποιήθησαν τὰ τῆς διατροφῆς μέσα.

Καὶ ὁ πόλεμος δὲ, ὢν ἄλλως καταστρεπτικὸς παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἔθνεσι, νῦν μετήλλαξεν ἐντελῶς χαρακτῆρα ἐκ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ διότι οὐ μόνον ἡ θηριώδης ἀλληλοφαγία τῶν πολεμίων καὶ ἡ ἀνθρωποθυσία τῶν αἰχμαλωτιζομένων ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἄλλοτε βαρυαλγὴς καὶ πολύστονος δουλεία ἐκουφίσθη σήμερον διὰ τῆς δυνάμεως τῶν θείων δογμάτων τοῦ χριστιανισμοῦ, δι' ἧς καὶ οἱ πόλεμοι σπανιώτεροι κατέστησαν καὶ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους τοιαύτη συμπάθεια δείκνυται, οἷα καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοεθνεῖς στρατιώτας.

(α) Ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὸν Heberton τὸ 1700 ἀπέθνησκεν 1 ἐξ 25, τὸ 1801, 1 ἐκ 35, ἀκολούθως δὲ 1 ἐκ 38, τὰ νῦν ὅμως ἡ ἀναλογία εἶναι πολὺ μᾶλλον εὐχάριστος, ἤτοι 1 ἐκ 46. Ἐν Γαλλίᾳ δὲ πρότερον μὲν ἀπέθνησκον κατ' ἔτος 1 ἐκ 30, ἤδη δὲ 1 ἐκ 42, ἤτοι ἓν τέταρτον καί τι ὀλιγώτερον.

(β) Ἡ κατάστασις τοῦ σώματος αὐτῶν εἶναι προφα-

Ἡ μορφὴ ἄρα τοῦ ἀνθρώπου ἐν μόνῃ τῇ πεπολιτισμένῃ κοινωνίᾳ λαμβάνει τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς τελειότητο., ἐν ᾗ παρίσταται ὁ ἄνθρωπος ὡς βασιλεὺς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων, τὸ δὲ μέτωπον αὐτοῦ ἀνυψοῦται ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς κάτοπτρον τῶν εὐγενῶν καὶ ὑψηλῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων, δι' ὧν καὶ οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου ὡραΐζονται, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἀγρίᾳ αὐτοῦ καταστάσει, οἱ χαρακτῆρες προσεγγίζουσι μᾶλλον καὶ μᾶλλον τοῖς τῶν θηρίων, καὶ ἡ φυσιογνωμία, φύσει ἠλίθιος, συγκινεῖται μόνον ἵνα ἐκφράσῃ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ δυσμορφίᾳ τὰς σπασμώδεις κινήσεις θηριώδους καρδίας.

Παρατηρεῖται προσέτι ὅτι αἱ καλῶς διαιτώμεναι καὶ ἐν ἀνέσει ζῶσαι τάξεις τῶν ἀνθρώπων διακρίνονται τῶν πενεστέρων τῆς αὐτῆς χώρας ἐκ τῆς σχετικῆς αὐτῶν καλλονῆς. Ὅθεν κατὰ τὸν Volney, ἐν ᾧ οἱ Μαμελοῦκοι ἀπήλαυον ἄκρας ὑγείας καὶ εἶχον μορφὴν εὐειδῆ, ἕνεκα τῆς καλῆς αὐτῶν τροφῆς καὶ δι αἴτης, οἱ ἐπαῖται τῆς πρωτευούσης τῆς Αἰγύπτου ἦσαν ἐξ ἐναντίας οἱ δυσμορφότατοι, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν καχεκτικὰ καὶ ἐλεεινά. Τὰ ἄθλια ταῦτα πλάσματα, περιπλανώμενα σχεδὸν ὁλόγυμνα ἐν ταῖς ὁδοῖς, κινοῦσιν εἰς οἶκτον τὸν θεατὴν ὅσον ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ χώρᾳ, τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς ἔχουσι κοίλους, τὸ πρόσωπον κατεσκληκός, τὴν κοιλίαν δ' ἐξωγκωμένην, καὶ καθόλου φαίνονται ὡς διηνεκῶς διαμαχόμενα πρὸς τὸν θάνατον. Μέγας δ' ἀριθμὸς τούτων κατ' ἔτος ἀποθνήσκει, ἡ δὲ πόλις αὕτη φαίνεται ὅτι ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἔχει τὴν ἰδιότητα τοῦ καταβιβρώσκειν τὰ ἴδια αὐτῆς τέκνα.

Κατὰ λόγον δὲ τοῦ ἐξευγενισμοῦ τῶν φύλων, γίνονται ὡραιότεροι καὶ οἱ φυσικοὶ αὐτῶν χαρακτῆρες, προσεγγίζοντες βαθμηδὸν τῇ κατ' ἐπίνοιαν καλλονῇ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Διότι παρὰ τίνι ἄλλῳ ἔθνει ἢ τῷ ἑλληνικῷ ἡ ἀνθρώπινος μορφὴ ἐκοσμήθη δι' ὡραιοτέρων χαρακτήρων; Κατὰ τίνα δ' ἄλλην ἐποχὴν ἔρθασε τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἰδανικοῦ κάλλους ἢ κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἐπλάσθησαν ἐκεῖνα τὰ ἀμίμητα τούτου πρωτότυπα; (α)

Ἡ σωματικὴ πάλιν ἰσχὺς ἐξήρτηται ἐκ τῆς θρεπτικῆς ἀφθόνου καὶ τακτικῆς τροφῆς τοῦ σώματος, ἔτι δὲ ἐκ τῆς προσφόρου ἀσκήσεως καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν περιστάσεων τῶν ἐπενεργουσῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ μόνον παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι καὶ τὰ μέσα τῆς διατροφῆς πολλαπλασιάζονται, καὶ πορίζονται εὐχερέστερα καὶ ἡ ἄσκησις τοῦ σώματος ῥυθμίζεται πρὸς τὸ δέον, καὶ αἱ λοιπαὶ περιστάσεις, πρὸς ἃς ἡ ζωὴ ἔχει σχέσιν, κανονίζονται καὶ μείζων ἀριθμὸς ἀνθρώπων τρέφεται διὰ τροφῆς ζωϊκῆς, τὰ μέγιστα πρὸς αὔξησιν τῶν φυσικῶν τοῦ σώματος δυνάμεων συντελούσης. Καὶ ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ νῦν οἱ χωρικοὶ καὶ τεχνῖται κρεωφαγοῦσι σχεδὸν καθ' ἑκάστην, ὅπερ ὀλίγον πρὸ ἡμῶν δὲν ἐγίνετο· ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι, ἔνθα τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως δὲν ἀνεπτύχθησαν ἔτι ἐντελῶς, οἱ χωρικοὶ καὶ πολλοὶ τῶν τὰς πόλεις οἰκούντων μόλις ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος κρεωφαγοῦσιν. Ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπολογίζεται ὅτι ἕκαστος καταναλίσκει ἐτησίως κατὰ μέσον ὅρον 160 λίτρας κρέατος, ἐν ᾧ ἡ Ἰρλανδία, τρέφεται σχεδὸν μόνον ἐκ γεωμήλων. Ἐν δὲ τῇ Σκωτίᾳ πρὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος ἔν τινι ἐπαρχίᾳ Bonnach καλουμένῃ, οἱ κάτοικοι τοσοῦτον πτωχοὶ ἦσαν, ὥστε πολλάκις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἠναγκάζοντο νὰ φλεβοτομῶσι τοὺς βόας, ἵνα μεταχειρισθῶσι τὸ αἷμα αὐτῶν ἀντὶ ἄρτου, παρασκευάζοντες ὁπωσδήποτε αὐτό.

Πολλοὶ ὅμως τῶν σοφῶν ἐν οἷς καὶ ὁ Rousseau, διισχυρίσαντο ὅτι οἱ ἄγριοι καὶ ῥωμαλεώτεροι τῶν πεπολιτισμένων εἰσὶ καὶ μᾶλλον πρὸς τοὺς κόπους ἀντέχοντες· ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ ἀποδείκνυται ἡμαρτημένη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ῥοβερτῶνος (Roberton) λέγοντος, ὅτι πάντες οἱ αὐτόχθονες τῆς Ἀμερικῆς διακρίνονται διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ σώματος αὐτῶν, ἥτις ἔτι μείζων ὑπάρχει παρὰ τοῖς κατοίκοις τῶν νήσων, ἐν αἷς αὐτομάτως παράγει ἡ φύσις τὴν ἀναγκαίαν πρὸς διατήρησιν τροφήν· διότι πάντες εἶχον ἄκραν ἀντιπάθειαν πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ μάλιστα δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσιν αὐτὴν ἐπὶ πολύ· ὅτε δὲ διὰ τῆς βίας ἠναγκάσθησαν νὰ ἐργάζωνται, οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ταχέως ἀποκαμόντες ἀπώλοντο. Καὶ ἡ ὑπεροχὴ δὲ τῆς ἰσχύος τῶν Ἀγγλαμερικανῶν πρὸς τὴν τῶν ἀγρίων ἀπεδείχθη οὐ μόνον ἐκ τῶν συστάδην μαχῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πάλης ἀτόμου πρὸς ἄτομον. Ὁ δὲ περιηγητὴς Peron, ὑπολογισάμενος διὰ τοῦ δυναμομέτρου, εὗρε τὰς τῶν ἀγρίων σωματικὰς δυνάμεις πολὺ κατωτέρας τῶν πεπολιτισμένων. Ὅτι δὲ ἡ ἀδυναμία τῶν ἀγρίων τῆς Ἀμερικῆς προέρχεται ἐκ τῆς διαίτης αὐτῶν, μαρτυροῦσιν ἡμῖν οἱ Κουάκεροι καὶ οἱ Μοραβοὶ ἱεραπόστολοι λέγοντες, ὅτι οἱ δι' αὐτῶν ἀποδεξάμενοι τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὴν δίαιταν μεταβαλλόντες ἐγένοντο ῥωμαλεώτεροι, καὶ βάρη ἠδύναντο νὰ φέρωσι μείζονα, καὶ εἰς νόσους ὑπέπιπτον σπανιώτερον.

Καὶ ὁ Ἱπποκράτης δὲ, ἀκριβῶς διαγράψας τὴν φυσικὴν τῶν Σκυθῶν κατάστασιν, λέγει ὅτι ἦσαν ἀδύνατοι, ὀκνηροί, ὀλίγον πρὸς τοὺς κόπους ἐπιτήδειοι, φλεγματώδεις τὴν κρᾶσιν καὶ τὸ σῶμα παχεῖς καὶ ψιλοί, καὶ ἠναγκάζοντο εἰς χρῆσιν καυτηρίων κατὰ τῆς μαλθακότητος τῶν σωμάτων αὐτῶν. Καθόλου δὲ τοσούτῳ ἦσαν ἐκνευρισμένοι, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ἐντείνωσι τόξον.

νῶς ῥαχιτική, τὸ δ' ἀνάστημα οὐδέποτε ὑπερβαίνει τοὺς πέντε πόδας, ἡ κοιλία προεξέχει, αἱ ὠμοπλάται ἀνυψοῦνται πτερυγοειδῶς ἑκατέρωθεν, ἡ κεφαλὴ εἶναι μεγάλη καὶ ἀσύμμετρος πρὸς τὸ σῶμα, τὰ κῶλα ἰσχνὰ καὶ ῥαδινὰ, ἡ σιαγὼν τοσοῦτον προεξέχουσα, ὥστε ἡ τοῦ προσώπου αὐτῶν γωνία οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὰς 75°, οἱ δὲ ὀδόντες, καὶ ἰδίως οἱ τῆς κάτω σιαγόνος, προβάλλουσι πρὸς τὰ ἔξω, ἐν ᾧ τοὐναντίον τὸ μέτωπον αὐτῶν χωρεῖ πρὸς τὰ ὀπίσω προτέτι τὰ πτερύγια τῆς ῥινὸς αὐτῶν εἰσὶ πλατέα καὶ ἀνυψωμένα, τὰ δὲ χείλη, καὶ ἰδίως τὰ ἄνω, εἰδεχθῶς ἐξωγκωμένα καὶ προεξέχοντα, ἀποτελοῦσιν εἶδός τι ῥύγχους παρέχοντος τῷ προσώπῳ ὁμοιότητα πολλὴν τῷ τῶν μορμώνων (mandrills) μάλιστα δὲ συνήθεις παρ' αὐτοῖς εἰσὶν οἱ ἑτερόφθαλμοι.

(α) Ὁ Ἀπόλλων τοῦ Βελβεδέρε, ἡ Ἀφροδίτη τῶν Μεδίκων, ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς τοῦ Φειδίου καὶ τόσων ἄλλων ἀριστοτεχνῶν ἀθάνατα ἔργα.

Τὸ δὲ μέγιστον διὰ τοῦ πολιτισμοῦ ὁ ἄνθρωπος ἠδυνήθη νὰ ἐπενεργήσῃ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν νόσων, προαποφεύγων διὰ τῆς προσηκούσης διαίτης καὶ προφυλακῆς ἢ διὰ ποικίλων μέσων θεραπεύων αὐτάς· διότι παρὰ μὲν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσιν αἱ ἐπιδημικαὶ νόσοι εἰσὶ πρόξενοι φθορᾶς ἀκαταλογίστου καὶ ὁ ἄῤῥωστος, ἅμα νοσήσας, ἐγκαταλείπεται ὑπὸ τῶν ἑταίρων καὶ τῶν οἰκείων, οὔτε εἰδότων οὔτε δυναμένων παρέχειν αὐτῷ τὴν προσήκουσαν συνδρομὴν, καὶ προσδοκᾷ τὸν θάνατον ἐν πνιγηρᾷ τινι καλύβῃ, ἔχων στρωμνὴν τὸ κάθυγρον τῆς γῆς ἔδαφος καὶ προσκεφάλαιον σκληρόν τινα λίθον. Παρὰ δὲ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, ἐκ τουναντίου, διὰ τῆς συστάσεως διαφόρων φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων, καὶ ἡ μάλιστα ἐνδεὴς καὶ ἄπορος τάξις τυγχάνει ἴσης τῇ εὐπόρῳ περιποιήσεως, διὰ δὲ τῆς διηνεκοῦς προόδου τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης οὐ μόνον αἱ πλεῖσται τῶν σποραδικῶν καὶ ἐνδημικῶν νόσων θεραπεύονται, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ μολυσματικαὶ καὶ ἐπιδημικαὶ, αἱ πολλάκις καταμαστίζουσαι τὴν ἀνθρωπότητα, παύονται, ἀποβάλλουσαι τὸν κακοήθη καὶ θανατηφόρον αὐτῶν χαρακτῆρα, ὡς συνέβη τοῦτο ἐπὶ τῆς συφιλίδος, τῆς πανώλους, τοῦ ἰκτερώδους πυρετοῦ καὶ ἄλλων, αἵτινες ἐν τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς ἀφίστανται πολὺ τοῦ κακοήθους αὐτῶν χαρακτῆρος, μεταβαίνουσαι δὲ εἰς τοὺς βαρβάρους ἢ καὶ ἡμιπολιτεύτους λαοὺς ἀναλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐκ νέου.

Ἐκ πάντων λοιπὸν τῶν ῥηθέντων συμπεραίνοντες λέγομεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὠφελεῖται οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ καθόλου καὶ κατὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑγείαν αὐτοῦ. Ἂν δὲ πολλάκις ἀναδιφῶντες τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους βλέπομεν ἐν τοῖς κόλποις καὶ αὐτῶν τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἐθνῶν τὸν ἄνθρωπον σκοτιζόμενον ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος καὶ ἀπαρνούμενον τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ἣν καὶ προσφέρει θῦμα εἰς τὰ ἀκόρεστα πάθη τῆς κενῆς φιλοδοξίας ἢ τῆς θηριώδους ἐκδικήσεως, δὲν πρέπει τούτου ἕνεκα νὰ αἰτιώμεθα τὴν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ νὰ ζητῶμεν τὴν ἀληθῆ τοῦ λυπηροῦ τούτου αἰτίαν ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, νὰ πολεμῶμεν δὲ κατὰ δύναμιν πρὸς τὸ κακὸν, πεποιθότες ὅτι διὰ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας ἀναπτύσσονται βαθμηδὸν καὶ κρατύνονται αἱ ἠθικαὶ δυνάμεις, ἃς ἡ ἄῤῥητος τοῦ δημιουργοῦ μεγαλειότης ἔδωκε τῷ ἀνθρώπῳ ἵνα ἐργάζηται ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ἀγαθόν.

ΔΑΣΥΠΟΥΣ,

Tatusia peba, Less. Dasypus peba, Desm. Le tatou à neuf bandes, G. Cuo.

Μικρὸν τετράπουν μακρόῤῥυγχον. Πολλάκις ἀποκτᾷ μῆκος δεκαπέντε ποδῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς κέρκου αὐτοῦ, μακρᾶς μὲν ὅσῳ καὶ τὸ σῶμα, στρογγύλης δὲ καὶ δακτυλωτῆς καθ' ὅλον τὸ μῆκος. Καὶ τὸ σῶμα, καὶ ἡ κεφαλὴ, καὶ ἡ κέρκος, καλύπτονται διὰ δέρματος τραχυτάτου καὶ λεπιδωτοῦ, καὶ διατεμνομένου πανταχοῦ διὰ μικρῶν διαιρέσεων. Διατέμνεται δὲ ὅλον δι' ἄλλων ἐννέα γενικωτέρων γραμμῶν ὀρθογωνίων. Ὅλοι οἱ δασύποδες εἶναι ὑ-

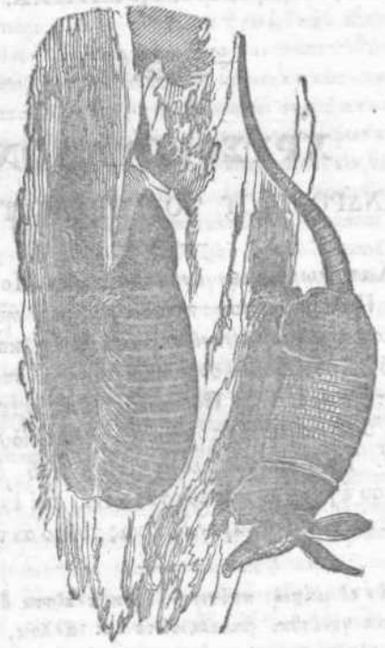

Δασύποδες.

πομέλανες, ἔχουσι τέσσαρες δακτύλους εἰς τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, καὶ ὦτα μακρότατα.

Οἱ δασύποδες ἐπιχωριάζουσιν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἀμερικὴν· ἔχουσι δὲ τὴν εὐκολίαν, ὁσάκις καταδιώκονται, νὰ συστέλλωσι τὸ σῶμα αὐτῶν οὕτως ὥστε γίνονται ὡς σφαῖραι, ἢ ὡς οἱ ἡμέτεροι ἀκανθόχοιροι. Δὲν ἀγαπῶσι νὰ προξενῶσι βλάβην, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἀσθενέστερα ζῶα· ὁσάκις ὅμως εὑρίσκουσι πτώματα, τρώγουσιν ἐξ αὐτῶν. Συνήθως δὲ τρέφονται διὰ καρπῶν, λαχάνων καὶ ῥιζῶν. Ὡς οἱ ἀσπάλακες σκάπτουσι φωλεὰς μετὰ μεγίστης ταχύτητος διὰ τοῦ ῥύγχους καὶ τῶν ὀνύχων. Ἐὰν τύχωσιν, ἐνῷ καταδιώκονται, μακρὰν τῶν φωλεῶν αὐτῶν, διὰ ν' ἀποφύγωσι τὸν κίνδυνον, ἐπιχειροῦσιν ἀμέσως νὰ σκάψωσι τὴν γῆν· καὶ ἐὰν μόνον πεντήκοντα βήματα εὑρίσκωνται μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ, προφθάνουσι νὰ κρυβῶσιν. Ἐὰν δὲ μείνῃ ἐκτὸς ἡ κέρκος τινὸς ἐξ αὐτῶν,

καὶ ἁρπάσῃ αὐτὴν ὁ κυνηγός, ὁ δασύπους προσκολλᾶται εἰς τὸ ἔδαφος μετὰ τοσαύτης ἰσχύος ὥστε ἐκείνη μὲν κόπτεται, αὐτὸς δὲ μένει ἀκίνητος. Ὁσάκις κρύπτεται ἐντὸς βαθείας φωλεᾶς δὲν δύναταί τις νὰ τὸν ἐκβάλῃ ἄλλως εἰμὴ διαδίδων ἐντὸς αὐτῆς καπνὸν ἢ χέων ἄφθονον ὕδωρ. Καὶ ὅταν στρογγυλαίνωνται, οὐδεὶς κατορθοῖ νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν στάσιν εἰμὴ μόνον ἐὰν βυθίσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ ὕδωρ.

Ὅταν καταδιώκωνται ὑπὸ κυνῶν, σπεύδουσι νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ χεῖλος κρημνοῦ· τότε δὲ στρογγυλαίνονται καὶ κατακυλίονται μέχρι τοῦ βάθους χωρὶς διόλου νὰ πάθωσι, χάριν εἰς τὸ σκληρὸν δέρμα αὐτῶν. Αἱ θήλειαι γεννῶσιν, ὡς λέγεται, τέσσαρας νεοσσοὺς κατὰ μῆνα. Ὅθεν, εἰ καὶ φονεύονται πολλοὶ δασύποδες διότι τὸ κρέας αὐτῶν εἶναι γλυκύτατον, ὁ ἀριθμὸς ὅμως δὲν ἐλαττοῦται.

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.

Καταχωρίζομεν ἐνταῦθα τὸ ἐν Μονεμβασίᾳ τῆς Πελοποννήσου περισωθὲν, καὶ ἤδη ἐν τῇ Δημοσίᾳ τῶν Ἀθηνῶν βιβλιοθήκῃ κατατεθειμένον Χρυσόβουλλον, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος εἰς τὰ παρὰ τῆς Πανδώρας ἐκδιδόμενα ἱστορικὰ ὑπομνήματα, τόμου Δ'. φυλλαδίου Π. σελ. 190. Τὰ παραφθαρμένα μέρη τοῦ δημοσίου τούτου ἐγγράφου ἀφέθησαν κενὰ, καὶ ἐν γένει ὅσον ἐνδέχεται ἀπαραλλάκτως τοῦτο ἀντεγράφη.

Κἂν εἰ μήπω πρότερον ἔφθη πλεῖστα δὴ παραπλήσια γενέσθαι βασιλεῦσί τε καὶ ἄλλοις, καὶ οὐχ ἧττον ἡμῖν, καὶ νομισθῆναι τοῦ λοιποῦ γίγνεσθαι, ἴσως ἂν ἴσως ἡ νῦν αὕτη παροῦσα καὶ προτεθειμένη τῇ βασιλείᾳ μου πρᾶξις, ἐφεῦρε τὸν τοιούτου καλοῦ τύπον ἀμέλει καὶ ἐφ' ἑαυτῇ κεκίνηκεν ἄν, ἤ, μᾶλλον ἐρεῖν, δι' ἑαυτὴν ἐκείνισε πάντως, ἀρχὴν οὕτω λαβόντα καλλίστην, πρὸς τὸν ἑξῆς ἔπειτα χρόνον ἐνεργῆ δείκνυσθαι· οὕτω πολὺ πάντοθεν ἔχει τὸ πεῖθον αὕτη καὶ καταναγκάζον εὔλογον. Τὸ γὰρ δὴ κατὰ τὴν Πελοπόννησον περιώνυμον ἄστυ Μονεμβασίας ἔστι μὲν ὡς ἀληθῶς τῶν κατ' αὐτὴν δὴ ταύτην μακρῷ προέχον, καὶ τὰ πρῶτα δὴ σαφῶς ἁπάντων φερόμενον, ὡς μηδένα μηδενὶ τῶν ταύτῃ γε ἄλλων λείπεσθαι ξυγχωροῦν, νέον μὲν ἐπεικῶς ὄνομα καὶ κλέος, καὶ οὐ πόρρωθεν τῶν ὄπισθεν χρόνων ἥκον, μυρίας δὲ ὅμως καὶ παμμήκεις τὰς εὐφημίας καὶ πανταχοῦ πομπεῦον, ὡς εἴ τι καὶ ἄλλο τῶν ἐπιφανῶν καὶ περιδόξων ἀκούειν, οὐκ ἐπὶ μόνης τῆς βασιλικῆς ἡγεμονίας τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν τῆς ἀλλοτρίας ἁπάσης. Καὶ γὰρ δὴ τά τε ἄλλα κοσμεῖ τὸ ἄστυ, καὶ θέσεως εὐκαιρία, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ἐρυμνότης, καὶ πλῆθος μάλιστα οἰκητόρων, καὶ πολυολβία, καὶ πολιτείας εὐγένεια, καὶ τεχνῶν ἀσκήσεις, καὶ ἀγορᾶς δαψίλεια πάντων πᾶσα, εὐεμπορώτατόν τε εἰ δή τι καὶ ἄλλο μάλιστα, πρὸς ἅπαντα πλοῦν καὶ θαλάσσης ἅπαντα μέρη θέσεως εὖ ἔχον. Καὶ τοίνυν πολὺ τὸ τῶν οἰκούντων ἐνταῦθα ἱκανόπλοον καὶ θαλαττουργὸν, ῥωμαλαιότης τε καὶ φρόνημα δραστικόν τε καὶ ἔμπρακτον, καὶ, τὸ κάλλιστον τῶν ἄλλων μάλιστα, ἡ πρὸς τὴν βασιλείαν μου ἐνεργός τε καὶ ἄτρεπτος παντάπασιν εὔνοια, καὶ ἡ πρὸς τὸ γένος ἀναφορά τε καὶ κοινωνία, πάντων ἀνάλωτος καιρῶν τε καὶ πραγμάτων, εὖ τε καὶ ἄλλως ἐχόντων. ἐν πολλοῖς ἤδη τῶν προλαβόντων χρόνων τὴν πεῖραν δοῦσα, καί τὸ πιστὸν καθάπερ

Καὶ τὰ μὲν τοῦ ἄστεος ὧς ἐν ὀλίγοις οὕτω, φεύγοντι τῷ λόγῳ τὸ μῆκος· ξυλλαγχάνει δ' ἔτι τοῦτο νῦν εἶναι θαυμάσιον οἷον, ὅτι τῆς κατ' αὐτὸ πάντως ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ποιμὴν πάντ ἄριστος, πολλοῖς τοῖς κατὰ θεὸν ἐκ νέου πάνυ τοι καὶ ἐς γῆρας ἤδ τοῦτο νῦν ἤδη καμάτοις ἐγκαρτερήσας, καὶ κατακεκοσμημένος εἰς ἄκρον τ βιοτῆς, ἀτρέπτως ἐς τοσοῦτον τῆς ἐξ ἀρχῆς ἐνστάσεως, καὶ παντάπασιν ἀνενδότως, ὡσπερεί τις νέος θερμῶς ἅπτεται, καὶ μὴ πέρα καὶ μὴν πλεῖστον ὅσον ὑπὸ τῆς οὕτω χρονίου τε καὶ πολυετοῦς καὶ βιαίου σφόδρα καὶ σωματικῆς δαπανήσας καὶ πρὸς καὶ σφόδρα ἐκτετηγμένος οὐ τῷ γήρᾳ μᾶλλον ἢ τοῖς γε τοιούτοις πόνοις, ἔτι θαυμαστῶς ἐμμένει καὶ διακαρτερεῖ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀκλινῆ γνώμην, καὶ ὥσπερ νῦν μᾶλλον ἐπειγόμενος καὶ σπουδάζων δῆλος ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἂν ἤδη τοσοῦτο προλαβὼν κατας ὥσπερ ἀσφαλεῖ ἐν λιμένι καὶ ἀμέλει καὶ τῆς περὶ τἀγαθὸν τοσαύτης ἕξεως, καὶ σφόδρα ὑπ' ἀμφοῖν, τοῦ τε πανσέμνου τοῦδε γήρως, ὡς εἴρηται, καὶ τῶν τοσούτων καμάτων καὶ ἀσκητικῶν ἀγώνων τὸ σῶμα κατακαμπτόμενος, οὐκ ἔπειθ' ὅμως κάμπτεται τὴν καλλίστην ταύτην γνώμην, οὐδὲ χαλᾷ κατὰ βραχὺ καὶ τῶν τόνων οὐκ ἐνδίδωσιν οὐδὲ νικᾶται τὸ φρόνημα· ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα ἥττηται ἤδη καὶ νῶτα δίδωσί τε καὶ τρέπεται ἐπὶ τοσούτων τῶν προλαβόντων καὶ πόνων καὶ χρόνων, ὁ λογισμὸς δὲ ἀήττητος κόρον οὐκ ἔχειν οὐδέ πω τῶν καλῶν ἀξιοῖ, οἷον δὴ ἐπὶ πάντων γίνεται, καὶ μόνον τὸν ἐπὶ τούτοις ἔρον ἀδαπάνητόν τε καὶ παντάπασιν ἀκάματόν τε καὶ ἀνεπίστροφον οἴεται δεῖν εἶναι. Ταὺτ' ἄρα καὶ τοσαύτην καὶ ἐπὶ τοσούτοις ἤδη τοῖς ἔτεσι συλλεξάμενος τὴν πνευματικὴν ὡς ἔφην κατάστασιν, καὶ προειληφὼς οὕτω πάνυ τοι πόρρω, καὶ καταπεράνας εὖ μάλα τελεσιουργὸν τοῦ βίου τὴν πρόθεσιν ἀσφαλῶς τε καὶ γενναίως, ὡς καὶ τοῦ βίου τοῦδε καὶ τῆς ὑψηλῆς ταυτησὶ παιδείας παράδειγμα καὶ τύπος ἐμψυχος περιπολεῖν, ὡς ἀληθῶς δὲ καὶ εἶναι, καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπειλῆφθαι οὐκ ἀγαπᾷν τοῦ λοιποῦ, ὁ δὲ διὰ παντὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔχει, καὶ ὥσπερ οἱ πλείους καὶ βελτίους μενοῦν τῶν εἰσαγωγῇ χρωμένων, νῦν εἶναι δὴ καὶ χθὲς καὶ πρὸ τρίτης καὶ

αὐτὸς ἀεὶ παρασκευάζεται, καὶ ἔοικεν ὥσπερ ἀγωνιζόμενῳ καὶ δεδιότι καὶ προδραμεῖν σπουδάζοντι, καταγυμναζόμενος τὸν ἅπαντα χρόνον, καὶ κατατρύχων ἀπέραντα κάμνων τὸ σῶμα πόνοις ἀνενδότοις, ἀσιτίαις τε καὶ ἀγρυπνίαις καὶ στάσεσι συντόνοις καὶ τίνι τῶν εἰθισμένων καὶ καλλίστων ἀγώνων οὔ; καὶ νομίμων, μᾶλλον δὲ καὶ πλέον ἢ τέως νομίζεται τοῖς καλῶς ἠργμένοις καὶ περὶ τὸν πνευματικὸν δρόμον ἀκμάζουσιν, αὐτὸς ἔτι που καὶ νῦν ἐπὶ τοσούτων τῶν ἐτῶν κατατεινόμενος. Καὶ μὴν καὶ τἄλλα κατὰ τὸ ἦθος ἅπαντα τοῦ θαυμασίου τοῦδε ποιμένος ἀναλογεῖ τε καὶ συμβαίνει πρὸς ταῦτά τε καὶ πρὸς ἄλληλα, οἷον ἡ τῆς ἀγάπης πρὸς ἅπαντας ἐλευθεριότης, τὸ ἀόργητον θαυμάσιον οἷον, τὸ φίλοικτον, ἡ τῆς ψυχῆς γαλήνη. τὸ μήτε λογισμοῖς μήτε λόγοις μήτ' οἴεσθαι μήτε λέγειν περὶ ὁτουοῦν φλαῦρον οὐδὲν, ἀλλὰ περὶ πάντων καὶ βούλεσθαι καὶ δοκεῖν καὶ λέγειν πάντα ἀγαθὰ, ἐκ τῶν οἴκοι θησαυρῶν τὸ πιστὸν ἔχοντα. Καὶ τἄλλα μὲν καθόλου συνελεῖν ἅπαντα, ὧν μεγίστης ὄντως ἐκκλησίας καὶ πολυθρέμμονος ἀρχιερεῖ καὶ ποιμένι δεῖ, καὶ ἔστιν ἐργωδέστατον ὁμοῦ καὶ σφόδρα σπάνιον ἑνὶ ξυλλαχεῖν, ὥσπερ ἐπ' αὐτῷ δὴ προδήλως, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐστὶ, καὶ μηκύνειν ὡς ἔοικεν οὐ δεῖ περαιτέρω· πλὴν, ὅπερ ἄνωθεν ὁ λόγος ξυνεωραμένος ἀπεφήνατο, τοσαῦτα δὴ τά τε τοῦ ἀνδρὸς κατὰ θεὸν εὐδοκιμήματα καὶ τὸ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ βίου περιφανὲς καὶ ὑπερηρμένον καὶ σχεδὸν ἐπαράμιλλον, καὶ τοῦ γε τῆς ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίας ἄστεος αὖθις τὰ προσόντα παντοῖα καλὰ, ὥστε κἂν μόνα δῆτ' ἴσως κινῆσαι ταῦτα τὴν βασιλείαν μου πρὸς τὸ μεταποιῆσαι καὶ προβιβάσαι τὴν τοιαύτην ὑπ' αὐτὸν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν εἰς κρείττω τινὰ καὶ ὑψηλοτέραν κατάστασιν καὶ ἀξίαν καὶ βαθμὸν ὑπερκείμενον, κἂν μήπω πρότερον ὡς εἴρηται τοιαῦτα παραπλήσια καὶ γεγένητο καὶ νενόμιζο γίγνεσθαι, καὶ ταῦτ' ἴσως, ἧπερ ἔφην, ἱκανῶς ἂν εἶχεν ἀφορμήν τε δοῦναι καὶ ὑποφῆναι τὸν ἐν τούτοις τύπον καὶ νόμον, ὃ δῆτα καὶ παραπλήσι' ἄττα ἴσως ἕτερα πρότερον ὡς ἔοικε καὶ εἴργασται καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀρχὴν δέδωκεν· ἐπεὶ δὲ ὅ τε περὶ τούτων βασίλειος νόμος προλαβὼν, ὡς ἔφην, ἐπαίρει καὶ δίδωσι, καὶ αὐτὰ δὴ ταῦτα, ἅπερ εἴρηται, σφόδρα κινεῖ, σὺν θεῷ δ' εἰρήσθω καὶ τὸ τῆς ἡμετέρας βασιλείας φιλόκαλον τὸ πλεῖστον ἐν τούτῳ μάλιστα συναίρεται, καὶ ἡ περὶ τὰ κάλλιστα καὶ θεοφιλῆ τῶν ἔργων χάριτι τοῦ θεοῦ καὶ προμηθεια ταύτης συνιδεῖν τὰ δέοντα καὶ βουλεῦσαι, καὶ προθυμία τε καὶ σπουδῇ μάλα ἐνεργεῖ ἐκτελέσαι τε καὶ περάναι· ἐκ πάντων ἄρα τούτων τὸ καινίσαι τι πρὸς τὸ κρεῖττον καὶ προβιβάσαι τὰ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Μονεμβασίας ἐδοκιμάσθη τῇ βασιλείᾳ μου. Καὶ τοίνυν φθάνει μὲν ἤδη πρότερον προθεσπίσασα, καὶ βαθμόν τινα τῶν ὑψηλοτέρων ἔχειν ταύτην δὴ τὴν ἁγιωτάτην μητρόπολιν, καὶ τόπον τινὰ ἐκκλησίας ἑτέρας καὶ τάξιν, προεσβεσμένης καὶ ὡσπερεὶ παρελθούσης, οὐμὴν ἀλλὰ καὶ μεγίστην ἐνορίαν, ἐξαρχίαν τε καὶ ἐπισκοπὰς ἀναλόγως διαταξαμένη τε καὶ προσηκόντως.

Ἐπεὶ δὲ αὐτὰ δὴ ταῦτα καὶ χρυσοβούλλῳ βεβαιωθῆναι καὶ τὸ πιστὸν λαβεῖν καὶ ἄτρεπτον ἐξῃτήσατο ὁ ἀνωτέρω εἰρημένος ἱερώτατος τῆς τοιαύτης ἐκκλησίας ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος, ἡ βασιλεία μου καὶ τὰ τῆς τοιαύτης αἰτήσεως προσεδέξατο καὶ πρὸς πέρας ἀγαγεῖν ηὐδόκησε. Καὶ τοίνυν τὸν παρόντα χρυσόβουλλον ΛΟΓΟΝ αὐτῆς ἀπολύει, δι' οὗ καὶ βούλεται σὺν θεῷ καὶ εὐδοκεῖ καὶ θεσπίζει, τόν τε ὡς εἴρηται νῦν προϊστάμενον ἀρχιερατικῶς τῆς τοιαύτης ἁγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας, καὶ τοὺς καθεξῆς τὸν αὐτῆς διαδεξομένους θρόνον, ἐπαπολαύειν τῆς ἀνηκούσης τῷ τοῦ Σίδης θρόνῳ τιμῆς ἐν ἅπασι, καθέδραις τε δηλαδὴ καὶ προσαγορεύσεσί τε καὶ στάσεσι, γραφαῖς τε καὶ ὅλως τοῖς ἐθίμοις ἔργοις ἀρχιερατικοῖς καὶ λειτουργήμασιν ἅπασι, φορεῖν δὲ καὶ σάκκον ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεστίαις, ὁμοίως δὲ καὶ διβάμπουλον, καὶ ἁπλῶς πάντα τὰ ἐκείνης προνόμιά τε καὶ δίκαια ἔχειν, καὶ ἔξαρχον τοῦτον μόνον εἶναί τε καὶ λέγεσθαι πάσης δὴ τῆς Πελοποννήσου τὸν τῆς τοιαύτης ἀρχιερατικῶς ἐκκλησίας προϊστάμενον καὶ τῆς ἐντεῦθεν τιμῆς ἀπολαύοντα, ἢ δὴ καὶ τοῖς ἄλλοις εἴθισται τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων, τοῖς ἠξιωμένοις διαφόρων ἐξάρχειν θεμάτων τε καὶ χωρῶν. Ὡσαύτως δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο θεσπίζει καὶ παρακελεύεται, πάντας δηλαδὴ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους, ἔν τε φήμαις καὶ γραφαῖς, παναγιώτατον προσαγορεύειν καὶ ὀνομάζεσθαι· αὐτὸν δὲ πάλιν ἐν τοῖς σημειώμασι καὶ γράμμασιν Ἰνδικτιῶνα ἐμφαίνειν πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν αὐτοῦ ἐπαρχίαν ἀνθ' ἑτέρας ὑποσημάνσεως. Ἐπεὶ δὲ ἔφθασαν προστεθῆναι πρότερον τῇ τοιαύτῃ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει καὶ ἐπισκοπαὶ αὗται, ἡ τῆς Κυθουρίας, ἡ τοῦ Ἕλους, ἡ τῆς Μαίνης, ἡ τοῦ Ῥέοντος καὶ ἡ τοῦ Ζευενοῦ, προσβεβαιοῖ μὲν προηγουμένως καὶ προσεδράζει ταύτας αὐτῇ καὶ διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου ΛΟΓΟΥ αὐτῆς ἡ βασιλεία μου, καὶ θεσπίζει καὶ διατάττεται καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὑπ' αὐτὴν εἶναι καθὼς εὑρίσκονται μέχρι καὶ ἐς τὸ νῦν. Ἔτι μέν τοι δι' αὐτοῦ δὴ τούτου τὸ φιλότιμον προσεπαύξουσά τε ταύτῃ καὶ προσεπιτείνουσα εὐδοκεῖ καὶ παρακελεύεται ὑπ' αὐτῇ εἶναι καὶ ἑτέρας ἐπισκοπὰς ταύτας· ἤγουν, τὴν τῆς Κορώνης, τὴν τῆς Μεθώνης καὶ τὴν τῆς Ἀνδρούσης, καὶ ὑποκεῖσθαι ὁμοίως καὶ ταύτας τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Μονεμβασίας, ὡς καὶ τὰς ἄλλας, ὡς ἄρα μητροπόλει αὐτῶν, καὶ δέχεσθαι εἰς ἀρχιερεῖς ἑαυτῶν, οὓς ἂν ὁ ἐν τῇ εἰρημένῃ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει εὑρισκόμενος ἀρχιερεὺς χειροτονῆσαι διακρίνοι καὶ ἐγκαταστῆσαι ἐπ' αὐταῖς. Ἡ δὲ τῆς ἐπαρχίας ταύτης περίοδος, ὡς ἐν τύπῳ περιγραφικῷ, ἔχει οὕτω. Πρῶτον μὲν οὖν Ἐπίδαυρος ἀρχαία, ἡ καλουμένη Αἰμηρά· μετὰ δὲ ταύτην, ἐπὶ ἑῶαν προϊόντι, ὁ Ζάραξ· προελθόντι δὲ ἀπὸ Ζάρακος παρὰ τὴν θάλατταν, πόλισμά τι ἡ Κυπαρισσία· εἶτα ναὸς τοῦ ἁγίου Δεωνίδου· μετὰ δὲ τὸ τοῦ ἁγίου θεῖον τέμενος τὸ καλούμενον Ἄστρος· ἐπαναβάντι δὲ κώμη ἡ καλουμένη Καστάνιτζα· μετὰ δὲ ταύτην ἀπέρχεται εἰς ἑτέραν κώμην λεγόμενα Ζίντζινα· εἶτα εἰς ναὸν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων· ἐν

πειτα εἰς τὰς ἅλως τὰς ἀρχαίας καὶ εἰς τὸ ξηρὸν φρέαρ· μεθ' ὃ κατέρχεται εἰς ναὸν τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου· εἶθ' οὕτως εἰς τὴν σεβασμίαν μονὴν τὴν εἰς ὄνομα τιμωμένην τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ ἐπικεκλημένην τοῦ Δυκοβούνου· ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς σεβασμίας μονῆς διέρχεται διὰ τοῦ πεδίου καὶ κατάγεται εἰς τὴν ἀπέναντι θείαν μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν εἰς ὄνομα τιμωμένην καὶ αὐτὴν τῆς Ἐλεούσης, οὖσαν πλησίον τῆς κώμης τοῦ Ἀρκασᾶ· εἶτα ἀπέρχεται εἰς ἑτέραν κώμην ὀνομαζομένην πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ ὄρους τοῦ Ταϋγέτου· ἐντεῦθεν ἀνέρχεται εἰς τὴν τούτου κορυφὴν, ἔνθα ἦν καὶ εὐκτήριον τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, ἐπικεκλημένον Πενταδάκτυλον· καὶ πάλιν κατέρχεται κατὰ δεξιὰν εἰς εὐκτήριον ἕτερον τοῦ αὐτοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, ὃ ἐπίκειται πρὸς τῷ τέλει τῆς κοιλάδος καὶ φάραγγός τινος σκληρᾶς καὶ δυσβάτου, ἐν ᾧ καὶ ὕδωρ ῥεῖ· μετὰ δὲ τὸ εἰρημένον εὐκτήριον αὖθις κατὰ δεξιὸν μέρος τῷ καταβαίνοντί εἰσι ταῦτα τὰ λεχθησόμενα χωρία τε καὶ πολίσματα· Δυῤῥάχιον πόλις ἀρχαία οὕτω καλουμένη· μετὰ δὲ ταύτην κατέρχεται εἰς τὴν σωρὸν τῆς ὀνομαζομένης Γραός· εἶτα διέρχεται τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, καὶ καταντᾷ εἰς τοὺς Χοιρολάκκους· ἔπειτα ἀνέρχεται εἰς τὴν Βουλκάνου, καὶ διέρχεται εἰς τὸ βουνὸν τὴν λεγομένην Ὀπήν· εἶθ' οὕτως εἰς τὸ ὄρος τὸ Ὄρθιον, καὶ κατέρχεται εἰς τὴν Πύλον τὸν καλούμενον Ἀβαρῖνον, ἐν ᾧ καὶ λιμὴν μέγας. Πάντα ταῦτα καὶ ὅσα οἱ εἰρημένοι τόποι πρὸς τὰ νότια μέρη περικυκλοῦσι καὶ διορίζουσιν, οὗτός ἐστιν, ὡς εἴρηται, ὁ τῆς ἐπαρχίας περιοδικὸς τύπος, ὡς ἐν συνόψει, τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας, ἄνευ τῶν δύο ἐπισκοπῶν τῆς Κυθουρίας καὶ τῆς Ζεμενᾶς. Πλὴν εἰ καὶ ἀρτίως εὑρίσκονταί τινες τῶν εἰρημένων ἁγιωτάτων ἐπισκοπῶν εἰς τὸ μέρος τῶν Λατίνων, ἀλλ' οὖν καὶ νῦν καὶ ὁπηνίκα θεὸς εὐδοκήσῃ ἐπανελθεῖν καὶ ἀνασωθῆναι αὖθις εἰς τὸ μέρος τῆς βασιλείας, ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἔσονται ἁγιωτάτην μητρόπολιν Μονεμβασίας, ἐπ' ἀδείας τε ἕξει μετὰ τοῦ ἀνήκοντος ἀρχιερεῦσι δικαίου ὁ ταύτης δὴ προϊστάμενος χειροτονεῖν ἐπισκόπους ἐν αὐταῖς, ὡς καὶ ἐν ταῖς δηλωθείσαις ἑτέραις ἐπισκοπαῖς. Οὕτω γὰρ δὴ περὶ τούτων καὶ δεδοκίμακεν ἡ βασιλεία μου, καὶ διὰ τῆς δεδομένης αὐτῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν τοιούτων ἐνόμου καὶ θείας ὄντως ἀδείας τε καὶ ἐξουσίας παρεκελεύσατο, προηγουμένως μὲν δηλαδὴ, ὡς εἴρηται, τὸν τόπον ἔχειν τῆς προσεβεσμένης καὶ πρὸ χρόνων ἀπολομένης ἐκκλησίας τοῦ Σίδης τὸν ταύτης δὴ τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον, καὶ τῆς τῷ τοιούτῳ θρόνῳ ἀνηκούσης, ὡς δεδήλωται, πάντη τε καὶ πάσης καὶ διὰ πάντων ἀπολαύειν τιμῆς, ἔτι γε μὴν καὶ ἐξαρχεύειν ἁπάσης τῆς Πελοποννήσου, πρὸς δ' ἄρα τούτῳ ἔχειν καὶ τὰς ἄλλας εὐεργεσίας, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ὡσαύτως καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν διαληφθείσας ἐπισκοπὰς, ἃς τε δηλαδὴ πρότερον ὑποτεταγμένας εἶχε, καὶ ἃς νῦν ἐπιλοίπους προσεκύρωσεν ἡ βασιλεία μου, καὶ κατ' ὄνομα καὶ περιγραφικῶς πᾶσαι δεδήλωντα. Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων ἁπάντων βεβαίωσιν, ἀσφάλειάν τε καὶ διαμονὴν ἄτρεπτον, ὥστε διὰ παντὸς οὐτω στέργειν καὶ μὴ μετὰ βραχὺ μετατραπῆναι καὶ μεταβολὴν ἠντιναοῦν ἐπ' αὐτοῖς συμβῆναι, καὶ ὁ παρὼν Χρυσόβουλλος ΛΟΓΟΣ τῆς βασιλείας μου ἐπεβραβεύθη καὶ ἐπεχορηγήθη τῷ τε νῦν ἱερωτάτῳ Μητροπολίτῃ τῆς τοιαύτης ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Μονεμβασίας, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Πελοποννήσου καὶ τὸν τόπον ἔχοντι τοῦ Σίδης, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν διαδεξομένοις τὸν αὐτὸν θρόνον. Ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Ἰούνιον τῆς ἐνισταμένης Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἔτους. Ἐν ᾧ καὶ τὸ Ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο Κράτος. † ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ ΧΩι ΤΩι ΘΕΩι ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ, ΔΟΥΚΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ. Ἡ ἐν Βοστόνῃ ἐκδοθεῖσα ἐπετηρὶς τοῦ ἔτους 1853, περιέχει τὰ ἀκόλουθα περὶ Ἀμερικῆς.

Εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἡ Δανία ἔχει 380 ἀγγλ. μίλια, καὶ 17.000 κατοίκους (τὴν Γροινλανδίαν).— Ἡ Γαλλία 118 μίλια καὶ 2002 κατοίκους. — Ἡ Ῥωσία 394 μίλια καὶ 66,000 κατοίκους. — Ἡ Ἀγγλία (τὴν Νέαν Βρετανίαν, τὴν ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν Κανάδαν, τὴν Νέαν Βρυνσουΐκην, τὴν Νέαν Σκωτίαν, τὴν νῆσον τοῦ πρίγκηπος Ἐδουάρδου καὶ τὴν Νέαν Γῆν) 2' 225,401 μίλια, καὶ 2' 472,195 κατοίκους. — Αἱ ἡνωμέναι ἐπαρχίαι τῆς βορείου Ἀμερικῆς, 3' 260,073 μίλια, καὶ 23' 283,345 κατοίκους. — Τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς ἡ στερεὰ καὶ αἱ νῆσοι, πλὴν τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν καὶ τὸ Μεξικὸν Σαν-Σαλβαδὸρ, Νικαράγουα, Ὀνδούρα, Γουατημάλα, Μοσκίτος καὶ τῆς Ἀγγλικῆς Ὀδνούρας) ὑπολογίζονται εἰς 2'157,740 τετραγ. ἀγγλ. μίλια, καὶ 9' 352,000 κατοίκους. — Αἱ δυτικαὶ Ἰνδίαι εἰς 90,150 ἀγγλικὰ τετραγ. μίλια, καὶ 3' 603,746 κατοίκους. Ἡ νοτία Ἀμερικὴ περιέχει 6' 500,000 τετραγωνικὰ ἀγγλικὰ μίλια, καὶ 18' 275,195 κατοίκους.

Ὑπολογίζει δὲ ἡ ἐπετηρὶς αὕτη τὸν ὅλον τῆς γῆς πληθυσμὸν εἰς μόνα 854' 047,481 κατοίκους, ἀπονέμουσα τῇ μὲν Ἀφρικῇ 181 ἑκατομμύρια, τῇ δὲ Ἀμερικῇ 57' 359,681, τῇ Ἀσίᾳ μετὰ τῶν νήσων αὐτῆς 429' 600,000. τῇ Αὐστραλίᾳ μετὰ τῶν νήσων 1' 368,000, τῇ Εὐρώπῃ 263' 220,300, καὶ τέλος τῇ Πολυνησίᾳ 500,000. κατοίκων.